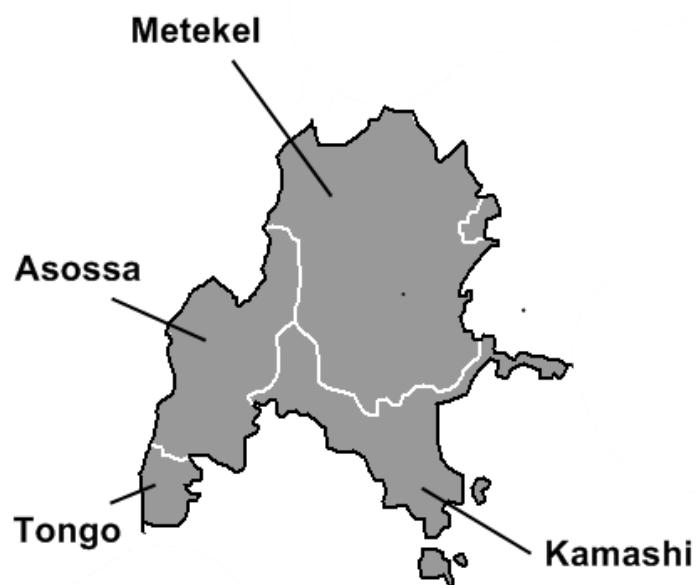

Gale Dnisanisiya

DANIRUWOTS MAS'AFA

3

K'AAT'ə KEEZA

2010, Grade 3 Subject: Env. Science, ST, for Shinasha

Galə Dnisanisiya

DANIRUWOTS MAS'AFA

3

K'AAAT'ə KEEZA

K'ANITSəWOTS:

- Asəmamo əmbiyaley

ANANSHəT S'ILəTSO:

- Asəmamo əmbiyaley

*Bəməbətiyo Ben Shangul Guuri Menəgəstiy Dani Birotse
koteka.*

Shiino Han guut'e 2002. Itop'iy taawon.

Trial version

2010 AC, Grade 3 Subject: Env. Science, ST, for Shinasha

1 K'OT'OKə IKA.....	1
1.1. Buutsa	1
2 K'otokə GITĀ (2).....	26
2.1 Mitowotsənatə gizowtsəna	28
3 AZE WOTOTSI T'IWITSA.....	99
3.1 Kup'onatə angona.....	101
3.2 K'aara:	113
4 IKOKə NOBEYIRO GALO T'IWIISA.....	121
4.1 Guurí eegwota :	121
4.2 Eenə ennə aze gaqalowotsi:	125
4.3 Benshangul guməz polotíkí matseyoní guru məgəsətí naashí kayotsí.	126
4.4 Benshangul guuməz guurí polotíkí matseya.....	128
4.5 Guuru nemonatə k'ərəsiyona	132
4.6 Gondə terotsí.	135
4.7 Amala	136
4.8 Bebeya	138
4.9 Shayírí (bek'era) nemotsí :	138
4.10 Nemí wonawoneya :	140
4.11 Nemí taalə wota:.....	140
4.12 Guurutse mangeyíru wogí aawotsí ;.....	141
4.13 Fulets amaníru wogí aawoní:	141
4.14 Guurutse daatseyíru yootsətsonatə Adí tohatə gonkeyíru moowotsi:	141

1 K'OT'OKə IKA

Ashonatə Bébeyona

1.1. Buutsa

Daníruwots buutsa eto eega eta bémotok'o danefete ? Buutsa etoní koní etetsə nomeyíru wokín no'ushíru keewotsíye.

Buutsə manotsu meetsa, keetsa mus'a atekelétíyonatə míti shuwotsən, Eezo natə ezotse daatseyíruwona k'osh k'osh.

No'atsosh k'osh k'osh buutsí naarot shengshde'e geyítuwe. Manbégeyí k'osh k'osh buutsí naarotsíno atsosh k'osh k'alo bo'ímetuwotsəne. Man no'etora íkə íkə buutsotsí no'atsosha angonatə k'ees'on bo' ímeto, íkə íkotsí no'atso bosaadítí íkəíkotsu shoodo bobaziyítí bokotetí manə bémotsətsotsəna k'osh k'osh buutsí naarotsí móó geyítuwe. Manatsəno mísho nomóór míshə meyi nemonatə teron koto non geyítuwe. Máafətse shíno, máánok'əriye hakonə máafets koto non bégeyítə keewotsí koto geyítuwe.

1.1.1 Buutsí naarotsí

Daníruwots buutsí naarots ambətsəno ? Boshuutsaníye ? Daní k'aat'anítse ashə na'osh geyítə buutsi naarotsí shengsh danetute.

No atsotaní k'osh k'osh buutsí naarotsí k'osh k'osh k'alosh (fíínosha) geefe.

Man no'etora jamə buutsí naarotsí talon geratse íkə íkə buutsí naarotsí ayide'e daatso geyítuwe íkə íkə buutsí naarotsən moo muk'onə daatso geyítuwe.

Hanatse tuwur buutsotsí bok'alonañatə boímiru keewatse keezon kayetuno.

Manotsu :

1^{La}. Angonatə k'ees'on ímíruwotsí.

2^{La} . Atsə eenəshíruwotsənatə s'aadíruwotsí.

3^{La} . Shoodə bazíru buutsəwots•

1. Angonatə k'ees'on ímíru buutsowotsí;

Daníruwots:

K'osh k'osh fíínotsí ítəfíínor wokín itə gíwor.

Aríyosha : ítwos'or, íttoolor, it guut'or wokín ít kaashor ango geyítuwoša ?

Angemanewu kəney it datsír b'ar ?

No'atso wonera k'ees'o detsefe. No'atsí k'ees'əman ewu kəney nodatsír b'ar ? No'atso k'ees'ənatə angon bédatsír nomeyíru buutsowotsokəne man etoní míto b'aa'tor angonatə k'ees'onə bímiruwo k'owo nomeyíru míshotse (buutsotse) k'ees'ənatə angon nodatsíri buutsí naarəmanotsu angonatə k'ees'on ímíru buutsowotsí etefoní.

No'atso k'eets'ənatə angon bédatsíru maayí naarotsí, s'ap'əwotsí shaawu buutsotsí máárənýye **maayí naara etefotsí** :- gaasha, book'ola, janga, gesha səndeya, booba - - - bowoterəna **bos'ap'ə meyetuwotsí** : shuwa, baambaya aac'ontiya aga ashə na'o kashon bəbeyor ayí k'osh k'osh fíínotsí fíínosh Ango geyítuwe mansha angonatə

Ats shopiruwotsi	protein
Miniraliyotsi	Minirals
Angonatə k'ees'iimiruwotsi	Carbohydrate

k'ees'onə íímet buutsotsí ayíde'e móó geyítuwe Jamon angonatə k'ees'on íímet buutsotsí móóní fíínosh wotítə ango nodatsítuwok'o non kup'ítuwe. K'oshonu no'atsí k'ees'o bé wonawonerawok'o jeeno nosh íímetuwe. Mansha kup'onatə jeeno wotar fíínofíínosha angon atə k'ees'on íímíru míshotsí (buutso) aawu jamo daatso nosh geyítuwe.

s'ap'a	root
--------	------

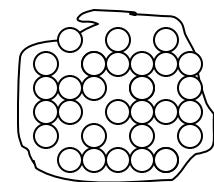
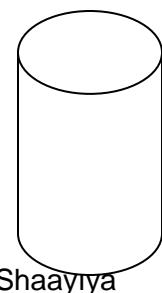

○ \

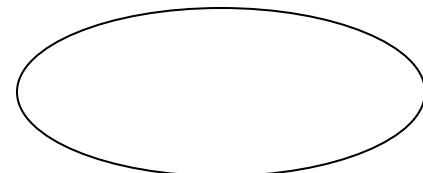
Tusha

Book'ol gaawa

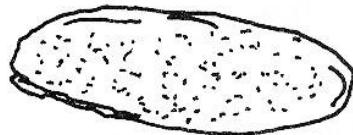
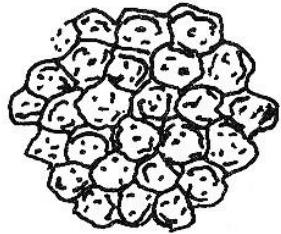
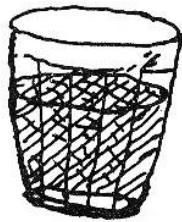
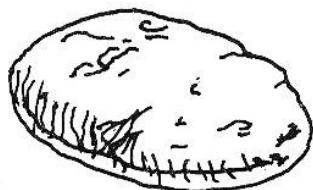
Shuwa

Masa

Mísha

Arə 1/1 Angonatə k'ees'on íímíru buutsotsí.

2. Atsə eenəshíruwotsənata met'íru buutsowotsí

Daníruwotsí :

Daní moowots ítə kíndəfətse shíní teshətso ítə eed'onatə mangon andí ítə eed'onatə mangonto taale ítəsh bí'ar ? Dabəre.

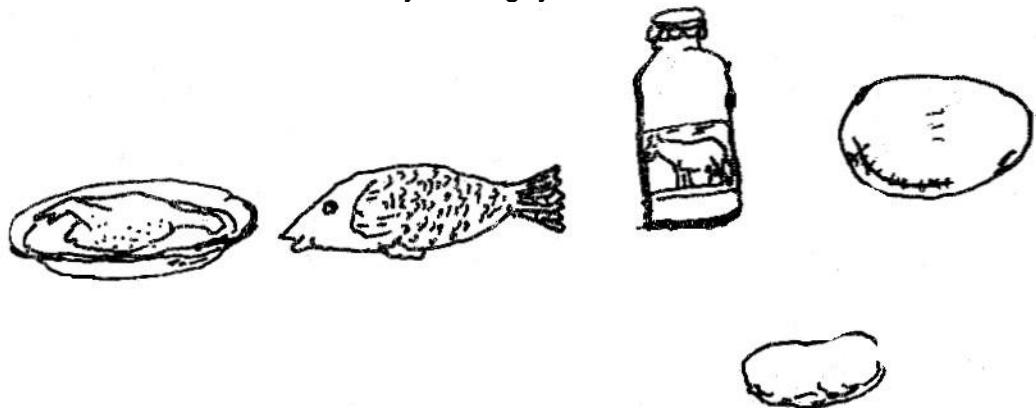
Eegosh bēdabə ítəsh bī'ar ?

Itə atso t'ugon wokín shash keewon k'ut'ar bégaa awor aaní kashefe. Gaawuma békashutuwok'o k'alírcua eebí ítəsh bī'arí ?

Itə eed'onatə mango, nogaawo wokín tíshitsə mak'ətso békashítu wok'o k'alíru keewo nodatsítí nomeyíru buutsí naarotsítsene. Buutsí naarəmanotsu

Atsə eenəshíruwonatə met'íru buutsowotsí etefoní; no'atso eenəshíruwonatə met'íru buutsowotsí nodaatsí tí gízowotsənate mítwotsí nomóore **manotsu gízowotsoke:-** Ezo, keetso, meetso, mus'onatə arətsə buutsowotsí moon bēwoter mítwotsoke aaní :- Arəwaaro, ep'o, dé'ik'o - - - nomóore. No'atsosha atsə eenəshíruwonatə met'íru buutsowo tsí ayíde'e geyítuwe. Man bēgeyí eegoshe atsə eenəshoshe buutsowotsí ayíde'e geyítuwe.

Man bēgeyí eegoshe atsə eenəshoshe buutsowotsí no'atso worə woron bī'enish, bés'adish, tíshets bédeshish ayídek'e geyíkə buutsí naare.

Ara 1/2 Atsə eenəshíruwonatə met'íru buutsotsí.

3. Shoodə bazíru buutsí naarotsí:

Daníruwots: ítatsosh angonatə k'ees'e íímíruwotsənata atsə eenəshíru baarowotsənfíno bēfíñituwok'o ítəsh aríruwa ? Eegoshe ? K'osh eegə/míshí/ buutsí naarotsí bēgeyítuwok'o arefa ? Itə atso jamə aawí fíinotsí geyítuwe. Buutsí naarəmanotsu shoodə bazíru buutsowotsí bayítamínionata ma'adíniya erení gítón kayíye.

Shoodə bazíyíru buutsí naarotsí aawon muk'e muk'on daatso geyítuwe. Han etoní buutsí naaranotsítse muk'on daatso bēgeyíyalor buutsotsítse hanotsítse hanotsí shaatítuwo daatso geyítuwe.

Shoodə bazítə buutsotsí míotsənata boshuwotsí nomáár daatso falítuwo. Shoodə bazíyír buutsí naarotsí no'atso jeen bēwotítuwok'o k'aléní no'atsí k'aat'e jamo bēfíño bēfíñituwok'o woshítuwe.

Aríyosh: no'aawonata no atsí gook'osh jeen kotətə míotsənata míti shuwotsən kaarotíyo, tobo, k'osət'o paapayo - - - móó geyítuwe.

Jamona shoodə bazíyít buutsotsí móóní jeenə beyosh falítuwe.

3.1. Bayítamíniyatsí:

Shoodə bazíyíru buutsítse íkoní bayítamíniyots íye etefoní bayítamíniyotsí atsí jeenosh geyítə keewune. Buutsí naaranotsí bayítamíní daatsək'azon wetə shoodotsí naaranotsí bayítamíní daatsək'azon wetə shoodotsí bazíytune. Bayítamíní detsətsə buutso tsí aawon muk'e muk'on daatso geyítuwe bayítamíniyotsí k'osh k'osh buutsí naarotsítse

daatso faletuwe. Ariyosha:- burutukaníyo, lomíyo, mango, k'osət'a, firí k'aasha, kaarotíyo, tobo, Ezonatə - - - buutsotsí bayítamíní gaaləkene jamon bayítamíyots duməkano kaashək'on non bédesh awok'o, kup'ə gashotsənatə mak'ətsotsən bebetuwok'a k'osh k'osh bayítamíní naarotsí k'osh k'osh shuutso detsəfəno man etosh faletsə keewoní bayítamíní iko bayítamíní ikatse galosh falítuwe. ***Man weron een een bayítamíní naarotsí:***

- Bayítamí E
- Bayítamí – Bí
- Bayítamí – Sí
- Bayítamí – Dí natə
- Bayítamí – ke etefo.

Haniye dambí s'eegets bayítamíní naarotsí shengəsh danosha haníyedashí jaando s'ílere.

Jaandə 1/1 k'osh k'osh bayítamíní naarotsənatə buutsots t'uup'onatə boímíru k'alona.

Bayítamíníyí naarowotsí		Buutsí t'uup'oni	No' atsosh bíímíru k'alóní
1	Bayítamíní E	Kaarotíya Afara Ezí naarotsí	Daafəntiye etefə shoodo bazífe
2	Bayítamíní Bí K'osh k'osh Bayítamí Bí Naarow otsí	= meetsa = book'álí gaawa (aawuwotsí) = maayí naarotsí = worəfítsí maayotsí = mus'a = afara = keetsa = I I ra - - -	Berəberə, pelagə ram, salsə muk'a mak'ətsí s'ats'í nerəbíyí shoodo bazíyítuwe.
3	Bayítamíní Sí	Lomíya Burut ukaniya Bo maaro meyíru wotí Maarets worəfí maayotsí	Өsəkerbí etetsə gashí meetsí, gook'í satsí s'ap'owots shoodo bazíyítuwe.
4	Bayítamíní Dí	Aawí k'ees'onatə toos'on Mus'onatə mí'sí zaayítona	- Ríketə etefə mak'ətsə nefítə shoodo bazífe.
5	Bayítamíní Ke	Maat'o Toba Gurítsí afaro	- s'atsə komə k'azo shoodo bazíyítuwe.

3.2. Madəníya

Madəníyotsí shoodə bazýír íkə mishí naarotsíye madəníyotsí shoodə bazýíru bayítamínyo tsəkok'o shoodə bazýírəní no'atso jeeno kotetə s'ale keewo detsəfəne manə woto bəfalítı no'atso aawu aawon madəníyo muk'ə muk'on bádaatsítəka bəwotíyale k'osh k'osh madəníyí naarotsí k'osh k'osh k'alo (detsəfəno) no'ato sha.

Manotsu:-

1. Kaaləsemíyonatə fossəferesíyona:-

Kaaləsemíyonatə fosəferesíyona nomak'ətson atə nog ashosha kup'ə íímíru madəníyí naarəno madəníyanotsí nodatsítı:- ezotse, meetsotse keetsotses k'osh k'osh maarotsən atə shuwotso kene.

2. Bera:-

Bero madeniy naarotse iko wotateni no'atsatse okesajiniya eteru jonego (gaaziy) shengsh béscha'ituwok'o k'alítuwe. Madeniyán nodatsítí:- keetsotse, bírës'a p'owo tse, Afarotse, gaashotse, - - - nomóore bero máák'azoní s'atsë muk'í shoodo dowosh falítuwe.

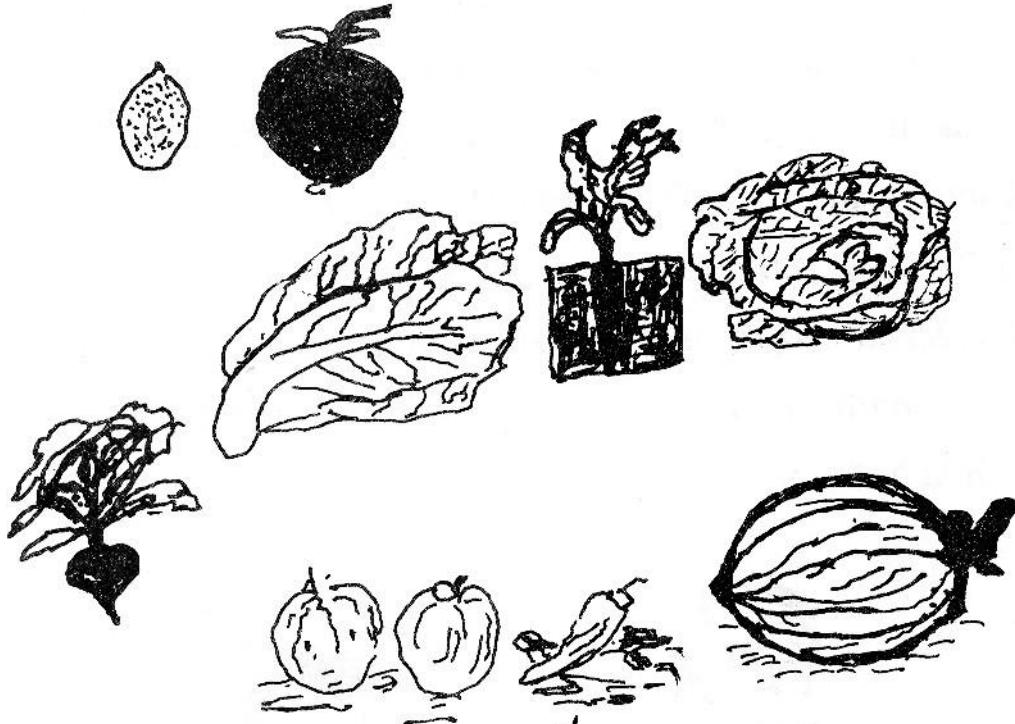
3. Ayodíníya

Ayodíníyoní madeniyí naarotsítse íkoníye madeniyán nodaatsítí beeronat aatsë k'arí mus'otsí nomóore.

Ayodíníyo daatso nok'azala,

GU'í shoodo noondetso falítuwe.

K'oshe k'osh buuts naarotsi	Diet
Bera	

Are 1/3 Shoodé bazíru buutsotsí.

Kosh kosh buutsí naarotsí;

Daníruwots k'osh k'osh buutsí naarotsí no'etoreega ete ? Ikë míshí naaro jam aawo móó nojeenosh shenge íxsh bí'arí ? Eegoshe ?

No'atso jeenar békup'ish keezë buutsí naarots ítse bonaarë naaron daatso geyítuwe.

Man etoní no'atsosh geyíru buutsotsí detsëtsí ete manotsu angonatë k'ees'ë íímíruwotsí, ats metíruwotsenatë shoodé bazíyíru bayítamíníyotsenatë madeniyotsí aatso dabëdek'ë detsëts buutsotsíye.

Ikë naari buutsë baaro jam aawo móóní no'atsí jeenosh shengo íimatse **Aríyosha** jam aawo meetsë baaro nomáár wokin ezë baaro no ushala han bëwotëtsotsëna buutsotsí no k'aníyora k'osh k'osh buutsí naarotsíeekëde'e k'aníyo nosh geyítuwe.

No k'aníyoru buutsotsí ikë kísho angonatë k'ees'íímíra wotsí, ikë kísho atsë metíruwotsí badibogo shoodé bazíyoru buutsotsí daatsër móóní k'osh k'osh buutsí naarotsí daatsa ete.

Aríyosha :- Misho baakí iton muk'əna ezotobon bét'nar wokín book'olo, maarotsí detsətsə buutso nomáára k'osh k'osh buutsí naarotsí daatsərone ete.

Arə ¼ Maatsə na'u buutsi naar naarotsi bədaatsəna, Nugushə na'onı daastatse.

Terəwer 1.1

I. Haníye dashí aatotsí “koota” wokinn “Ara” erər aaníwer.

1. Buutsa etoní koní etets nomeyíruwonata no'ushíru keewotsíye.
2. Buuts máámáá nemonata tero koto bégeyítí ashə eenosh bako naana' Oshalíye.
3. Angonata k'eess'e íímíru buutsotsí mas'atse t'usha tse k'eshonat . Arətsotsoke daatso faletuwe.
4. Ats met'íru buutsotsí eenetə naana'onata indosh agíde'eníye bogeyítí.
5. Angonata k'eess'on, atsə met'íru buutsotsí baaro nomalə jam k'osh k'osh Buutsí naarotsí maaron etc.

Jeena	<i>Health</i>
Gu'a	<i>Goitor</i>
Kota(baziya)	<i>prevention</i>

II. Haníye dashí aatotsí k'awunon aaníyore.

1. Bayítamíni naarotsí keewuwere ?
2. Keez buutsí naarotsí keewuwere ?
3. K'osh k'osh buutsí naarotsí etə ega ete ?
4. Bayítamínyon gaalets buutsots kon kone ?
5. Gu'o non bédeshawok'o k'alíru madəníyo kone ?

1.1.2. Buutsonatə NEEMONA

Daníruwots íkotsí daní k'aat'on buutsí naarotsí danerete man weerono buutsots bo'ímiró k'alo danerete dane k'aat'anítse hanítse buutsotsə boímetə k'alonatə jamí guupo s'ílosh falítute. Buutso no'atsosh een k'alo íímetuwe k'osh k'osh buutsí naarotsí k'osh k'osh k'alo detsəfəno

1. Atsə met'íru buutsí naarotsí :

- Atso met'etuwe.
 - No'atso bí'enetuwok'o k'alítuwe.
 - No'atsí eed'o bégezítuwok'o k'alítuwe.
-
- Shoodon, k'aak'onatə sababíyon míd'etsə atsotsí met'etuwe sheng jeeno íímetuwe.

2. Angonatə k'ees'a íímíru buutsətsí:

- No'atsosh k'ees'o íímetuno angəmanu kup'oííməní fííno nofíínítuwo K'o falítuwe.
- No'atsosh k'ees'o íímetuwe.

3. Shoodə bazíýíru buutsotsí:

- No'atso buutsə hanotsí t'ud'er noshoorawok'o shoodo bazíýítuno
- No'atsí kayots jam aawí fííno shengsh boffíní tuwok'o k'alítuwe.

A. Buuts detsədetsonatə kotona.

Daníriyots buutso shengsh detsonatə koton eegoshe bégeyí ? Buutsotsí s'ayínon detso nok'azal eegə míd'e no'ats bédowe? Itə maa ashotsə buutso bok'aníyor aak'o s'ayínon bokotəfok'o dní k'aat'o tse keeweyore. Koní eetets kashets keewot etoní gízotsəna témítotsən kashon beyosh buutso geyítuwe ashə ba'o t'engar jeenon beyosha, shíbosh buutso geyítuwe. Buutsa no'etora ezonatə ezatse daatseyíru wots mus'a meetsonat meetsotse daats eyíruwotsí wotatəní **aatsono** dabítuwe. Buutsə hanotsí shengsh s'ayínon detso geyítuwe.

Eegosh s'ayínon koto k'azets buutsotsí karí awashar no'atsats míd'o dowosh falítune man bəwotətsotse shengsh buutsotsí detso geyítuwe.

Buutsə k'aníyora k'aníyíru asho s'ayínon koto bíngéyítuwe. Buutso k'aníyíru asho sayínon koto bíngéyítuwe. Buutso k'aníyítse shéno békísho nasho, toto bawundon wokín barmet'on ípos'ungutso k'awís'onatə bétaho s'ayínon koto geyituwe k'aníyets buutsotsəsh koto bégeyítə weeroní.

- Buutsotsí s'ayín beyokə beeza.
- Buutsotsí sayínonatə jongo bodaats'ítuwok'o k'ala.
- Buutso unaawo ípa.

K'aníyets buutsotsí shengsh koto geyítuwe egoshe buuts hanots ayí aawosh bobe yal awashí tuno jamotse j'ees'a galotse kaarí bo'awoshí tuwotsən no'ats shoodo dowetune jamon k'aníyets buutsots nobezora s'ayínonatə zaanzonatə k'osh k'osh kashets keewots

bobra keewokə wotona jongí beyoke jongo daatso geyítuwe k'oshonu ins'onatə maa gízots boboraw okə buutso beezo geyítuwe.

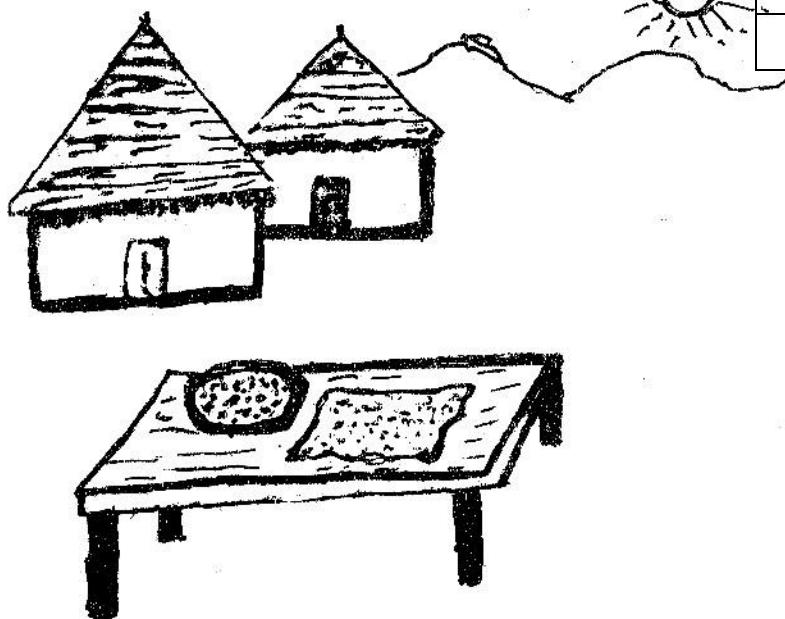
Buutso bí'awasheraw ayí aawosh beezo faletə weerotsə faano. **Manotsu**

- Aawon wokín s'uwon shuuk'íya.
- Ak'ə beyok beeza.
- K'əmamíyotsí bí'ats daba.

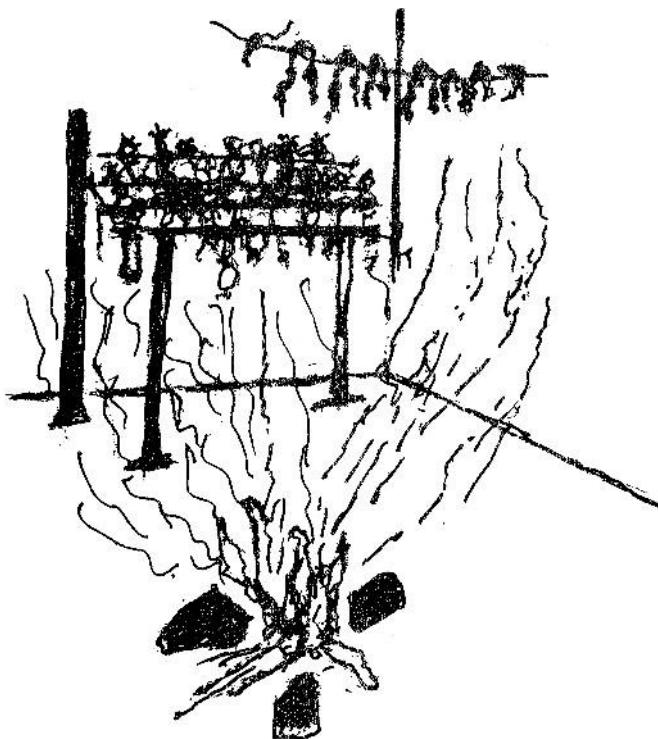
1. Shuuk'íyona

- Buutso shuuk'íyon ayí aawosh beezo faletuwe. Gít buuts shuuk'í weerots fa'awo **manotsu**. **Aawu k'ees'onatə s'uwtse** beezon shuuk'íyo faletuwe. Aawí k'ees'on shuuk'íyon ayí aawosh faletə buutsotsí mayí aawotsənatə mayí naarotsíye. Buutsí naar manotsu noshuuk'íyora daatsatse damban tuwo bongeyítuwe. S'uwtse beezon buutsotsí ayí aawosh beezo falítuwobe buutsí naar manotsu t'emets meetsotsənatə gaas'etsə shun gurət'one s'uwon buuts shuuk'íyoní íkə íkə buutsí naarotsə shaawo bədabítuwok'o k'alíruwe.

Mish shuuk'iya	Drying food
Təmbak s'uwiya	Smokingr
Firijiya	Refrigerator

Are 1/5 Míiyí naarets aawí k'ees'on boshuuk'ora.

1/6 t'emets meetsonate gaas'ets shungurt'on.

2. Buutsotsó ak'ə beyok beeza;

Ikə íkə buutsí naarotsí bo'awasherawo ayí aawosh beezo faletuwe **Aríyosha Ak'íyí**
k'ac'ots /férijíyots) beezena meetso, keetso mus'o, maarotsí, shuwotsí - - -
bo'awasherawo ayí aawosh beezo faletuwe.

Férijí aaloke buutsotsí ak'okə beyok beezo geyítuwe.

3. K'émamíyotsí dabona:

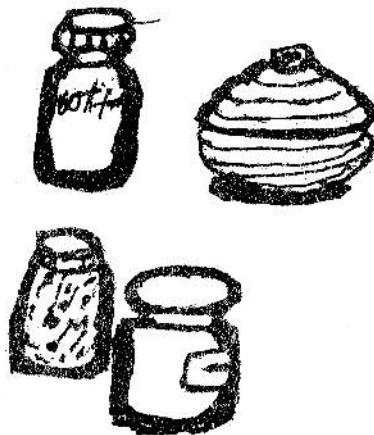
K'émamíyo dabade'e íkə íkə buuts naarotsí ayí aawosh beezo faletuwe eegoshe
K'émamíyotsí buuts aawashíru keewotsí buutsetse baziyítune.
Buuts hanots bo'aawosherawo ayí aawosh bobetuwo k'o k'alíru keewotsí beera, sékara,
fériya, lamíyonate - - - arətsotsí.
Jamotse mus'onatə arətsə keewotsí buutsosh k'aníyor bo'aawasheraw ayí aawosh
beezosha t'emək'ere hakona beeron wokín fériyon fuuto geyítuwe. K'alant'o bí
aawasherawo ayíaawosh beyo falítuwe.

4. KAAPON:

Ikə ikə buutsí naarots shengsh bo'k'ane hakona s'ayín k'ac'ots kaafede'e beezo
geyítuwe. Eegoshe shengshdek'ə kaafede'e beezets buutsətí b'íawa sherawo íkə
kíc'alo beyo falítuwe.

Aríyosha

- Ezo shengsh gufyé hakon lasétíkon kaafede'e beeka.
- Komandoro kok'éde'e nat'írots kaafede'e beeza .
- Meetso ka'ant'ok'o k'aníde'e s'ayín k'ork'orofs wokín lasétíkots beezo faletuwe
k'osh k'osh buutso ayí aawosh beezi weero bəbeyal keewawore.

Are 1/7 Kaapetsə buutsotsí.

Cí. Buuts meyí teronatə nemona:

Ash na'o béffíníru fin jamo nemonatə teron bədets oko buutso bémóóro nemonatə teron detsəfe buutso nomóór sheng nemonatə teron shoyoní ashə aawatse shengoníye beshatəní jeenosh ayíde'ení bēgeyí.

Daníruwots sheng buuts meyí nemonatə teron no'etíruwo eego nok'aloreya ? Gonad no'etíruwoníye ? Jamona buutso mááfətse shíno, mááfets, máánok'írīye hakon k'alete k'alotsí dano, nongeyítuwe. Hanatse turə buutso mááfətse shéno, mááfets máánok'írīye hakon k'alo nonbégeyítə nemonatə teron s'iílone.

A. Buutso mááfətse shíno :

Buutso mááfətse shíno wokín maratsə t'ínəftse shíno k'alo non geyítə keewoní.

- Bí'ats nomááru k'ac'owotsənate nokísho masho non geyítuwe.
- Mááde'e no'íshítuwo t'íntsəde'e máá.
- Sheng beyok beede'e máá.

Are 1/8 Naana'ots buutso mááfetse shíno bokísho bo mashora.

Bí. Buutso mááfets (marats befets):

Buutso mááfets /marats befets/ k'alo non bégeyítə nemonatə terotsí :-

- Bíé j'aza.
- Ash shínatse tíítsék'aza.
- Nonə keewuk'azonatə míís'ə k'aza.

Cí. Buutso máánok'əríye hakona:

Buutso máánok'əríye hakon k'alo non geyít keewotsí:-

- Nomááts k'ac'owotsənatə nokíshon másha.
- Nomeye hakon muk'í kashədek'a.

Ara 1/9 Naana'ots buutso bomeyíye hakon kísho bomashora.

Dí. Fiìnde'e kítsa:

Buuts meyí teronatə nemon shoyík'azo /k'alék'azo/ bdowetə míid'o dəramon ítə tohowotsəsh kítsuwere .

Bégeyítə keewotsí:

- Buutsonatə .
- Buutsí marona.

Terəwer 1.2

Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. S'uwats beezon bo'awasherawa ayí aawosh befalítý buutsí naarotsí s'ere.
2. Buutso bí'awasherawok'o k'alíru k'émamí naarotsí keezo s'ere.
3. Awashəts buutsots bodowetə mííd'o keewowere.
4. Buutso bí'awashírawa ayí aawo beyobefalítə weerotsí/ malowotsí/ keewower.
5. Buutso mááfətse shíno k'alo non bégeyítə nemonatə terotsí k'o'ere.

1.2. BEEBETI MALA

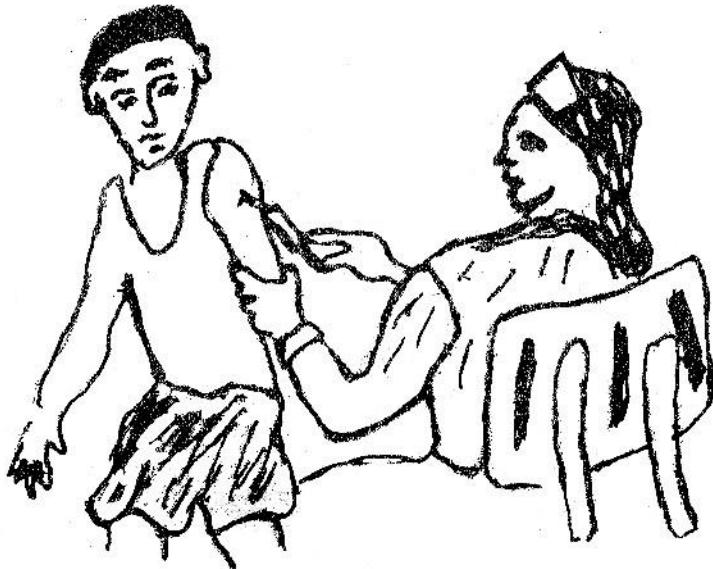
Ashowots kashon bobeyor ayí keewotsí gefəne bogeyíru keewotsí s'eens'osha ayí fíinotsí bofíinefo:-

- Goshí fíino
- Jaakí fíino
- (kíshí daní/ fíina
- Məgəsətí fíinonatə k'osh k'osh fíinotsí fíinona beyosh geyítə keewotsí bodatsəfoní

Daníru wots ítə galots beyíru ashawots eego eego fíinatənýya bobeyí?

Ítə maa ashots eego fíinatənýye gízo bodatsí?

Ítə galotse fíineru fíini naarotsítse ashots ayí gízo bodatsíru weerotsí k'aat'otse ítə tohowotsen to keewewere.

Ara 1/10 Ashowots k'osh k'osh fiínínaarots bofiínora.

1.2.1 GIZA (AMBAARA);

Daníruwots beshets danon ashots j'osh k'osh beyosh bogeyíru keewots aak'on bos'een s'íruwok'o danerte bogetso seenosho fin fíino bon bägeyítu.

-Wok'o bek'érète. Ashots fíino bofiínér eego daatsoshe ?

Ashowts fíino bofiínér gízo daatsoshe badaatíru gízemanó bogeyíru keeworsí bos'eens'ítí

Daní tookam shírotséna gízo eegə bēwotok'ow gízo eebék'alítuwok'onatə eego bín k'alo non bägeyítuwok'o, bín eegə k'alo non bägeyítuwok'o nodanetí.

Daníruwots gízo egə bēwoto danefete ?

Giza (ambaara) etoní nogeyíru keewo wokin k'osh fíino bínfíino nofalít k'ac'a eto faletuwe. Yootsa ashawots k'ac'o k'ac'ona bowoneto bétesh. Andə man k'azətəní ashawots k'ac'owotsí gízona bowona woneyíri. Manetoní gízon noshunəts keewu jamo wonawoneyo falítuwone ete nodatsuwatse fin hanəsh jíníru gízotsí gítə gízí naarene:-

Manotsu saatíponatə worék'atí notiyotséne.

Aré 1/11 Itopí saantípowotsí.

Taasha	Saving
--------	--------

Are 1/12 Itopí ambaarí notiyotsí.

Ashowotsí bosh beyosh geyít keewotsə jamotsí botookon goyíde'e /meec'ede'e/ s'eensto falatsəno man bəwotətsotsəna ambaaronna jaakosh wokín gaweyon wonawoneyosh jíitsítuno. Man bəwotətsəno tse. Ambaaro ashawts botookətookon bogoketuwoko boda betuwok'o k'alíru k'ac'e.

Aríyosha :-

- Jaakíru wotsənatə məgəsətí fiín ffíníru ashawots goshíruwotoke mayo bokewít ambaaronna.
- Goshíruwotsənatə məgəsətí fin ffíníru ashawots **ato** bokewití geyít atímoowotse ambaaronna.
- K'osh kashosh geyít keewotsí kewossh bégeyt ambaare.

- Are 1/13 ashawots gawiyotse bogizo bowonawoneyora.

1.2.2 gizə (Ambaro) DAATSI WEEROTSI

Ash na'o aawu jamí bēbeyo beyo beyosha k'osh k'osh ffíní naarotsí ffíno bín geyituwe ffínarənu gizə daatso bín geyituwe.

Aríyosha: Goshíruwots bogoshəts maayonatə bomec'əts gízowotsí gízosha /ambaaresha/ bokemetí. Daníruwots ítiye ítə beyí saayiton eefo eego ffínatənýa ambaro ítə daatsəfoní ?

GIZO (AMBAARO) shengesh DETSA

Ambaro ashots berubeyotse een k'alo detsəfe man bəwotətsotse ambaro shengsh ffínats jíitso geyituwe man etonu ambaro geyítə keewots ffínatsa jeetso geyituwe ete.

Aríyosha :

- Buutsosh jínetə keewotsí keewosh
- Taho, ato - - - sheng k'álít keewotsí kewosh jíitso geyituwe.

Daníruwots ítə maa ashots ambaro eeg eegə fiyoshe bojtsəfo ?

Jamona ashawots ayo maaw utə ayo shaatsətə bodowíru ambaaroná sheng keewotsí kewosh jíftso bon geyítuwe. Ambaaro weeralo k'umaríyosh, c'aatíyosh, tumbaakosh, weeral ushonatə arəts keewotsats jíftso shengalíye ambaaro weeralo kíshonatə t'afíyoní non kíc'onatse tutson nosh beyosh geyítə keewotsí kewosh non békicítí.

Daníruwon ambaaro weeretsonatə weeralo t'afiyó ashotsats bédowetə míd'o shengsh keeweyar k'o'ode'e nabuwere.

Terəwer 1.3

I. Haníye dashí aatotsí arə bowotíyal “Ara” erer kootə botíyal “koota”

Erər aaníwer

1. Gízo (Ambaaro) keewu íko kemosh wokín kewosh k'alítwe.
2. Woréfí maayotsí goyíde'e kemo íko gízo wokín.
3. Itə galotse daatseyíru ashə jamots bofíníru fíní naaro íkə naare.
4. No datsuwatse beyíru ambarí naarots keezəne.
5. Ash na'o bégets keewotsí s'eentsosh fíño fíño bín geyítuwe.

II. Haníye dashí aatotsí sheng weera wokín gondə were erər aaníwre.

- 1 . Daníruwotsəsh kobíyo, dabətaro, ərəsasiyo kewo-----
2. Beero, səkaro, fərífyo zaayíto ----- arətsotsí kewo.
- 3 . Tumbakə kewo.
4. Atona jeen kotosh ambaar kísho .
5. Ambaaron k'umarí kaasho.
6. Aawu jamo naana'osh kalamer kewo.

1.2.2. Wora

Daníruwots wora no'etor eega ete ? Wora no' etor saayíto, aawo, íkə gawíyo, shaashonatə worí woton kíftsíruwoníye.

Ikats hanotsu gonkeyar haníye dashí nobek'íru han bo'iímetí:-

- 1saayíto 60 de k'ík'otsí detsəfe.
1aawo 24 saayíto detsəfe .
1 gawíyo 7 aawotsí detsəfe.
1 Shaasho 30 aawotsí detsəfe .
1 ato 12 shaashotsí detsəfe .

Woro shengsh detsa (fíínats jíítsa)

Ashə ba'o békíni fíínatsí worotsə kayíyekəne fíínatsí woron kayíde fíínoní shíyanal beyosh shenge man bəwotətsotse daníruwots itəsh daní saayíto, nababí saayíto kashədek'e saayíto, kaashí saayíto, shaa dekí saayíto guurí aawí kocí mish máá saayíto itə tokəritə saayíto woron kayeyar beyo geyítuwe.

Fíínatsí noffínor woron kayí k'azoní ayí míid'o detsəfe manu eebí k'osh k'osh fííní naarotsí nok'aner awo íkə woron fíínosh no'etora.

- Noníbo íkokə wotobék'azet.
- Weeralo no'ango bəsuwít /weeralo angó békeshet.
- Wotera fíínosh aawo bəs'uwít.

Daníruwots waro awutse eteyor shish danəfəte ? Eegosh itəsh bī'ari ?
Itə daní k'aat'otse keeweyore.

Are 1/14 Daníruwots k'osh k'osh worotsen k'osh k'osh fiínotsí bofiínora.

1.2.3. Anga

Daníruwots anga eto eega ete ? Ango fiínosh een k'ac'e ashə na'o bī'angon fiínə fiíono falítuwe. Manəno gízo mecítuwe.

Ashowotsí bo'ango gízə daatsosh een k'ac'a bēwoto dananə bo'angí faletsə fiínə fiíno bon geyituwe. Han danefets gl'íra ango k'uzar bofínerawo beyo shengatse. Han weeron itə beyí saayítoma naana'ots itə maa ashotsí fiínōn dabo ití geyítuwe. Itə fiínít fiíní naamotsu ket fiína woto bongeyítuwe.

Aríyosh : Woréffí waayotsí shos'onatə aats ísha .

- No galonatə moon s'ayítsa.
- Ketə k'ac'owotsen bo'índotsəsh aatsə kítonatə arətsotsən fiíno bongeyítuwe.
 Fiinə hanotsí bofíínýara bomaa ashotsí genewíní, bodano shengsh
 bodenetuwo'k' woshítuwe.

Ikə íkə ində níhowotsí daron bonaana'o bo'angalə fiíno bofíínítuwok'o bowoshəfo. Fiínə manotsu naana'í atsonatə jeents míd'o dowosh falítuwe. Maníye besharənu bodaníru danats ayí keewo dowetuwe.

Arə 1/15 Ashots boangon ayi fiino bofiinir.

Ketə fiíní k'ac'owotsí (bok'alona, fiínats jítsonat koton)

Kutəma	<i>Hammer</i>
Gooda (mac'ira)	<i>Sickle</i>

Daníruwots ketə fiíní k'ac'owots eegosh bogeyítuwok'o danfete ? Ashowots fiíno fiínosha botookí angəbaaro boratse. Man bəwotətsotse ketə fiíní k'ac'owotsí detso geyítupe. Manu fiínotsí keton fiínosh aayýítupe. ketə fiíní k'ac'owotsí: marasha, kutuma ,galada, gooda, dees'a ,taba ,shíka. Daníruwots ítə galowotse wokín ítə meyítse ashawots fiíno fiínosh bodetsəf ketə fiíní k'ac'owotsí ítə dabatarats guud'əde'ení ítə k'aat'ítsí tohowotsəsh nababar . Bonəto keewewere k'ac'owotsí bon noffínorə kordek'o geyítupe. Eegoshe man bégeyí k'ac'əmanotsí shasha bowotətsotse no'atso k'ut'osh wokín kosho bofalítuwotsene. Han bəwotətsotse k'ac'ə hanotsən noffínor no'ats míid'o bodorawo shengsh kordek'o geyítupe.

Terəwer 1.4

Haniye dashí aatotsí “Ara” wokín “koota erərə aaníwere.

1. Aawu jamo kaashoní wore shengsh detsí male.
2. Ashə angonatə ket fiíní k'ac'owotsí ketə weerone fiíno fiínosh falýítuno.
3. Fíinotsí woron kayide'e fiíno shenge .
4. Naana'onatə na'indowotsən fiin fiínijo geyíratse.
5. Ikə saayito 60 sekondíyo detsəfe .

Haniye dashí aatotsí k'awunon faac'əde'e aaníwere.

1. Aawo awuntse eteyor ega ete ?
A. Aawo shaawa ete.
Bí aawo awuntsi k'ubelo bín fíinetuwe ete.
Ci. Aawon fiín geyítə keewotsí bo'aawon fiíno geyítupe ete.
Dí. A&Cí arəne.
2. Aawu shengesh detsí weero aawune hanotsítse ?

- A. Nababosh aawu íima.
 Bí. Kashədek'onaatə kaashosh aawu íima.
 Cí. Daní mookə teshər ama.
 Dí. A& Bí Arene.
3. Fíinotsí woron kayíde'e fíínóní.
 A. Fíino ketiyítuwe.
 Bí. Sheng fíínítuwe.
 Cí. Sheng gízo datsítuwe.
 Dí. Jamo Are.

4. K'ana

Daníruwots k'ana eto eega ete ? Itə fíiníru fíinosh "**k'ano**" kísh danefete? Keeweyore k'anoní beyosh geyíkə fíní were. Fíino fíinosh dano danosh, nababosh, gízo shengsh detsosh, móósh worotsí k'anon k'ayíde'e beyo geyítuwe. K'anoní fiin íko fíinefətse shíno k'an geyítə keewe. Fíín íkosh k'ano kíshe hakona shengsh k'aní weerəman sha'o geyítuwe. Man bəwotətsotse kíshets k'aní weerotsí shoyarəní bégonəkítsə keewotsí doozo geyítuwe.

K'anowots k'awun aawíka, geezə aawíka, erər giton(2) kayíyo falítuwo. Manesha k'anoní íkə aawíka, íkə gawíka, shaashíka, worəwotíka, wotosh falítuwe. Man weeron íkə worí wotoníye dashí k'anotsi **k'awun aawí k'ana** bəwoterəna ,woríwotoníye dambí wokín bogoní **geezaawí k'ane** etefoní.

Ikə aawí k'ana etoní íkə aawotse fiin fíinəde'e íshetə k'ane.

Aríyosha: Daníru na'a íko bé fíínítə fíino fiinoshha haníye dashí jaandotse s'íllone.

K'ana	Plan
-------	------

Jaandí ½ íkə aawotse fíinetə fíinotsí.

Taawa	Saayíta	Fííní naarowotsí
1	1:00-200	K'eyooke tuwa, sheeshí mook ama, shíts masha, shaayí gufíya, gurímish máá.
2	2:00-6:30	K'aat'owotse dana.
3	7:00-7:30	Aawí mísh máá, nomááts k'ac'əwotsí masha.
4	7:30-8:00	Kashədek'í saayíta.
5	8:00-9:30	Nababa maa fíino fíína.
6	10:00-12:00	Maa ashawotsí k'osh k'osh fíínon daba.
7	Kooc'a	Kooc'í mísho máá, es'ə es'a keya.

--	--

Ikə gawíka wotere ikə shaashíko, woríwotíko han weeron k'anəde'e nofíínefe doozo bégeyít beyokoke doozo geyítuwe. Daníruwots haníye dashí beyíru jaandaní ikəgawí daní moowotse nofííntə ffíinotsí kíítsíru ffíín jaande

Jaand 1/3 ikə awí ffíinetə ffíinotsí

Taawa	Aawa	Ffííní naarotsí
1	Woshí aawa	Maa k'ac'owot mashonatə s'ayítsa.
2	Meyí aawa	
3	Yoní awa	
4	Kamísí aawa	
	Kokí aawa	
	Sambat muk'a	
	Sambat eena	

Jamon k'ano nokíshira nofííní geyiyok'awa béshíne shuutso koton non feyítuwe.

Aríyosha nokíshít k'ano ambaarosh bémotíyla beyosh geyít keewotsəsh shíno ííma beyosh geyít keewotsí no'etíruwotsí: **Buutsa Tahanatə moona.**

3. Amala:

Daníruwots amala eto eega bémoto danfete ? Amala etoní ash na'í sheng nemo kítsíru sayínísiya ete. Man etonu shengə amalonatə gond amalon wotonatə wotek'azí fiin kítsíru sayínsíye. Sheng teroní ashonto k'ale gera keewe. Sheng teroní ashə na'o sheng bémot kítsíru sheng amale.

Daníruwots amala eto ega bémotok'o dambe bek'érəte. Hanatse turəní sheng terotsí kítsíru keewotsə kon kon bowotok'o s'ííletuwone. Manutsu: faleya ,dabeya, mangeya, jaleya, katsa woto geyítuwe.

A. Faleya :

Daníruwots faleya eteyor eega ete?

Faleyo eebi eebi bék'alítí ?

Faleya eteyora ashə ikə amalo : níb k'oona, keeno, tookə shuno - - - keewotsí falər ashonton shuneya ,maneya, maseyar tohar ashonto beye ete.

Faleyar beyosha níbə k'oonets woto geyíretse. Ayí tohowotsí daatsər ayí worosh beyosha falo geyítuwe. Sheng tohowotsí daatsosha noshə keewotsí falonatə níb k'oon aləka woto geyítuwe.

Faleyí nemotsí eenshosha:

- Nonoshuníru keewotsi notohotsəsh keewo.
- Gond keewotsatse notohowotsi k'ooronatə gac'ə bémoterawona ízonatə lela.
- Mangeyonatə shiyeya.
- Jamon faleyna jeen wotətsə beyo beyosh sheng tero detsətsə asho azeyosh falítuwe.

Bí. Dabeya (Aayeya):

Daníruwots aayeyo eegosh bégeyí ? Genewí aawotse wokín shíyaní aawotse ashawotsé dabeyo bégeyít ? Ité k'aat'owotse keewewere ité tohowotsí woter íté maa ashawotsí aatuwere. Genewí aawots woter shíyaní aawots aayeyo bon geyítuwe. Aayeya no'etora ashotsí nosh k'alo bon bégeyít sheng keewotsí bosh nok'alore.

Aayeyoní : keeweyon, angon, gízon - - - arëts keewots kítso falítuwone. Aayeyoní sheng ashawots amalawotaténí ashawotsí dabeyar bogalo boníwiyosh falít keewe.

Aríyosha:- Weeron, s'eeshon, Aatsonatæ Sélèkon aayeyar(dabeyar) fíínon dowosh faletuwe. Jamona aayeyaní tohar beyosh wotere íkonomí eenosh ayík'alona dat siko **níwiyosh** falít keewe.

Cí. Mangeya:

Daníruwots mangeya no'etor eega ete ? Noguurotse beyíru ashawotsí k'osh k'osh ash naaratse keshékene. Man bëwotëtsotse tohar beyo, ikonomíyonatæ polotíkí gonkeyo t'engíytuwe.

K'osh k'osh ashotsu botookí nemonatæ teron detsëfeno. Iko íko nemonatæ teron bégacerawona mangeyar tohar bobefoní.

Ashawots botooké tookon bomangeyora bodagotse shuneyonatæ taalëwoto bét'egefoní. Iko iko mangíyo bék'azala bodagotse shíd'eyonatæ gac'eyo beyaréni t'afeyonatæ k'íreyosh bon bëwoshítí.

Mangeya	Tolerance
Katsæ	Truth

No itop'íyí ashawotsí noníhínatæ no'índæ beteya bakona, ashawotsí mangíyona dat së jamuwatse danekènone.

Han bëwotëtsotsëna noguurotwotse beyíru k'osh k'osh ashë naarowotsí nowe eenotsí no'índotsí, noníhotsí mangíyo geyítuwe.

Asho nomagíyora ashawotseke shuno daatsíuwone.

Jamona ashawotsësh mango íímoní shengonatæ ít'ít fííní naare.

Dí. Jaleya:

Daníruwots jaleya no'etor eega ete ? Ashawots tohar jeenon beyosh falít nemotsítse íkoní notooké tookon jaleya jamë aawona ashawotsí jalék'azoní ashawotseke non boshít'etuwo k'álítuwe. Noníbítsí toho bodaatsawok'o k'álítuwe. Jaleyoní sheng gonkeyo ashawots dagotse bezér botooké tookon bokeewetuwo k'álítuwe.

Daníruwots ashawots tohar beyosh woter íkonomí gíwosh/ eenshosha/ jaleyo geyítuwe. Jamon jaleyo ashawotsä dagowotse shuneyonatæ eeno dowosh een weere.

E. Katsæ keewa (Arë keewa):

Katsə keewoní aratse tur keewetə keewe. Ashowotsí bobeyíru beyotse arə keewontə jaleka woto bongeyítuwe. Naashetana wokín gízo detsəfe erər ashats farado, weeralo ashats gondo fíino geyíratse.

Iko ikona jago wokín toho deshatse erər míid'o geyíratse.

Ashəna'a jamo bofíiníru fíinotsí arats tukə woto bongeyítuwe. Ant'eləco gondə amaala wotatəní ashə na'owotsoke jíitsikəne. Man bémotətsotsəna katsəkeewoní tohar beyosh wotere íkonomí eenosh eenewe.

Gup'A

Koní etets nomeyíru wotere no'ushíru keewotsí buutsa no'etora ezo, mus'o, kees'o, meetso, maarotsənatə shuwotsən - - - k'osh keewotsí detsəka ete.

Buutso no'atsosh blíímíru k'alatse tuní keezon kayíyo falítuwone. Manotsu: angonatə keeson íímíru wotsí, Atsə metíruwotsí, Shoodə baziýíruwotsənatə madíníyotsí. No'atso jeenar békup'isha maníye beshar no'atsí kayots bofíino bofíinísha buutsí naarots bonaarə naaron daatso non geyítuwe. K'osh k'osh buutsí naarotsí no'etora keezə buutsí naarotsítse k'aníyetsotsíye.

Bə'atsə atsewo ayeya	<i>Helping to each other</i>
Ikə wotəde'e fiina	<i>cooperation</i>

Nometə buutsotsí nok'aníyoro s'ayínon detso non geyítuwe. Eegoshemani buutsotsí s'ayínon detso nok'alala buutsowots kaari bo'awashítuwotse no'ats shoodo dowosh falítuno.

Buutso k'anífətse shínona bosh bégreyítə s'ayín kotí weerotsí dano non geyítuwe. k'aníyets buutsowots bo'awasherawo ayí aawosh bezosha ayí malowots fa'ano.

Manotsu : Shuk'íya, ak'íya, (kaapon)p'onatə k'əmamíyo dabon ayi aawosh bezo faletuwe.

Buutso nomóóro shoyo non geyít keewotsí dano non geyítuwe. Manotsu mááfətse shíno, mááfets, máánokəríye hakon k'alo non geyítə keewotsí dano non geyítuwe. Buutso nomóór shoyonon geyítə keewotsí danoní no ayí shoodonatə míid'atse orítuwe. Ashə na'o beyosh ayí keewotsí seentsosh ambaaro geyítuwe. Ambaaro daatsosh fíínəfííno geyítuwe. Ashowots ambaaro daatsosh ayí fííní naarotsí fíinar bon beyosh geyít keewotsí seentsosha dashe dambo wos'o bon geyítuwe.

Ashə na'o jeen beyo beyosha faleyo, dabeyo, jaleyoutə katsə keewo geyítuwe.

Guupa	<i>Summarize</i>
-------	------------------

Terəwer 1.5

I. Haníye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erər aaníwre.

1. No'atso angonatə kees'on bédatsít nomeyíru buutsotsokəne.
2. Ezə baaro jam aawo ushoní buutsí naarə jamotsoke buutsə daatsa ete.
3. Dabeyoní sheng terə kítsí weere.
4. Meetso t'eməde'e ayí aawosh blí'awasherawo beezo faletuwe.
5. Jaleyoní ayí tohə daatsonatə ayí worosh (aawosh) beeze falítə amala ete.

II. Haníye dashí baash beyokotsí s'eentsuwere.

1. Ash na'i atso eenəshətə kup'íruwo _____ etefoniye.
2. Nogashonatə nomak'əts kupíru madənýyo _____ natə _____ etefo.
3. Shoodə bazíru buutsí naarotsí _____ natə _____ etefo.
4. _____ Ayíwodíní t'u'tone weyíru shooed.
5. S'as'í muraso (muk'o) bazíyíru madənýyo _____ etefoní.

**V. “A” Shirotsé beyíru buutsí naarotsí “B” shírots beyíru buutsí
Naarotsənto jagíwre.**

A

1. Shoode bazíru buutsotsa.
2. Angonat k'eesə íímíru buutsotsa.
3. Atsə met'íru buutsotsa.

Bi.

- A. Meetsa, arəwara, anteríya.
- Bi. Mangowa, papaya ,toba.
- Cí. Tusha, mas'a, zayíta.

IV. Haníye dashí íímets aatotsəsh arə wotətso fac'əde'e aaníwre.

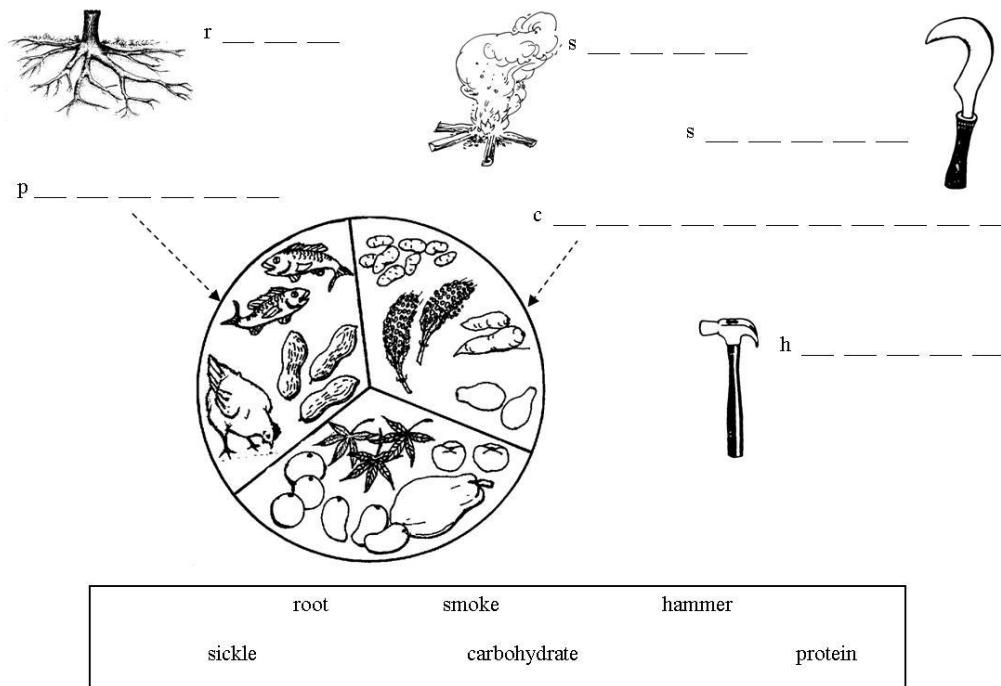
1. Buutso nomóór sheng woterawo aawone ?
 A. Ashə shínatse mìsho tìtsə k'aza.
 Bi. Faye yonate bí'a.
 Cí. Tookə k'us'a.
 Dí. Bí & Cí arəno.
2. Haníye dashí beyíruwotsítse mítotsoke datseru buutso aawune ?
 A. Fuura, Bí. Méetsí k'otsa Cí. Zaayíta Dí. Eza
3. Haníye dashí beyíruwotsítse sheng terə woterawo aawune ?
 A. Jalekə wota . Bi. Tookə tookon jaleya.
 Ci. Katsə keewa. Dí. Faleya. E.Aaniyo aali.
4. K'arítsí mus'otsoke nodatsíru madənýye eebí ?
 A. Fosəferesíya Ci. Bərəra
 Bí. Kaaləse míya Dí ayodínýa
5. Haníye dashí beyíruwotsítse shengsh non detso bégeyít keewo eebí ?
 A. Ambaara Cí. Wora (aawa)
 Bí. Anga Dí. Uno are

VII. Haníye dashí aatotsí aaníwre.

1. Buutso bí'awasherawo ayí aawosh bája'it weerotsí keewuwer ?
2. Sheng amalə naaríye itə eteruwotsí keewuwer?
3. Ambaaro ashə na'osh ebí ebí bé k'aləfo ?
4. Ambəts k'aní naarots fa'ano ?

UNIT 1 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyoktsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

II. Jeen beeyi Inglizi aap'otsi geyore, ere boono ite dabatarats guud'ere.
Shinatsets ikono itesh guuriyere.

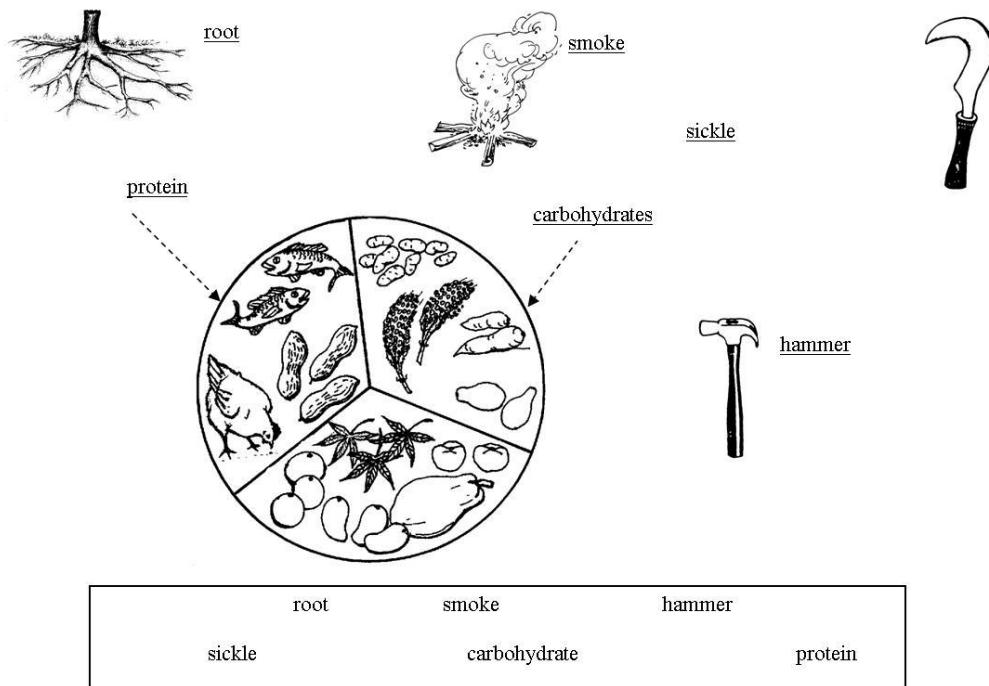
ekidietibmineralsaqironrv

II. Haniye dashi boreni aap'eeotsi ingalizonto jagiwere. shintse ikono itesh fiinere.

☐ 1. Jeena	A. refrigerator
☐ 2. K'ana	B. tolerance
☐ 3. amala	C. diet
☐ 4. mangeya	D. goitre
☐ 5. katsə keewa	E. plant
☐ 6. gu'a	F. drying food
☐ 7. guup'a	G. cooperation
☐ 8. baziya	H. truth
☐ 9. fərijjiya	I. health
☐ 10. ikə wotəde'e fiina	J. summarize
☐ 11. buutsa	K. ethics
☐ 12. mishə shuuk'ya	L. prevention

UNIT 1 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsı aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

II. Jeen beeyi Inglizi aap'otsi geyore, ere boono ite dabatarats guud'ere.
Shinatsets ikono itesh guuriyere.

ekdi~~etibmineralsaqironrv~~

II. Haniye dashi boreni aap'oeotsi ingalizonto jagiwere.shintse ikono itesh fiinere.

<u>J</u> 1. jeena	A. refrigerator
<u>M</u> 2. mitotsi	B. tolerance
<u>K</u> 3. amala	C. diet
<u>B</u> 4. mangeya	D. goitre
<u>H</u> 5. katsə keewa	E. plant
<u>D</u> 6. gu'a	F. drying food
<u>J</u> 7. guup'a	G. cooperation
<u>L</u> 8. baziya	H. truth
<u>A</u> 9. fərijiyə	I. health
<u>G</u> 10. ikə wotəde'e fiina	J. summarize
<u>C</u> 11. buutsa	K. ethics
<u>F</u> 12. mishə shuuk'iya	L. prevention

K'otokə GITA (2)

AZE NOGALOTSI T'IWITSA

2.1 *Mitowotsənatə gizowtsəna*

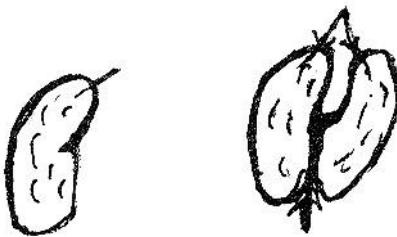
2.1.1 MITOWOTSI

A. SHOOKI NAAROTSI

Shookets míti naarotsə boshíbefoní boshookone. Shookotsí bo'atson, boshapon, bo'aron mítotsə naarok'o k'osh k'oshene.

Aríyosha: Bok'olonatə jangí shookona k'osh k'osh atso, shaponatə aronə detsəfene. Shookotsí íkə wokín gítə aawí bato detsəfene. Aawí bata etoní bato feeter daatseyíru shook k'aat'a ete. Aawí batoní shookotsə bobos'or buutsosh aye bék'aləfoní hanə weerona shookotsí íketsonatə gítetsa badanat erər gítón(2) kayíyo falítuwone.

Aríyosha: Arəwaaro, anteríyo, aso, epo - - - - - arətsə shookotsí bokawulora wokín gítosh bogorəfeyoraa gítə aawets shookotsí etefoní k'osh weerona. Gaasho, bok'olo yango, ta'o gesho shookotsí íkosh bokayítuwotsəna íkə kayets shookotsí etefotsí.

Are 2/1 "A" íkə kayetsə

Shookotsí

2/1 "B" íkə kayetsə

shookotsí

Daníruwots itə galowtse daatseyíru shookotsí kakude'e warəní íkə kayetsə shookotsənatə gítə kayetsə shookotsə galuwere.

K'oshonu shookí naarotsí galonatə bobasə bos'o danosha haníye dashí fadan fíínore.

Fade 1 shookotsí kakuwa, gala, tíwítsonatə s'íila geyítə keewotsí
K'osh k'osh shookí naarotsí

Aríyosha:

Arəwaara, As'a, Ep'a, bok'ola, gaasha, - - - .

Fííní weeron:

1. K'osh k'osh shookí naarotsí :- Aso, arəwaaro, ta'o gaasho, k'osh k'osh itə galotse daatseyíru mayotsí kakude'e daní k'aat'owots dewa.

- Shookowotsí ítə dowe hakona gareyon kayede'e shookotsə dagotse beyíru k'osh k'osh tívitsa.
- Shookotsí s'iilitə ítə daatsətsə k'osh k'osh gareyotsənto keeweyore.

Ikə kayetsa	<i>Mono coat</i>
Gitə kayetsa	<i>Dicoat</i>

Daatsetsə keewoní:

Fadanatse turə aatanotsí aaníwere.

- A. Itə kakuts shookots ega eegoneya bok'osh ?
 Bí. Itə kakuts shookots ega eega erənýa s'eegefo ?
 Cí. Itə kakuts shookotsítse gitə kayets shookotsə aawotsə ikə Kayetsotsíye ?
 Shookotsí kakuwa:

Fadə 2

Geyítə keewotsí:

- Shuuk'ə shookotsí.
- Bíín ípetə pəlasətíka.
- Worək'ata.

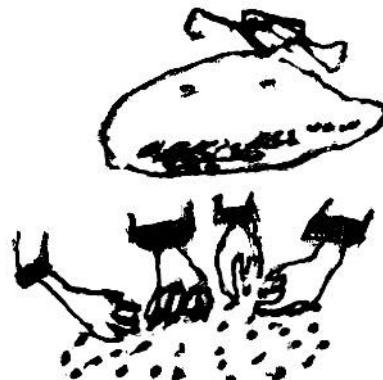
Fîní weeroni

- Shuuk'ə shookotsí kakuwa.
- Itə kakuts shookotsí pəlasətíkots ípəde'e beezuwera.

Daatsets k'awutsoní:

Kakuwets shookotsí k'osh aawotsa bo'awasherawo boteshetí shookots bo'awasherawo ayí aawosh teshíyoní shookə ípa etefoní. Haníye dambí fílnets fadaní ípa eteto. Haníye dambí itə bek'əts fadí weerona shookotsí ayí aawosh bo'awasherawo beezo falítute.

Daatsets k'awutson	<i>Result</i>
--------------------	---------------

Are 2/2 Shookotsí galonate ípona.

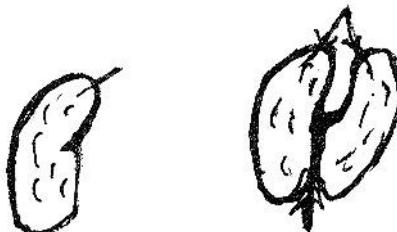
Bí Shookí k'aat'owotsí

Ikotsí daní k'aat'owotse shookotsí aak'o galonatə (shookə) kíshon /ՇՌՈՇ/ faletuwok'o s'íllerone. And aaní shookots kayo (k'aat'o) s'íllone shookots keez naári bog bogə kayotsí wokín k'aat'owotsí detsəfəne.

Manotsu:

1. Bata
2. Aawí baata
3. Bos'a

Keezə hanotsí shookí kayantsí s'ílo nogeyáal **arəwaaro** wokíro **as'o** s'ílo falítuwone.

Arə 2/3 as'í shookí kayotsí.

No'awon nobek'íru shookotsí atso ípədek'ə beyíru shookí k'aat'oní bata etefo. Shookí batono ayí sabaiyotsatse bébazifoní. Bato nofetíye hakon no datsíru shookotsə kayona

Aawí bata no'təfoni

Aawí batoní shookots bos'osh geyít keewotsí buutso detsəts shookí kayí detsətsoníye. K'osh keewona shookots babuutso k'anifətse shíno bobuutso badatsíru k'aat'oníye aawí batoní. Shookots bobos'ora bosap'ona bogindo mand bo'eenetə shookí kayoní bos'a etefoní shookí k'aat'otsí galə falosha haníye dashí ffínotsí t'íwintso geyítuwe.

Fadə - 3 shookí kayotsí gala:

- Bégeyí keewotsí
- Arəwaara, as'a ep'a
 - Nat'íra
 - Aatsa

Fíni shine shuutsotsí :

1. Nat'irits aatsots arəwaar geda.
2. Aatsots gup'ets arəwaaronna t'awashəde'e bébato feerere.
3. Feetets arəwaarəman t'íwitsəde'e s'ílere.

Fadí k'awutsoní

Haniye dambí fadowotsátse turə aatotsí aaníwere.

A.Aawí bato ítə feetíye han ítə bekətsə shookí k'aat'o eega erəníya s'egefo ?

Bí. Itə fadatse bos'a etefə shookí kaat'o galərəte aawune ?

Cí. Itə fadotse ítə bek'əts shookí k'aat'o ítə dabə tarats saalore.

Terəwer 2.1

Haniye dashí aatotsí "ara" wokín "koota" erər aaníwere.

1. Arəwaaro íkə aawí batets shooke.
2. Shookots mítots naarok'o k'osh k'oshənaríye.
3. Aawí bata no'etíruwo buuts detsəts shookots k'aat'e detsətsoníye.
4. Shookots íketsonatə gítə kayetsa erər gítón kayítuwone .
5. Gaasho, bok'olonatə yangon íkə kayets shookotsíye .
6. Shookí batoní shookots bobos'or maara wotarəní bí'eenetí.

Haniye dashí baash beyokotsí aap'on s'eentsuwere.

7. Shookots bo'awasherawo wokín bo'o'awo ayí aawosh beezi malo etefoní.
8. Shookí k'aat'o wotsí - ----- , ----- natə --
----- etefo.
9. Shookots bobos'or s'ap'onatə gíndo mand eeníru shookí k'aat'o
_____ etefoní.

III. Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Itə galowotsí bos'íru íkonatə gítets kayí detsətsə shookí naarotsí keewuwere ?
2. Shookots egə eegon bok'osh k'osheyō keewuwere.

Cí. Shookots bod'əbad'a :

Shookotsə mítwotsí bo'azeyírí boshookone. Itə galowotse k'osh k'osh shookí naarots daatseyírun. K'osh k'osh beyokəna k'osh k'osh shookí bad'ə bad'í naarots fa'ané.

Eegoshe maní k'osh k'osh míti naarotsí eenosha k'ees'i naaro, yongí naaro, beebyeo - - k'osh k'osha béwotətsotsəne gízowotsí íkoke turə íkokə gíwítune mítotsí

gíwatsəne.Boshookonəmo íkoke turə íkokə gíwosh galítune. Gíwu hano shookots **bada** etefoní. Shookots bad'ə maní mítotsə k'osh k'osh beyokoke bodaatsetuwok'o k'alítuwe.

Daníruwots shookots egə naarí weerón bobad'íruwok'o danəfətē ?

Shookots k'osh k'osh naarí bad'o bodetsok'owa mítwotsu k'osh k'osh naarí shooke detsəfəne. Man etonu k'osh k'osh shookí naarots beyokə íkoke k'osh beyokokə bobad'íru weero k'oshe ete.

Shookots bobad'əru weerotsítse een eenotsí:

- Yongona

Shookəshooka

Disperse
(seed)

- Aatsona
- Gízotsəna
- Ashonatə
- Mítotsə botookon pýona....

A. Yongona:

Shookots bobad'íru weerotsítse íkoní yongone. Yongoní shookotsí íkə beyoke dek'ətə íkokə damíru keewotsítse íkoníye.

Yongo bad'íru shookí naarots haniye dashí amalo detsəfene.

1. Shookots yongats shaítə/bidet/ shookəno
2. Shookotsə ayídek'ə keetəno

Daníruwots yongon bad'íru shookí naarotsí nabuwere.

Arə 2/4 shookots yongon bobad'ora.

Yongan bad'íru shookí naarotsí bomangonatə ketí naarok'owa karənok wokín wokokə fed'osh falítune.

Daníruwots yongon badíru shookí naarots aawotsəne ? Ayídek'ə wokokə fed'íruwotsíye ? Shookanots dagowotse beyíru k'osh k'oшoshoniye ? Aatanotsí fíinosa fadanotsí fíinore.

Fade 4:

Shookots yongon ak'o bobad'íruwok'o danosha bégeyítə keewotsí.

Ketə k'osh k'osh shookotsí fa'o. **Aríyosh:** Fuundonatə tootsí shookowotsí (aawotsí).

Fíiní shíne shuutsoní:-

- A. Shookotsí íkats yongo mandə shap'a.
Bí. Shookots bofed'ítə beyoko t'íwitsa.

Faadananatse daatsetsə keewoní.

Fadanatse turənī haníye dashí aatotsí aaníwerefá.

1. Shookotsítse karənok fed'ətso aawune?
2. Shookotsítse ayí woko amətso aawune ?
3. Karənokə orətsonatə wokokə aməts shookotsítse mango aawane ítəsh bí'arí ?

Yongo amo falítuwoní ketonatə fuudə bangə detsəts shookí naaroníye.

Mangonatə fuund bang desha shookí naarotsí bomítoke turə ayí woko amakəne.

Aríyosha:

- Tootsí (shooke) aawo, t'ud'onatə k'osh k'osh buuyetsə shookotsí ayí woko aməfene.
- K'arí mítí shooke, arəwaaronatə arəts buuyal shookotsí bomítoke ayí woko amakəne.

Bí. Aatsa:

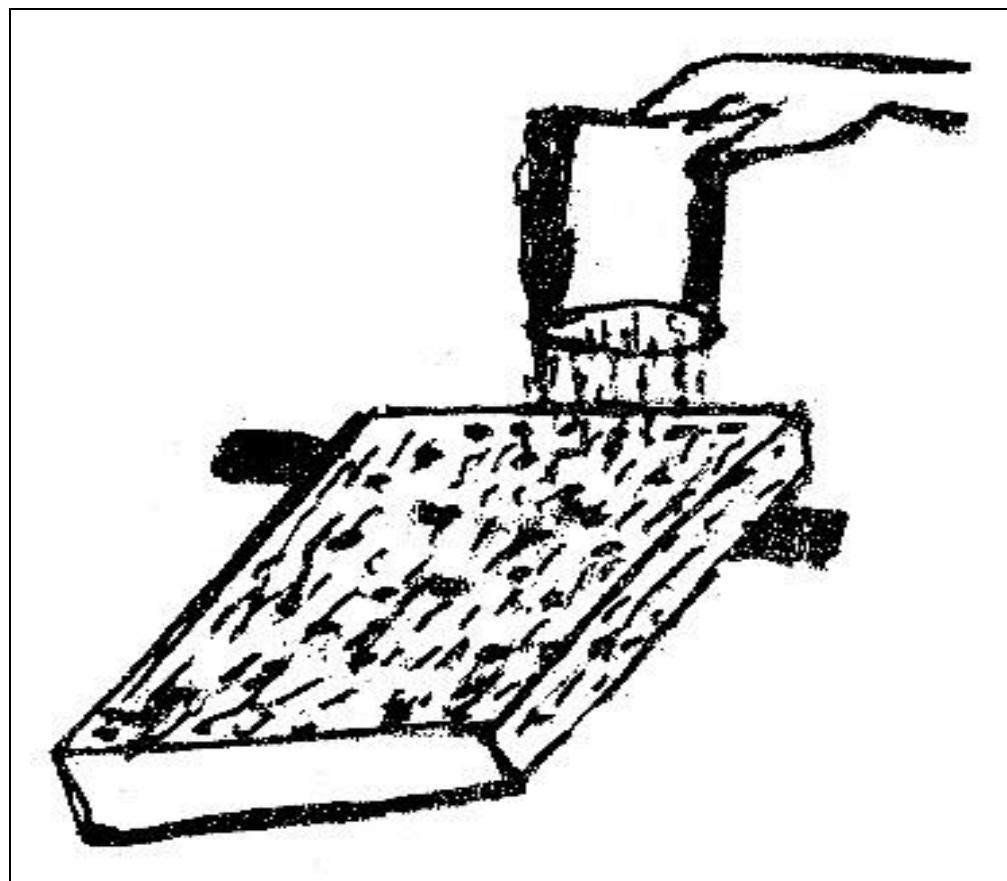
Yongok'owa aatsono shookots íkoke tur íkə beyokokə aməfene. Íkə íkə shookí naarots aatson íkəbeyoke tuə íkokə aməfene.

Aríyosha:

Yoosh shookots dí'on íkoke tuwu íkokə aməfene. K'oshonu aatsotse bos'íru mítwotsí boshooko aatson wake.

Daníruwots shookí naare jamots aatsats límerakəno ítəsh bí'arí ?

Aatson bad'íru shookí naarots awutsəne keewewore ?

Arə 2/5 Shookots aatson bobad'ora.

Daníruwots aatsí abats sha'íru shookotsí galosh haníye dashí fadotsí fíñore.

Fadə 5 : Aatsí abats sha'íru shookotsí gala.

Geyítə keewotsí.

- K'osh k'osh shookí naarotsí :- Aríyosha bok'ola, nuwa, ferenjí nuwa - - - k'osh k'osh ítə galowotse daatseyíru shookotsí.
- Shelí basangə s'een aatsa.

Fíñí shine shuutsa:

1. Itə kakutsotsí aatsots eekuwere.
2. Aatsə abats orətsotsənatə líməts shookotsí galuwere.

Arə 2/6 shookots aatsatse bosh'a'ora .

Fadatse datsatssets kaewotsí:

Fadanatse turə aatanotsí aaníwere.

A. Shookotsítse aatsots límerawots aawotsene ?

Bí. Shookots aatsots límək'azosh ege eegə keewu bowoto danefete ?

Cí. Itə kakuuts shookí naarotsítse aatson bad'ef shookots aawotsene ?

Shookí naare jamotsí aatson bad'erakeno aatson bad'efə shookí naarots aatsotsə límera shookí naarotsíye. Shookə manotsu aatsetsə límok'ayini aatsí abats bon kurít yongon fugekene.

Cí. Gizotsəna

Daníruwots shookots gízotsən bobad'íruwok'o danefete ? Aatsonatə yongo shookotsə bobad'íruwok'o gízotsəno bad'íruna. Shookots gízotsən ayí weerona bobad'efo. Gízotsə shookots bobad'íru weerotsí:

1. Ikə ikə míti shoowotsí gízots bomeyíye hakona gízots íwon /səzon/ boshítí.
Man weeron shookots ikə beyoke ikokə bos'owosh bēfalítí.
Daniruwots, kafí shookəts mayotsí danefete ? Egoshe kafí mayotsí etí ?
2. Ikə ikə shookotsu gízots atsats deshar ikəbeyoke ikokə bobad'efon.
Shookə manotsu gízotsə s'írats bodeshíru angətso detsəfene .

Aríyosha: mat'aníyo, angətsets shookotsí.

Gízots s'írats deshíru shookotsí danosha haníye dashí fadotsí fínore.

Fadə 6: Gízotsats deshíru shookotsí gala.

Fadosh geyít keewotsí:

- K'osh k'osh shookí naarotsí.
- Taha
- T'arap'esa

Fíní shine shutsotsí :

1. Kakuwets shookotsi tahon beeza.
2. Tahitsí shookotsí t'arap'esats beezuwer.

Fadatse datasets keewotsí.

Fadə weeron haníye dashí aatotsí aaníwere .

A. Shookotsítse tahats deshətsots aawotsene?

Bi. Shookots tahats bodeshítuwok'o woshíruwo ebí ?

Cí. Fadanatse ebí ebí itədan ? Keewe were.

Arə 2/7 Gízots s'íírats deshíru shookotsí.

Dí. Ashona(asha):

Ashowots boshuwo bomááfə shuwí naarotsí boshuwo bomeyíye hakon bojuts beyokoke bos'o falítuwe . K'oshonu ashawots shooko boshookora.
Maníye k'oshonu ashotsə atsats shemats tookí s'íírats, c'aamots - - - shookotsə desharəní íkə beyokoke íkə boyokokə amosh falítune ? Daníruwots ashawots boshuwo máár bofet'et wokín bojuwef shookí naarotsí keeweyore.
Itə galotse shookeyíru mayí (mítí) naarotsí itə dabətarats k'o'ode'e ítí danýíruwosh kiítsuwere.

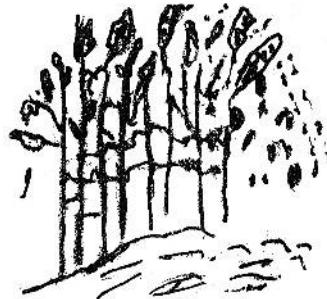

Arə 2/8 Goshíruwo shooko béshookora.

E. Shookots botookon bobad'ora;

Ikə íkə shookí naarotsí botookona bobad'efoní. Man wotosh béfalí íkə íkə shookots bato béshuuk'ora bobatotse píyar k'oшokə bo'aməfoní.

Aríyosha: Arëwaara Ep'a As'a, kífa, nuwa arëtsotsí.

Arë 2/9 Shookots botookon bopiyora.

Teräwer 2.2

I. Haníye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erëre aaníwere.

1. Shooké jamotsí yongon bad'o bofalítí.
2. Shookets mití naare jamots ayonaté eenon bofalítí boshookone.
3. Yongonaté gízotsen bad'íru shookí naarotsí bo'aronaté boshapon íkarène.
4. Aatsots límera shookí naarotsí aatson bad'ofalítune .
5. Iké iké shookí naarotsí botookona bopiyefoni.

II. Haníye dashí aatotsí faac'ëde'e aaníwere.

Haníye dashí beyíruwotsítse shookots íkoke tur íkok bobad'ít weero aawune ?

A. Ashona

B.Yongona

Ci Aafsona

Di.Jamona

1. Ketë shookí naarots yongats beyo falítë shookí naarots bayo bofalít eegone A.

Yongona

Cí. Botookona

Bí. Gízotsena

Dí. Ashona

2.Aatson bad'íru shookots nem woterawo aawune

A.Aatso bákíndíru weero detsëfeno.

Bí. Aatsats beyíruwotsí.

Cí. Mangotsí.

Dí. Aníyo aalíye.

3.Haníye dashí shookí naarotsítse botookon píyaté bad'íru shookí naarotsé aawotséne ?

A. Ep'e

Cí. Kife

- Bí. As'e Dí. Jamo aaníye
4.Haniye dashí aatotsítse íko ashowotsé bad'eraka?
A.bok'ola
Bi.Yanga
Ci Mango
Dí. Aaníyo aalíye.

III. Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Shookots bad'a eteyor ega ete ?
2. Shookots bobad'íru weerotsí keewuwere ?
3. Ashon aak'owe shookots bobad'efoní.

Dí. Shookots bos'ebos'a:

Besháts danona shooketsé míotsé bobos'etí boshookone. Shooke sheng beyoko bédatsíyala bos'etuwe. Maníye hakono eenetuwe. Tenu míti eeno wotítuwe.
Daníruwots shookots bos'osh ebí ebí bogeyí ?

Shookots bos'osha keez bogé bogé keewotsígefəno:

- Aatsa (motsa)
- Yonga (okesejíníya)
- K'ees'a

Shookotsésh keewu hanots bos'eenala bos'o falítune. Béwoteferəmo keezanotsítse íko bésapíyaləmo boc'atsene. Aatso, yongonatə k'ees'ona shookotsi bos'iyosh geyit keewotsí fadosha fíinore

Fadə 7: Aatso shookotsí bosíyosh geyítkeewu béwot danosha.

Fadosh geyít keewotsí :

- Bok'olo, Arəwaaro, Aso - - - - shookotsí k'aaníya.
- Gítə nat'íronatə.
- Aatson k'aníya.

Fíini shine shuutsoní :

1. Shookotsí taalo gítə nat'írots beeza.
2. Nat'ír ikotsa aatso gerer ikotsəmo gedə k'ayere.
3. Shooke nat'írə gítə manotsənmo k'ees'o daatsíwere.
4. Nat'íruwotsu yongo bodatsituwok'o bo'ipo k'eshuwere.
5. Shooke itə t'awírawo uutsə aawosh beewere. Aatsets nat'irosho ayí aatso aawu jamo íshuwere.
6. Jed'əle aawotso nat'íritsí shookotsí s'iilere, gítetso dagítsi k'osh k'osho k'ooruwere.

Fadatse daatsetsə keewoni:

Fadanatse tur haníye dashi aatotsí aaníwere.
A. Nat'írə aawítsí shookotsəne bos'owosh etíruwotsí ? Aatsetsonənemo aatsalonəne ?
Bí. Bos'o k'azətsotsíye ? Eegoshe ?
Cí. Gítə nat'íritsí shookotsə dagotse beyíru k'osh k'osho ebí ebí ?
Dí. Fadanatse ebí itə dane ?
Fadə 8 : yongo shookots bos'osh bégeyo danosha :

Fadosh bégeyítə keewotsí:

- Gítə nat'írowotsí.

- Aatsa.
- Mok'ok'ora.
- Buutsí zayitonatə.
- K'osh k'osh shookotsí ***Aríyosh***: arəwaara, bok'ola k'osh ítə galowotse daatseyíru shookotsí.

Fííní shine shuutsotsí:

1. Aatsə gufíyet k'ac'owots aatso gufíwere.
2. Aatso bégufíye hakono íkə nat'irots aatsə man dabuwere. Aatsə manítso Zayítə muk'una'u dabuwere. Zayítə manu aatsí abo ípítuwe. Maníye hakon aats bí'ak'ítuwok'o k'aluwere.
3. Gítelə nat'irots awudə shookí aawotsí dabuwere.
4. Gítə nat'irotsí awudə shookí aawítsí daberní ayí yongo bodatsítə beyokokə beeza .
5. Shookotsí gítə gítə aawon s'íləní səmətə aaawotsəsh beeza.

Fadanatse datasets keewoní:

Fadanatse tur haniye dashí aatotsí aaníwere .

- A. Nat'ír aawítsi shookotsene bosətsotsí ? Boc'awotsye?
 Bí. Zayítets nat'irotsé beyíru shookots uratse bodatsíru keewo f'a'a ? Eebí ?
 Cí. Aatsats zayítə dabo bégeyí eegoshe ?
 Dí. Aats gufíyone egoshe bégeyí ? Ak'iyone ?
 E. Fadanatse ítə daatsəts keewotsí k'awunon itə dabətarats k'o'ere fadanatse ítə datsətso k'oyísh shookotsəsh yongo geyítuwosha.
 Hookotsítse daatseyíru buutso angomandə woniyíruwoníye yonge.

K'EES'A:

Shookotsə bos'owosha sheng k'ees'o bon geyítuwe. K'osh k'osh shookí naarotsəsh bégeyítə k'ees'ínaaroni k'osh k'oshe bo'angok'owa.

Ayí shookí naarotsəsha ayídek'ə k'eec'a k'ees'o geyítuwe. Muk'ə ak'onatə k'ees'on beyíru beyokokəne shookots bos'o falatsene /wokín ayí aawo bos'osh íshítuno.

Terəwer 2.3

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koots" erər aaníwere.

1. Shookots bos'osha k'ees'o geyíratse.
2. Shookots bos'osha buutso bodatsítı bos'okəne.
3. Shookots bos'osha ayídek'ə k'eeso geyítuwe .
4. Shookotsítse daatseyíru buutsotsí angomand woniyíruwotsí yongotsíye.
5. Kup'ə batets shookotsí kaarí boc'akəne.

Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Shooke bos'osh bégeyít keewotsí keewuwere.
2. Kiyets shookots bos'o falítun ? Egoshe ?

E. MITOTS K'ALONI:

Mítotsí ashəna'osh bo'íímíru k'alotsí:- Mítotsí ashəna'osh bo'íímíru k'alotsí:-

Daníruwots mítots ashə na'osh bo'ímiru k'alotsí keewewore ítə k'aat'otsəna .
Mítots ashəna'osh bo'ímiru kalots ayíne.

Manu : Buutsosh, tahosh, maa agosh - - - bodatsítí mítotsokene.

Bo'ímiru k'alotsu haniye dashətsanotsíye :

- Buutsosho.
- Gízots buutsosho.
- Taho fíínosho.
- Indəsuturí goor k'ac'osho.
- Maa bín agosho (c'ííshosha).
- Ato bín fíínosho.
- Gíze daatsí weerasha .

Haniye dambí nobek'əts mítots k'alanotsí íkə ikon s'ííalone.

A. Buutsosha:

Ashə na'oní k'osh k'osh mítotsí tokətə, shos'ətə buutsosh békitsíri.

Aríyosha: Maayotsoke :- gaasha, bok'olo, yango, booboo, gesho, aso, ta'o - - - - - daatsítuwone.

- Shuwotsoke :- k'asho buréukaníyo, papayo, loomíyo mango, ananasíyo - - - - - daatsítuwone.
- Worəfi mayotsoke :- kumandoro, tobo, fériyo birs'o ,kaarotíyo, salat'o, dume tobo - - - arətsotsí daatsítuwone.

Are 2/10 Buutsosh jiníru worəfi mayotsenatə shuwotsí.

Daníruwots ítə galotse daatseyíru buutsosh jíníru mítí naarotsí keewuwere?
Mítotsí atsí kayotse buutsosh jíníruwo aawune ? Keewewer ?

Bí. GIZOTS BUUTSOSHO:

Mítots gízotsesh buutsosh jíníruno ?

Aríyosha : Sísatsí moc'otsí, shuuk'ýets moc'otsí, k'osh k'osh maarotsí gízotsesh buutsosh bojínéfoní. Itə galítsí ashawots mítotsoke buutso ak'owe bok'anífoní ? Gízotsasha ítə maa ashotsíaatəde'e warə k'aat'owotse keeweerre.

Cí. Taha fíínoshó:

Notahíru taha bogotsí bofíne mítotsokene. Taha fíínosh jínəf mítí naarotsí **Aríyosha:** ket'í tufonatə t'u'd'one dozafoní.

Dí. Inéodusetir goor k'ac'osha:

K'osh k'osh mítí naarotsí índesutíri goor k'ac'osh jínírune.

Haniye dashí nobeketə mítí shuwotsí índesutíri fíínosh jíníruwotsíye .

Geshono: furənosh, buudosh, busukutýosh, mokoronýosh,

Aríyosha:

- Pasətosh k'aníyetuwe.
- Sukarí díík'ono: səkaronatə karamelon k'aníyetuwe.
- Nuwona oc'oloníyona, kífona:- Buutsí zayíto k'aníyetuwe.
- T'u'd'onatə ket'í tufono:- kosh k'osh taho k'aníyetuwe.
- Mití shíímbono: Gomona, deshíífonate atə k'aníyetuwe.
- K'osh k'osh mití naarətsən worak'ato, kəberítí mítomatə
- K'osh k'osh maa k'ac'owotsí fíínetuwe.

E. Maa fíínoshó:

Mítotsí ashonatə maa gízotsesh buutso wotítuno. Bodí gízotsu bodots wokín buushots, mítí abats betune. Ashawotsu bomoo k'osh k'osh mítí naarotsən dozítune.

Daníruwots ítə galotsí ashots bobeyíru moo dozets mítí naarotsí keewuwere?

Inéodusetir goor k'ac'əwotsi	Industry raw materials
------------------------------	------------------------

Fí. Ato bín fíínoshó:

K'osh k'osh mítí naarotsí ato bon fíínosh jínəfəno.

Aríyosha:

- Kawoní(kəmo) mítí naara wotatəní boosí (c'ogarí) shoodosh ate.
- It'aní mítóní ato bínto fíínosh k'alítuwe.

Daníruwots íte galotse mítots atosh jíníruno? Eegə maarí shood bobazífoní ? Aatanotsí aaníyosha haníye dashí jaandan nababore.

Jaande 2: Atosh wotíru míti naarotsí:

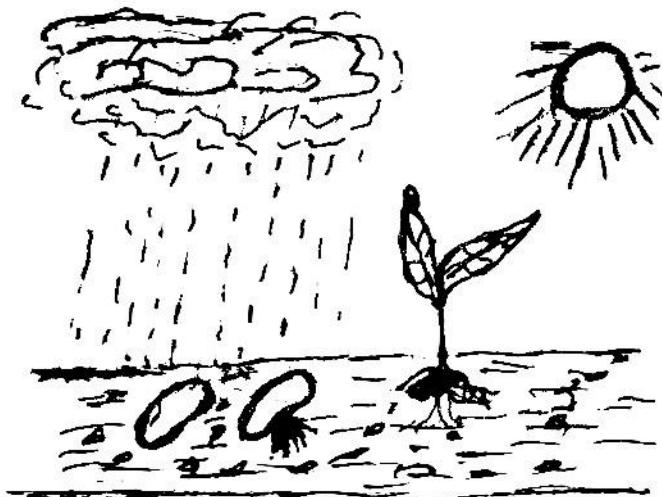
Taawa	Mítots shuutsa	Atosh jíníru mítots ataí kaya	Bobazíyíru shoodí naara
1	Kawa	Bëmaaronaté gíndona	Boososh/c'ogarosha/shooda
2	Embëresha	Béshuwoní	Ootonaté k'o'on ud'osha
3	Maat'a	Bé shuwoni	K'o'o (tuwíyo) ud'osha
4	Marashí guda	Bëmaaro, bés'ap'a	Mícíyosh
5	Símbíla	Bé aawa	Mícíyosh, mayínetsosh

Gí. Gízə daatsí weeroshó:

Ikə ikə míti gíndots saank'onatə k'osh k'osh keewosh bojíruwotsəna ashawts fiin hanotsí fíñarəní gózo daatsosh falítuno. Bogeyíru keewotsəno s'eetsø falítuno. Haníye dambí nobek'ətso mítots k'ala bémotətsotse mítotsí kotonatə ayíron geyítuwe.

Eenosh mítotsəsh geyíru keewotsi:

Haníye shíní daanona mítots bos'osh aatso, yongontə k'ees'on bégeyítuwok'o s'íləro. Daní tookə hanítsəna eenosh mítotsəsh geyít keewotsíye nodanetí. Mítots bobos'íye hakon eenfəne. Erənu shufəne. Mítots bobos'íye hakon boshuwítuwok'o woshíruwots egə egəno danfəte ?

Arə 2/11 Mítots eenosh geyíru keewotsi.

Mítots eenosh geyíru keewotsí haníyedashí keewanotsíye. Manotsu: Aatse, yonge, keesonatəní datsotse daatseyíru madəníyotsíye. Mítots haníye dambí s'eegets

keewanotsí shengsh bodaatsíyala eenərə, shuwurəní, ashə na'onatə bodonatə maa gízotsəsh ayí k'alotsí ímetune.
Daníruwots aatso, yongo, k'ees'o, shawo (madəníyo) mítots eenosh geyíkə keewu bémoto danosha haniye dashí fadotsí fíínore.

Fadə 9:- kees'o mítotsəsh geyíka bémoto danosha:

Fadansh geyíru keewotsí

- Arəwaara, asa wokín bok'olí shooka.
- Gítə een een s'awa.
- Shawonatə.
- Aatsona.

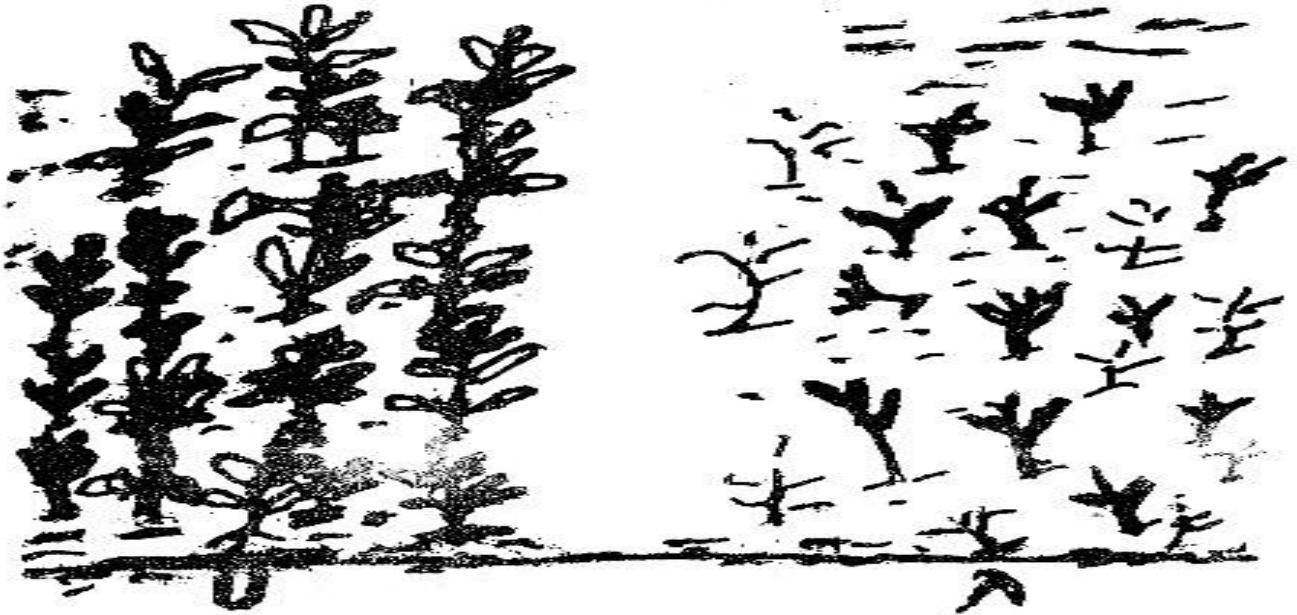
Fííní shine shuutsa:

1. S'awu gítotsí talə shawo s'eentsa.
2. Gítə s'awotsí gít gítə arəwaarí, así wokín bok'alí shooko tohore erə aatso íshuwere.
3. Ike s'awona erə t'aluwots beezuwere.
- 4.. Shookots boc'er bo'eenəfetso shengsh aatso gítetsosh íshuwere. Erə bodagotse beyíru k'osh k'osheyo t'íwítsuwere.

Fadatse datasets keewotsí :

Fadanatse tur aatanotsí aaníwere.

1. Gítə s'awítsí bos'owotsítse k'osh k'osh fa'a ?
2. Shaanoke beyíru bos'o egə naarí maarí are bédetsí ? T'aluwotse beyíruwoníye ?
3. Shaanonatə t'aluwotse beyíru bos'otsítse aawune ayídek'ə eentso ?
4. Fadanítse ebí ítədaní ?

Arə 2/12 A. K'ees'ə daatsətsə mítowotsí Bi,Kees'ə daatsa mítowotsí.

Jamona k'ees'oke bos'íru mítotsí k'ees'oke bos'íru mítotsí k'ees'ədaatsa mítotsíye ayíníye bok'osh k'oshí.

Gítots dagotse beyíru k'osh k'osh danosha íkə íkon s'íflone.

A. K'ees'ə daatsa bos'owotsí:

- Bégindo k'ac'ína ,wotatəní nefəno,ayídek'ə geezəne.
- Bomaaro k'acína wotatəní bo'aro buude.
- Bos'o béshu'awo tesho békafítí shookotse, daatseyíru buutso békafetsushe bos'əmanu eenonatə shuwosh jamon falatse.

Bí. K'ees'ə daatsəts bos'owotsí:

- K'awuntə t'egə gíndo detsəfəno.
- Bomaaro gawunətə zíí etəts aro detsəfəno.
- Botookí mísho/ buutso/ k'aníyítuno.
- Jeen bowotətsotse shuwítuno.

Yoonga:

Mítots eenosha ayí yongo geyítuwe. Mítots bobuutso k'aníyosha bégeyítə keewoni yonga/ karəbon okəsayídí etefoníye. Yongə hanə mítots bodaatsíri aawu k'ees'o békotore bobuutso bok'aníyíriye. Bako t'íwaríye. Mítots yongan daatso bok'azala bobuutso k'aníyo bofalawotse shuuk'etuno wokín k'íritune.

Shawa:

Shawo mítotsə eenosh geyíru keewotsítse íkoníye. Mítots aatsonatə madənýon bodaatsír shawotsəne k'osh weerono showoní mítotsəsh geyíru madənýots békítsotse detsəke. Haníye beshatíní mití s'ap'o k'up'ədekk'ətə bodihawok'o békoshíri. Mítots bobos'əts beyokoke bo'eenish geyítə keewu jamotsí bodaatsítuwok'o kasho boosh dates/shawe/.

Aríyosha:- mítots shawotsí madənýotsí shengsh daatso bok'azala geezatə nefəne, eenakəno.

Terəwera 2.4

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erər aaníwere.

1. Mítots eenosha k'ees'o ayí geyíratse.
2. Embareesho k'o'onatə ooton ud'osh k'alítuwe.
3. Madənatýots mítots eenosh k'awutso deshatsəno.
4. Mítots eenosh k'ees'o ayídek'etəní bogefo .
5. Mítots bogeyíru madənýo íməní shawalana shiyotse wokí shutsotse bos'iyonatə eensho faletuwe.

Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Mítots eenosh geyíru keewots egəno ?
2. Mítots ashə na'osh bo'íímíru k'alotse 4 k'o'ere ?
3. Haniye dashí mítots k'alotse ítəgalotse aríyosh ímír.

A. Buutsosh wotíruwotsí.

Bí. Tahonatə índusətírí goorə k'ac'owosh .

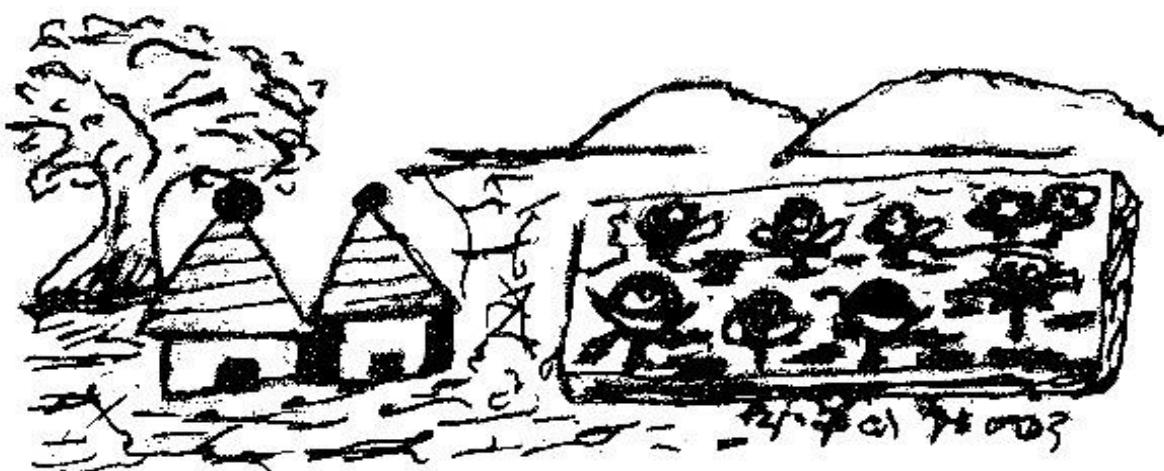
Cí. Gízə daatsí weerosh wotíruwots.

Dí. Ato bondoozo faletuwots.

I. Worəfí maayotsí :

Worəfí maaya etefotsí ashawots bobeyíru mooke wokín karənoke bobos'íru k'osh k'osh muk'ənaana'a maayí naarotsíye.

Aríyosha: Fəriyo, dume tobo, kaarotíyo, bírs'ap'o, salat'o, tobo, kumandoro arətsotsí worəfí maaya etefotsí. Worəfí maayotsí bos'iyosha /goshosha/ ayí datso gerake muk'una'a daatsuwats k'osh k'osh maayí naarotsí gosho falefe. Worəfí maayotsí sheng bayítamíníyonatə madənýo detsəfəno. Han bəwotətsotse maayí naaranotsí daatso jam aawo non geyítuwe. Maníye besharənu maayanotsí goyide'e kemo gízədaatsí weere.

Are 2/13 Worəfí maayotsí maashírotse bos'iyora.

Worəfí maayotsí goshowosha geyít k'osh k'osh k'ac'owotsí geyítuwe.

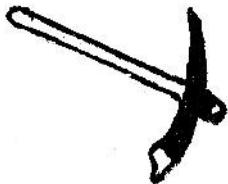
Manotsí :

- Datso k'anýosh.
- Jíndo kíshosh.
- Aatso kíshosh.
- Maayí aawo kakuwosh.
- Bon kuretuwotsí.
- Datso bín k'anýefə k'ac'owotsí:
- Taba tabo dats íshosh k'alít Kíshí k'ac'e .

Tabo bí'aronatə bémango k'osh k'oshe kup'ə datso íshosha kup'onatə mangə tabe bégeyítí.

Tabí naarots keezəno:

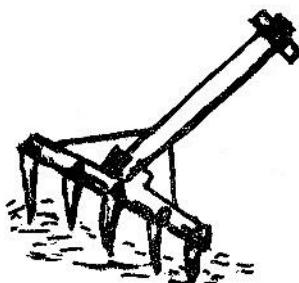
1. Goshí taba.
- 2 shos'í /kaashí/ taba.
3. Íshí taba.

Arə 2/14 Ishí tabotsí .

Bí. Jaabets taba :

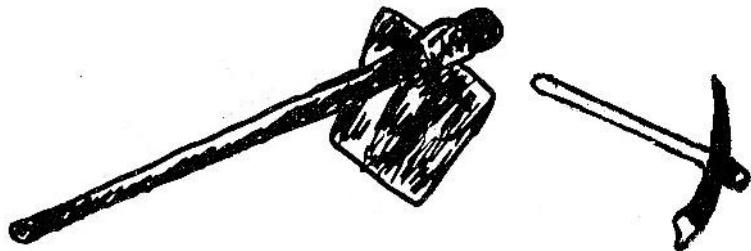
Jaabets taboní íkə weerona 2-4 borəfetsə jaabotsí detsəfe. Ishonats shos'osha bék'aləfo. Ishonatə shos'onəsha bék'aləfo. T'engonatə een tabi naaroní datsə íshoshe békaləfoní. Ketonatə muk'owotsí shos'onatə kaashoshe.

Arə 2/15 Jaabets toba.

Ishí taba:

Dats ísh tabo bék' aləfoní moo ageyor, kas'o woníyor, daasíyo ageyor - - - dats íshosh k'aləfoní íshí taboníye.

Are 2/16 Ishí taba.

Akafa:

Akafo shawu s'odosh, dats íshosh, tok'ə week'osh k'alíru kíshí k'ac'e. Bon shawu s'odefona tə bín dats íshefə akafí naarotsí k'osh k'oshəne.

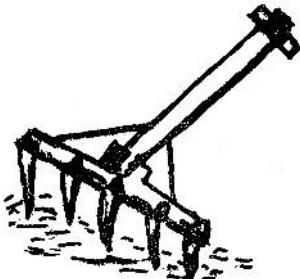
Bín íshefə akafoní tufon eed'əde'ení ísheto.

Are 2/17 Akafa.

Jínd bín kíshefoní:

Jínd bín kíshefoní awudə wokín utsə jaabo detsəfe. Madabíyo(Dengo) kaakude'e kíshosh k'aləfe. Jíndə manotsí shoyíde'e shookotsí wokín bos'owotsí tokosh k'alítune.

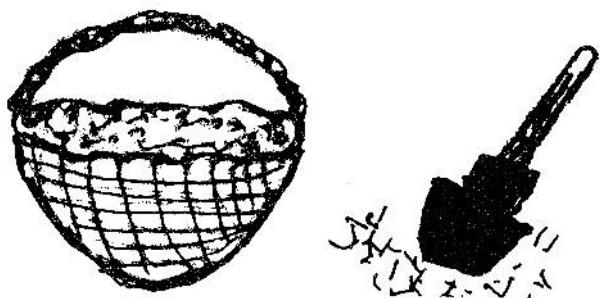

Arə 2/18 Jaabets taba.

Aats bín íshiyefoní:

Aats bín íshiyefə k'ac'owotsí k'orək'oron wokín pəlasətíkon fíino faletuwe. Shop'a wotosh falífuwe.

Aats bín fakeyíruwona aatso íshíyo falefuwe.

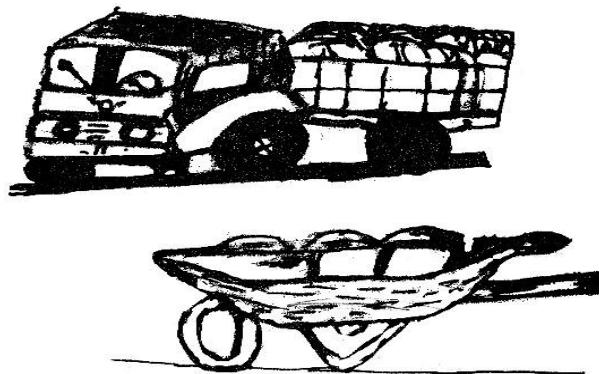

Arə 2/19 Aats bín íshiyeruwoní

Maayotsí bon kakurə kuretuwotsí:

Worəfí maayotsí kakurə bon kuretə k'ac'owotsí: gooda, k'ulí maac'íra - - - arətsotsíye maayots bo'awasherawok'o shengsh detsosha oosho geyítuwe. Oosho fíinefonu elətane. Maayots bo'awasherawo íkoke de'e íkokə k'aano fal etuwe. Kísho t'uk'eyíru gaaríyona. Tuk'a béwotətsotse ayíde'e shatsíratse.

Fíín hano nogalotse /nodatsatse/ ayídek'ə daneratse. Béwoteferəmo dano geyítə keewe.

Arə 2/21 maayotsí bon k'aneyíru k'ac'owotsí .

Madabí (dengə) k'aníya:

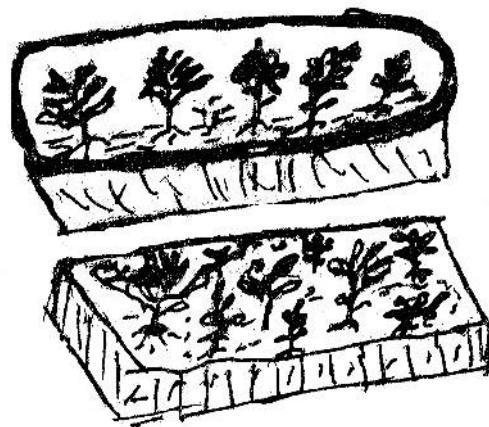
Worəffí maayotsə datso k'aníyosh k'osh k'osh goshí k'ac'owotsí bégreyítuwok'o bek'ərone worəffí maayotsə datso k'ayíyosh haníye dashí fíínotsí shoyo geyítupe.

1. **K'eela/c'uc'a/ s'ayítsa:** worəffitsí bodotsí, mítotsí, c'uc'a /s'ayítsa.
2. **Gosha:** nogeyíru datso nos'ayítse hakon goshonatə k'arítso geyítupe.datso shengsh goshe wokín sayítse hakona yongonatə aatson shenssh dek'etuwe, datsoní hank'o k'alonus maayots s'ap'o shengsh buutsotsí daatsítupe .
3. **Madabíyo(Dango) k'aníyor :** datso k'aníyora shengsh goyír k'atsə k'atson kayíyo geyítupe.

Bos'əwotsi tooki denga (madabiya)	Seed bed
--------------------------------------	----------

Daníruwots worəffitsí maayotsəsh madabíyo aak'o k'aníyefok'o danəfəte ?
Worəffitsí maayotsəsh madabíyo k'aníyefoní hank'owe.

- Dats tuule hakona jokon índa.
- Madabí gawunoní ikə meetəra, béggeezoní uutsə meetər bēwotíyal shenge.
- Madabíyots dagítsí baash beyokonu tatsə(10) sanətímēetəro bēwotíyar bodagon sha'onatə shos'osh shenge.

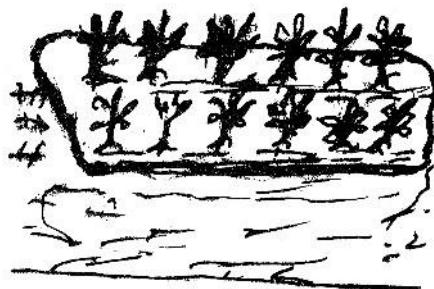
Arə 2/22 Shengsh k'aníyets madabíya.

Shookotsí jíndon shooka:

Maayots taro bék'ane hakona shengə shookotsí wokín bos'owotsí shooke /took/
geyítewe.

Manu jíndon woto gey1tuwe. Shookotsí wokín bos'owots notokora jíndə kíshí
k'ac'owotsí geyítewe.

Noshookíru shookí aawo pap'ura bémotíyal shengsh shawon ípo geyítewe. Shooke
muk'ənaana'a wotíyal shawo shíshíyo geyítewe.

Arə 2/23 Jíndon shookets worəfí maayotsí.

Aatsə íshiya:

Worəfí maayots aatso shengsh daatso bok'azal sheng shuwó íimatsəno.

Jam aawo motso gefəno. Bos'owotsəsh aats íshíyo bégeyítí guuronatə kooc'a wokín
aawuwu bétoc'əne.

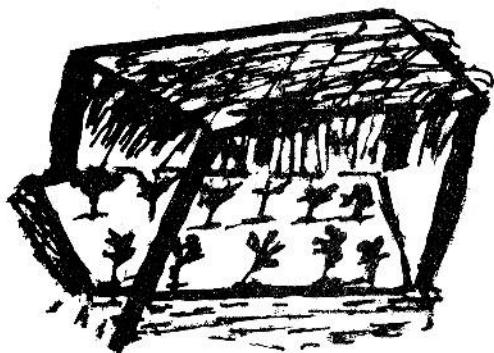
Man wotosh bék'ane aawu k'ees'on aatso maayotsəsh no'ís hala maayotsí mí'dosh
falítewe.

Arə 2/24 Worəfí maayotsí na'o aatso bíshiyora .

Shíshide'e shooka :

Tagídek'e shookets maayotsí s'aarakəno. Man wotosh béfalí maayots buutso bobí'íruwoshe. Man béwotətsotse nefotsí waad'əde'e k'oshokə beshíyal toka. Erə maayotsí ayíra.

Arə 2/25 Shíshí maayotsí .

Mítotsí kakuwa, matsonatə s'íila:

Daníruwots íte galotse beyíru mítotsí íko íkatse galosha kakurə s'íilo geyítuwe. Danə hanítse nos'íletuwoní mítotsí kakuwa ,matsonatə s'íila.
Mítotsí s'íilosha shíno bobeyíruwoke kakuwo geyítuwe.

Mítotsí kakuwosh geyítə keewotsí:

- Mak'asíya wokín k'oшh shash kewotsí.
- Mítə waat'í k'ac'a .
- Mítotsí bits kakuwetə lasetíka.

Ikonoto mítotsí kakude'e k'aat'owots nodowíye hakono matso non geyítuwe.
Mítotsí ak'o matso faletuwok'o ítí daníyíruwo ítəsh kíitsuwe. Mítotsí nos'ílora haniye dashí weeron kayíde'e s'íilo falítuwe.

1. Bomaaron :

- Aríyosha :** maarə gawunonatə t'ebona erə.
- 2.Bofuundí naaronatə arona (k'alamíyona).
- Aríyosha :** moc'ok'o, ac'uwoк'o, biro - --
- 3;Bogíndona:
Aríyosha : hofotso, buuyotso, mítetso(Gindon).
- 4;Buutsosh wotíru maayots atsí kayotsí.
Aríyosha : bos'ap'o, bomaaro, bogíndo meyíruwotsí.

Boshookona boshuwí shaponatə aron galo faletuwe.

Terəwer 2.5

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erər aaniwre.

1. Worəfítisí maayotsí buutsoní beshar k'oшh k'alo deshatsəne.
2. Muk'ənaana'a shookotsí noshookor datsots ayíde'e duuko geyíratse wokín shawu ípo geyíratse.
3. Goodo maayi kakuwi k'ac'e.
4. Maayofsí noshunts saayítón aats íshíyo falítwone.

"A" Shíritse k'ac'owotsí "Bi" shíritsí k'ac'owotsonto jagíwre.

A	Bi
1. Jaabets taba	A. Mayo bín kurefoní.
2. Akafa	Bí. Shawo bín s'odefe.
3. Oosha	Cí. Maaya bín kakuwefo.
4. Gaaríya	Dí. Awudə/uuts jaabo datsəfe.
5. Jíndə kisha	E. Bín shos'ashos'efo.
	Fí. Jínd bín kíshefoní.
	Gí. Bín fuda fudefo.

Haniye dashí aatotsəsh k'awunon aaniwre.

1. Tarə íko k'aníyor fíneyíru keewotsí boníyírun keewuwere ?
2. Bos'owotsí tokosh geyítə shine shutsí keewotsí keewuwere ?
3. Shookək'ərets tarotse ebí ebí k'alefo ?

2.1.2 GIZOTSI :

Gízotsí kashets keewotsí wotatəní íkoke tuwutə íkok gíwofalítə keewune.
Gízowotsí maaka wokí bodíka erər gítón (2) kayíyo faletuwe.

1 Maa gízowotsí gaareyíya:

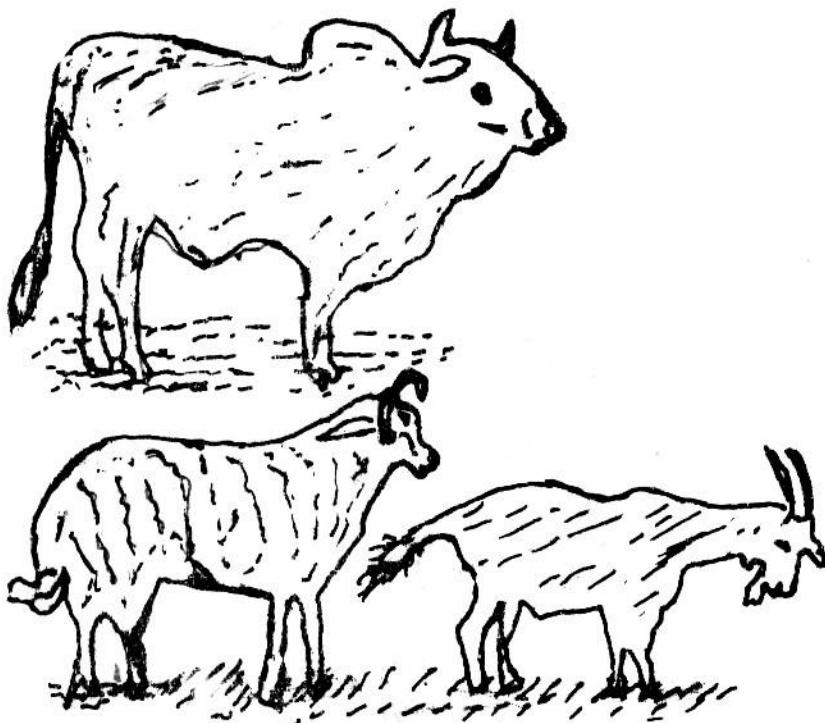
Maa gíza etoní moownatə ashon danət mookə beyíruwotsí, ashosh ayí k'osh k'osh fííno fíínuwotsí ete. Maa gízotsəna bobebeyon, bo'aron bo'aze nemonatə bobuutsə móón, bo' íímíru k'alon kayo fakletuwe.

1. Maa gízotsí han weeron kayíyo faletuwe kalets míízotsí k'al desha
Míízowotsənatə muk'əna na'a gízotsí erər kayíyo faletuwe.

A. K'alets míízotsí:

K'alets míízotsí etefotsí; mííz índa, míízə beera, eeyíshotsí, mereera - - -
Arətsotsí.

Daníruwots gízə hanotsí eegoshe k'alets gízotsí eteyí danəfete ?

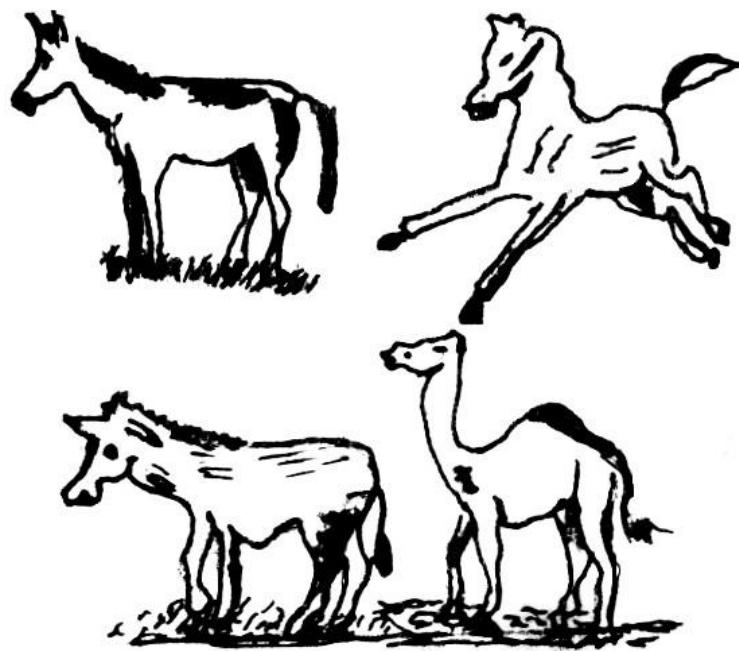

Are 2/26 k'alets míínzotsí .

Maa gizəwotsi	Domestic
---------------	----------

Bí. Kalə desha míízotsí:

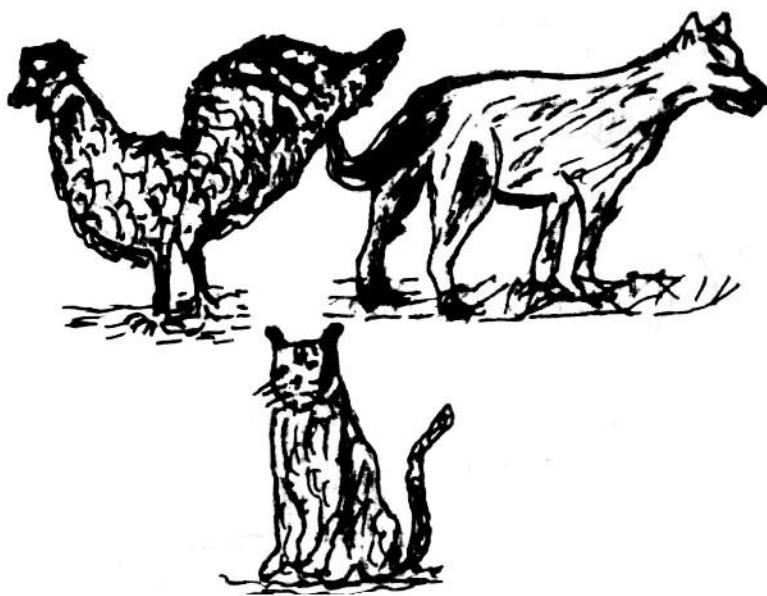
K'alədesha mííza eteyíruwotsí; k'alədeshawu bobímbatse wokín bodaferatse geezə s'íírets maa gízowotsíye.

Are 2/28 K'ale desha míñzotsí.

Cí. Muk'ənaana'a maa gízotsí;

Muk'ənaana'a maa gízotsí no'etíru gízotsí: Andura, kana, baaka - - - - are tsotsíye.

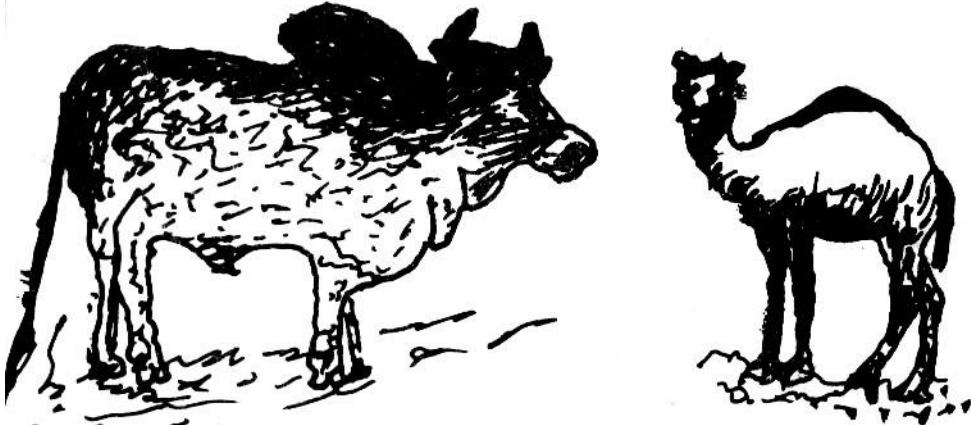
Are 2/29 Muk'ənaana'a gízotsí.

Maa gízotsenatə bo'aze shapona:

Maa gízotsí boshapon nokayiyora haníye dashí nobek'íruwan dano geyítuwe.

- Maa gízə jamotsí baakoníye okon awudə tufo detsəfene.
- Mízə beero, mízə índonatə kambəluna kukəmo bodetsətsotse k'oш maa gízəno.
- Mízə beero mízəndo, Farəsho, daazonatə kambəlona een maa gízəno.

- Eyísho, mereeronatə kanon dagítsí maa gízotsíye .
- Anduronatə baakona muk'unaana'a maagízotsíye.

Arə 2/30 Kukəmets maa gízotsí

3. Maa gízotsí bo'aze nemon k'oşh k'oşhene.

Maa gízotsí ashonto daneyatə beyíru gízəne. Gízə hanots ashonəto bodane yaloru botookíkə wotəts k'oşh k'oşh amalo /nemo/ detsəfəne. Ashowots bon botek'ýla botookə kotí weeron ashats míid'o dowosh falítune.

Aríyosha :

- K'alets mínzots k'alon koshosh falítuno.
- K'alə desha mínzots botufon k'ap'o falítuno.
- Kano gashon shaas'o falífune.
- Andurots bos'ugutson botso falítune.

Hank'owa kambəlonatə bolon shengsh detso nok'azal ashats míid'o dowosh falítune. Farəshonəmo dowa wotatə bédoozí mangifé gíze etefoní.

Kanonatə Andiron bo'azeyo shasha bémotətsotse shengsh detseyal moo ashosh bokotəfoní. Daníruwots íbo mookə bémor kanots shaas'osh bofalítuwotsəna (koto) míid'o bobetsəfətse sheno típo geyítuve.

Kokəmets maa gizəwotsi	Hump
------------------------	------

4. Maa gízots bomeyíru buutson kayí faletuno.

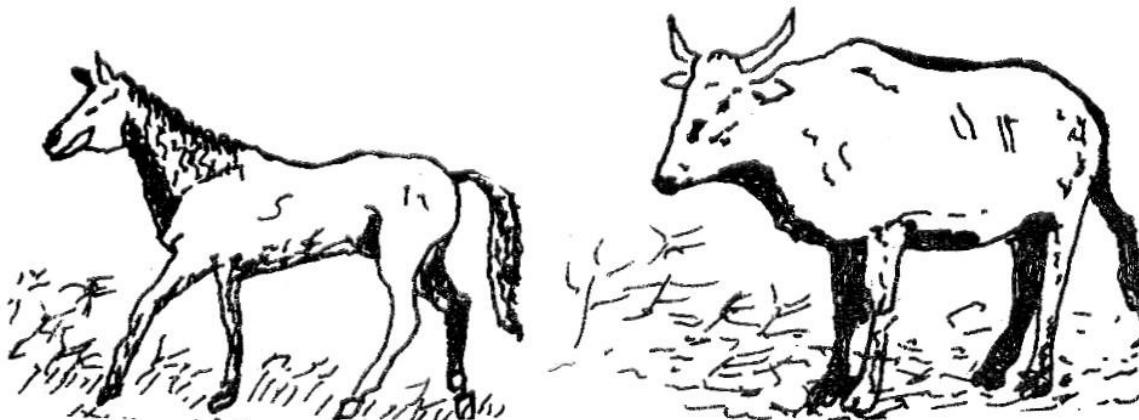
Maa gízots bomeyíru buutson gítón kayíyetuno:

1. Moc'onatə maarə meyíruwotsi.
2. Meetsə meyíruwotsi.

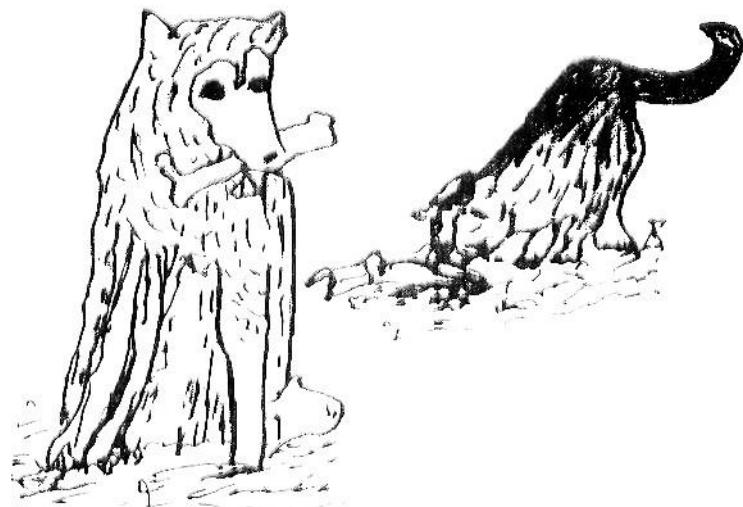
Ayí maa gízotsí moc'onatə maarə meyíru gízəne.

Aríyosha : Mízə beera, Mízə Índa, Eyísha, Kambəla Daaza, Bola Farəsha moc'onatə maar meyíru maa gízotsíye. Ikə ikə anduronatə kanotsí meetsə meyíru maagízotsíye.

Maaronatə moc'on meyíruwots maagízotsí moc'əmeyíruwotsí eteyora meets meyíru maa gízotsí meets meyíru wotsí etefo.

Are 2/31 Moc'ə meyír maa gízotsí.

Are 2/32 Meets meyíru maa gízotsí .

Bí. Maa gízots bo'íímíru k'alon gaareyíya:

Daníruwots maa gízowots ashowosh bo'íímíru k'alots egə eegə bowoto keewuwere ?
Maa gízotsə ashə na'osh bo'íímíru k'alotsítse bogə bogotsí haníye dashí haníye dashí nobek'íruwotsíye.

- Buutsosha.
- Angí ffínosha.
- Indusətírí goor k'ac'owosha.
- Maa kotí ffínosha.

A. Buutsosha:

Ashə na'oní maa gízotsoke ayí buutso daatsíruwe. Manotsu :- meets, eze, - -- maa gízotsoke nodaatsíru buutsene. **Aríyosha:**

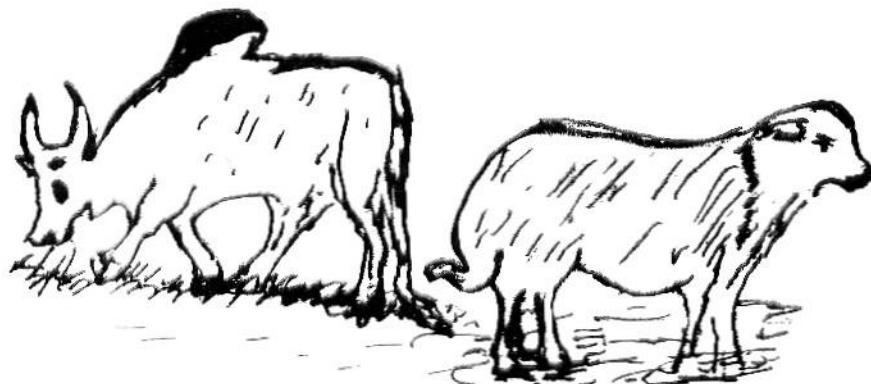
- Mízí índotsoke ezo daatsítuwone.
- Eyíshonatə mereeroke meetso buutsosh wotítuwo daatsítuwone.

Are 2/33 Müinzí índu shaabeyora .

Daníruwots eze íímíru maa gízots konotsene ?
Boshutso s'eere.

Ezo nodaatsəfoní mízə índotsokəne. Ikə ikə beyokoke ashawots ezo bodaatsíri eyíshoke, mereeroke, kambəloke daatsírune **Ezotsəna** : atíto, fuuro, ezə komo, d'amo - - - daatsetuwe. Hanotsu ezotse daatseyír keewotsíye. K'oshonuwe: mízowotsoke, mereerotsokənatə eyíshowotsoke, meetso daatsítuwone. Ikə ikə ashawots datsatse kambəlí meetso meyefe. Gízotsoke nodaatsíru keewonotsu buutsoshe bojífoní. Meetsonatə ezona no'atso t'egíyonatə eenəshosh geyít buutsene.

Are 2/34 Meetsosh wotíru maa gízowotsí .

Bí. Angí fíínosha:

Maa gízowotsí angí fíínosh jíníruno. Daníruwots goshí fíínonatə k'ac'ə kurosh jíníru maa gízotsí ítí daníyíruwosh keewowere. Mízə beero, Mízə índo, Daazo, Bolo, Farəsho, Kambəlo - - - ashowotsəsh k'oш k'oш maa fííno fíínar aayífəno.

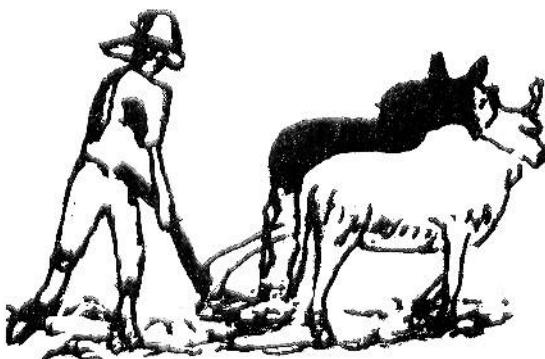
Maa gízowots bofííníru fíínon gítón(2) kayír s'ílo falítuwone.

Angi fíinosa	Labour
--------------	--------

Manotsu:

1. Goshí fíínosha.
2. K'ac'owotsí kurowosha /sha'ímítowosha/.

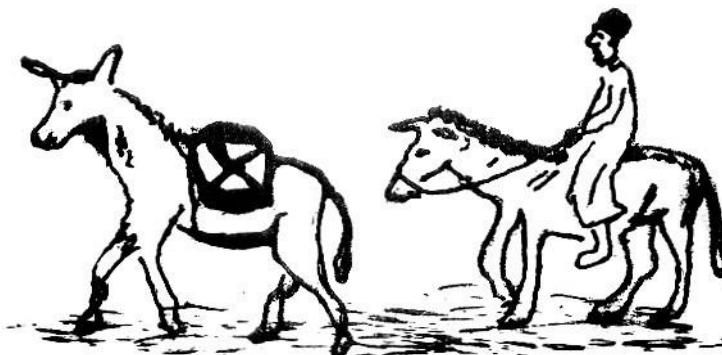
1. Goshí fíínosh jíníru maa gízəwotsí : Mízə beera, Mízə índa, Daaza, Farəsho, - - - arətsotsí wotatíní ayídek'ə danetsoní **mízə beere**.

Are 2/35 Mínze beeron taro gosheyora.

Maa gízowotsí goshí fíínoníye beshatəní k'ac'owotsí kurefəne. Man etoní k'oш k'oш keewotsənatə ashon kurefəno ete.

- K'ac'ə kurosh /sha'í mítoш/ wotíru maa gízowotsí Kambəla, Daaza, Bola, Farəsho. Gízə hanotsí ashowotsí íkoke tur íkokə daamoníye beshatəní k'oш k'oш k'ac'owotsí kurefəne.

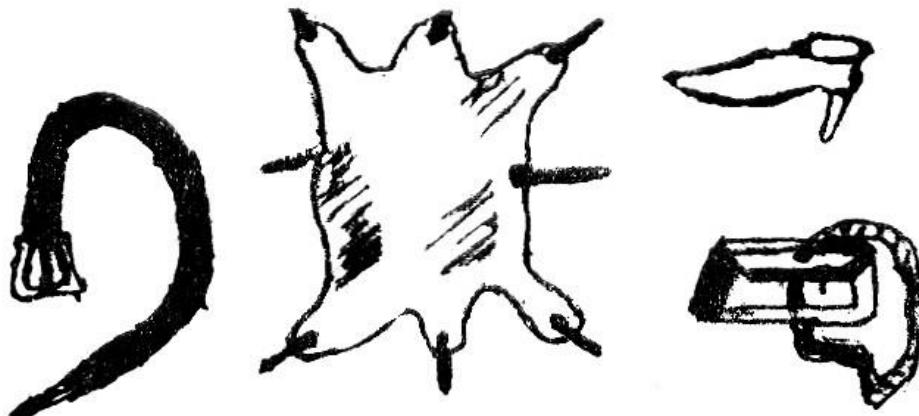
Are 2/36 k'ac'e kurosh /sha'i mítosh/ k'alíru maa gizotsi.

Ci. Indusétíryí goorə k'ac'owosha:

Maa gízowots atsonatə boke daatseyíru keewotsí índusétíryí goorə k'ac'owosha k'alíruwe.

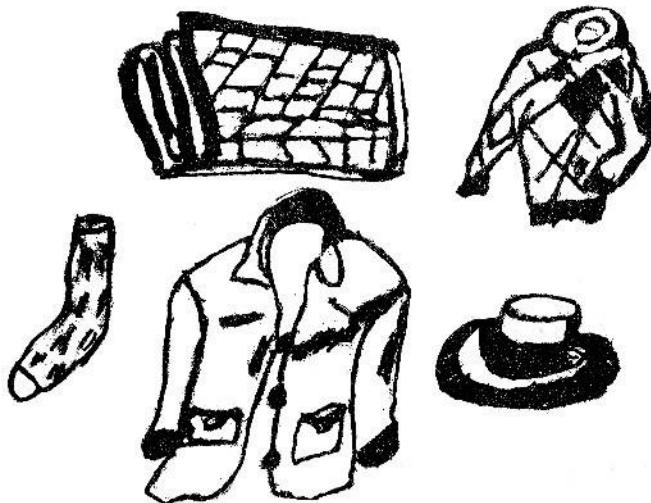
Ariyosha:

- Meetsonatə ezon k'osh k'osh buutsotsí wotosh fabéríkosh goorə k'ac'on t'ínetuwe.
- Gízowots gook'oní índusétíryíyosh k'osh k'osh tahowotsəsh, lokambíyosh, c'aamonatə matat'ak'i fííní goor k'ac'on k'alítuwe.

Are 2/37 Maa gízowots gook'a .

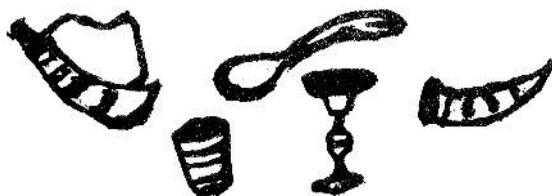
- Maa gízowots s'íiro fabéríkots kíndení kobérəto fíínosh, suffí tahowosh, shurabíyo fíínosh k'alítuwe.

Arə 2/38 Maa gízowots s'iironatə békínona .

Gizəwots gook'a	Hide
-----------------	------

Mízowots k'aloní índəsutíryots kíndəní
waanc'o, bolo, k'osh k'osh
S'ilas'ilo bín fíinetuwe.

Arə 2/39 Maa gízowotsoke daatseyieu k'alonatə békínona.

- Maa gízowots atsí kayotsí fabéríkots kíndəní ayí k'ac'i naarotsí wotítune.

Dí. Gízə daatsí weerosha (ambaaro):

Maa gízowot gízo (ambaaro) daatsí weerəno.

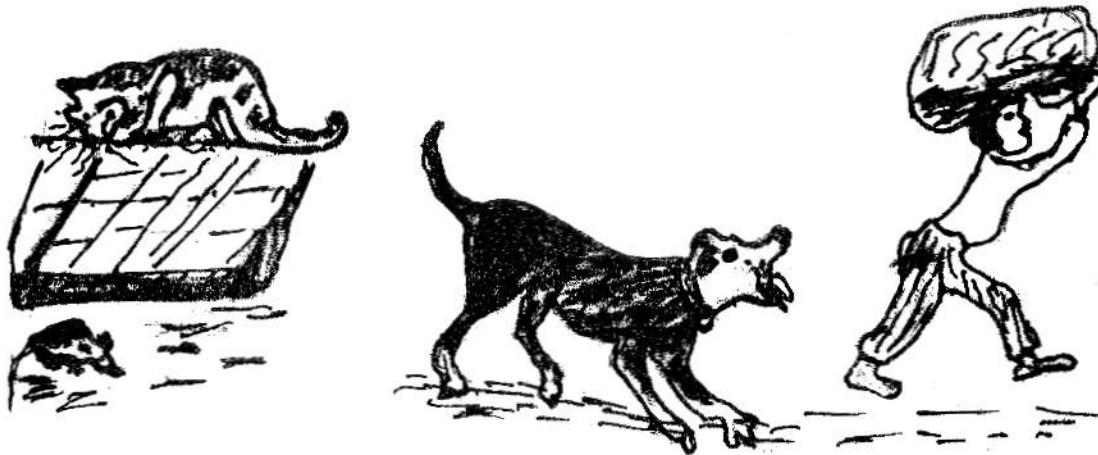
Ashowotsí: mízowotsí, eyíshowotsí, mereerotsí - - - meec'əní keməde'e **ambaaro** daatsítune. Man etonu maagízowots ambaarə daatsí weerəne ete.

Ikə ikə maa gízowotsí ashə na'osh kotí fíño fíiniruno. Fíñə hansh jíníru maa gízowotsu **kanonatə andurone**. Kanoní uump'etso bəwor bodí s'oos'onatə íbots nomookə bowor **guhuní** nosh boshíshítí ,gííshowosh falitune.

Andurotsu moonatə maa guuratse beyíru íís'owotsí azəní íís'otsən míd'etə k'ac'owotsí bokotefí.

Jamona andurotsí meyítsí keewotsí bokorəna, kanowotsí uratsí keewotsí bokotəfoní.

Gizəwotsoke nodaatsit oot'a	<i>Income</i>
Maa kotosh wotitə maa giza	<i>Guard</i>

Are 2/40 Kanowotsənata andurí fiínoní.

Cí. Maa gízowotsí ayíra:

Daníruwotsí: Maa gízowotsí ak'owe ítə kotəfoní bojeenona ? Ítə dantsə weewotsí íti daniyúwosh keewuwere ? Maa gízowots nosh boímír k'alowots ata bémotətsotse bon ayíriyo/ shengsh/ detso geyítuwe. Maa gízowotsí shengsh detso nok'azala boke nodaatsíru keewotsí shengsh nosh íimatsene. Maa gízowotsəsh k'alo non geyítə keewotsí.

- Buuts máázya.
- Bomoo ,kas'o dooza/aga.
- Tek'ík'aza ,t'awík'aza wokín shashík'aza.
- Bojeeno kota.

A. Buuts mááza:

Maa gízowots bomeyírí maarowotsənata moc'ə baro bémorawotsəna k'osh buutsotsí bosh k'anide'e íimo geyítuwe. K'aawu mac'onatə maaron beshuuk'etuwotsəna k'osh buutsə dabo geyítuwe. Buutso dabo nok'azala bo'ímiru ezonatə meetsono fanatse.

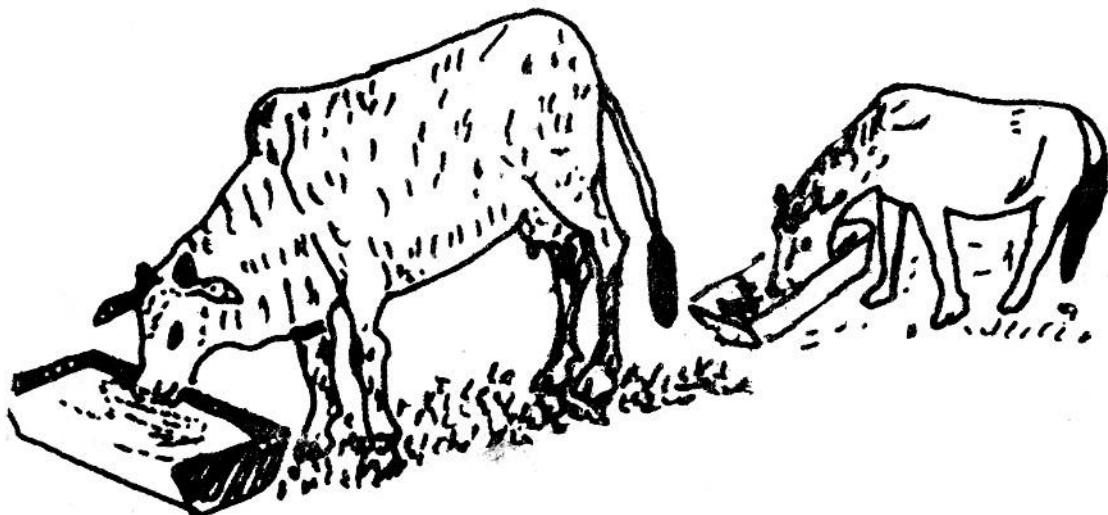
K'osh k'osh buutsí naarotsí k'aníyide máázo geyítuwe. Daníruwots maa gízowotsəsh egə naari^ buutse k'anide'e ítə ííməfo?

Ítə galitsí ashawotsíye moc'onatə maaroniye k'osh maa gízowotsəsh bo'ímefə buutso ebí ?

Maa gízowots sheng buutso haníye dashí no bek'íru hanotsíye:-

Manotsu : Shíic'a, buuya, maayí k'oro, arəwaara - - - íimefe.

Ayí maa gízowotsí meec'oní sīsatsí moc'onatə k'aníyets buutsotsí íshítuwe /faníratse). No' íimíru buutso muk'awotíyla nodaatsítə keewonu muk'e..

Are 2/41 Maa gízowots bomóóra .

Bí. Bobetə moo /kas'o/ dooza k'aníya, aga:

Gízowotsəsh botookí moo geyítuwe. Botookí moono agonatə sayínón koto geyítuwe.

Aríyosha:

Kas'ona : mízowotsəsha.

Korona : mereeronatə eyíshosha.

Maa daado /goro/ Daazosh, Bolonatə Farəsho - - -

Keetso /kuto/ : baakotsəsh.

Maa gízowotsəsh moo nok'aníyora haníye dashí keewotsí shoyo non geyítuwe.

1. Bomoo jamə aawo s'ayínón detsa.
2. Bomoo awoshonatə yongon bédaatsawok'o wosha.
3. Bomoo bi'awashor woníya, andəríya.

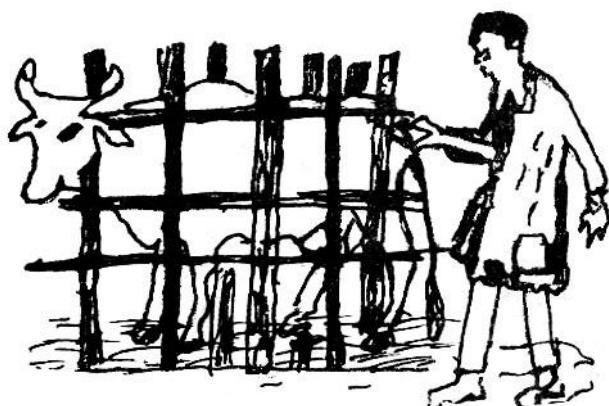
Arə 2/42 Baakí k'eetsa.

Cí. Maa gízowotsí tek'í k'aza (shashík'aza):

Maa gízowotsí tek'íyoní ashowotsats míid'o dowosh falítuwe. **Aríyosha:** kanonatə anduroná notek'iyala no'atsə míid'o dowetuno. Daazonatə bolona non k'ap'owosh falítune. Mízə índunu shaabeyor k'apowosh falítuwane. Han béwotətsotse maa gízowotsí notookok'o s'iilo non geyítuwe. Nonəton ayídek'ə daneka bowotiyala noshaabor, nodetsor noc'aenor, nogoshor - - - non míid'eratsəne.

Dí. Maagízowotsə jeeno kota:

Maa gízowotsəsh k'aleyíru k'alowotsíye íkoní bojeen kote. Maa gízowots jeeno shengsh kotok'azeyala nosh bo'ímiru k'alotsí shengsh daatsatsone. Ikə ikə shhoodotsí **Aríyosha:** kanígeyí shoodo, ashowotsats bēbeshítuwotsəna gízí jeen koteýíru mookə amonatə hakímiyotsí aato geyítuwe.

Tek'iya	Frightened
---------	------------

Arə 2/43 Mínzowotsí hakímeyora.

Terəwer 2.6

Haniye dashí aatotsí ak'awunon aaníwere.

1. Maa gízowotsí galeyíru keewotsítse awudo keewuwere.
2. Maa gízowotsí ambətson kayekəno ? Boshutsoníye.
3. Maa gízowots íímíru k'alotse keezo k'o'ere ?
4. Angí fiínosh k'alíru maagízowotsítse keezowotsí k'o'ere ?
5. Indusətíri goor k'acowosh k'alíru maa gízowoke daatseyíru k'ac'owotsí keezo keewuwere.

E. Gízowotsí s'íila:

Daníruwots íkotsí danon maa gízowotsí shengshədek' danərəte. Ando ítə galo wotse daatseyíru k'osh k'osh gízowotsíye ítə danetí.

Muk'ə naana'a gízowotsí kakuwa ,matsa ,s'íila:

Itə galotse daatseyíru gízowotsí bo'atson giton kayiyosh falíuwone. **Manotsu:** muk'ə naana'onatə Een eenotsəna etefoni. Daníruwots ítə galowotse muk'ənaana'a gíza etefotsí danəfəte ? Muk'ə naana'a gíza etefotsí Zaanza, Mas'í índa, zímbəra, pírpínda, keezə ganda(keezə ganda) Ambuk'a, Pela, Afetsa - - - Gízə hanotsí danosha/s'íləosha/bobeyíruwoke k'aat'ots dewo non geyituwe.

Muk'ə naana'a gízanotsí nokakuwora haniye dashí k'ac'ə k'ac'anotsí detso nongeyituwe.

Mafə kosha	Injection
------------	-----------

Arə 2/44 Kashets keewotsí kakuweyíru k'ac'owotsí.

Gízowotsí kakude'e k'aat'owots nodowíye hakon haníye daníye dashí ffínanotsí ffíno (matso) geyítuwe. Daníruwots"matsa" eto ega ete ? Muk'ə naana'a gízotsí gítə weeron matso falítuwone.

Manotsu:

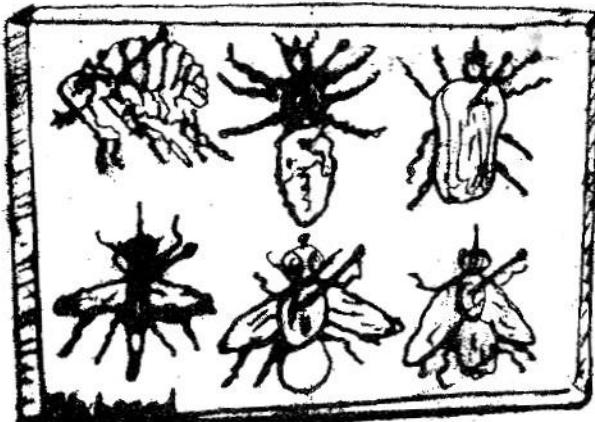
A. Shuuk'ə atsets kashetsotsəna: əsəpílýon (mafón) bogero koyíde'e
Kaarətoniyats deshíya.

Aríyosha : pelo, zímbíro, pírpíndo - - - han weeron faletuwe.

Bí. Ank'ə atsets gízowotsi: arak'íyonatə formalíyots gerde'e bo'
Awasherawo ayí aawosh beezo faletuwe.

Aríyosha: s'us'o, k'eno, zaanəzo, mas'índo ,tínaho - - - hanə weeron
Matso faletuwe.

S'us'a	<i>Lause</i>
Tinaha	<i>Bed bug</i>

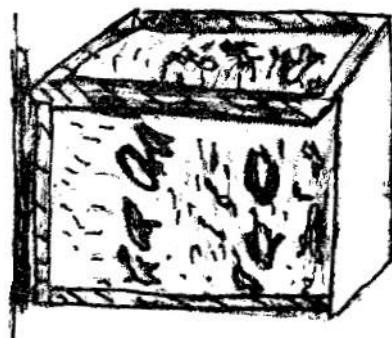

Ara 2/45 Kashets keewotsí matsa.

Itē galotse daatseyíru gízowotsí ak'owe itē s'ííləfoní /itē danəfoní/ it galitsí gízowotsí danosha k'oш k'oш malotsí detsəfəte.

Ariyosha:

Aatsotse beyíru muk'ənaana'a kashets keewotsí bídəruwotsi dítsəde'e s'íilo faletuve.

Ara 2/46 Kashets keewotsí dítseyora.

Datsatse beyíru muk'ənaana'a kashets keewotsí haníye shíní nobek'əts weerotsən dano faletuve. Gízowotsə bok'írawo kashon bobefera s'íílosh/ danosha haníye dashí weeranotsən matson, s'íílosh/ dano falítuwone.

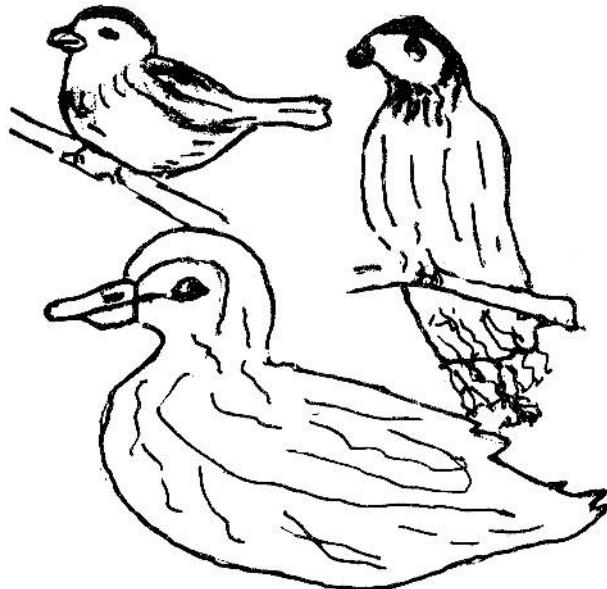
- Bogíwugíwona.
- Bo máá moona.
- Bo balan garatse bobazeyon.
- Bo bebeyona - - -
- Bo bojagəmona.

1. Gízowotsí bogíwugíwon bomatseyor:

A. Bobangon bídíru wotsí;
 BÍ. Botufon datsatse íkoke íkokə amíruwotsí;
 CÍ. Bo geron wokín bomac'ón geetseyíruwotsí;

Gizewotsi	Ka'iya	Classification
-----------	--------	----------------

A. Bobangon bídíru gízowotsí: Kafowotsí, Pírpíndwotsí pelowotsənatə Afetsowotsí.

Are 2/47 Bobango bídíru gízowotsí.

BÍ. Botufon datsatse íkoke tutə íkokə sha'íru muk'ə gízowotsí:

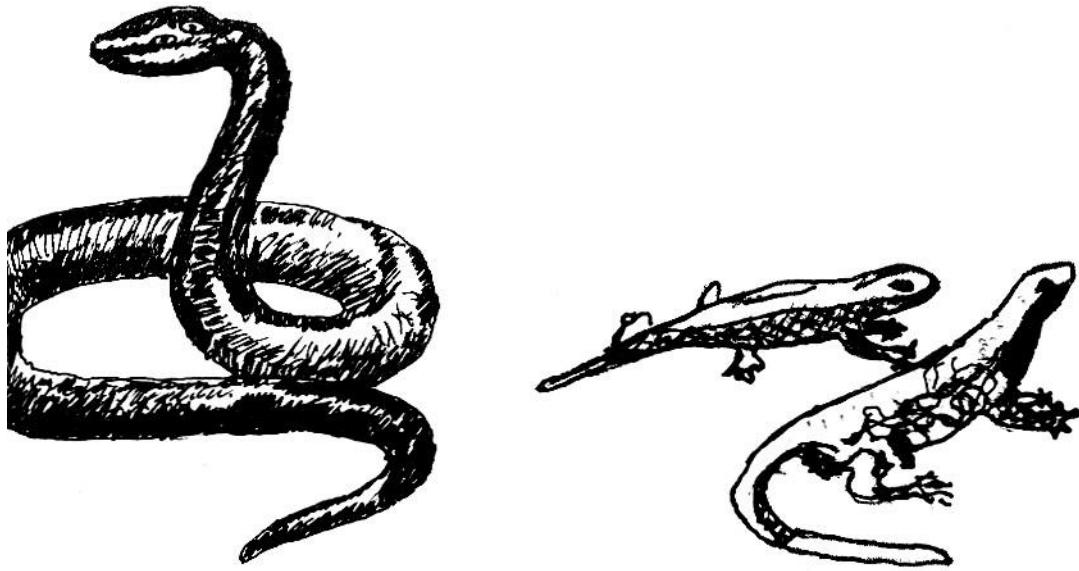
Aríyosha :

Kokop'a, k'aha, goolotsí - - -

CÍ. Bogeron wokín bomac'ón datsatsə geetseyírou

Gízowotsí : geron wokín bomac'ón geetseyar íkə beyokoke íkokə sha'o faləfəne.

Aríyosha : Dawuzo, darowo, shípərotsə arətsotsə bomac'ónə wokín
 Bogeron datsatse geetse yar boshá'efoní.

Arə 2/48 Bomac'on wokín bogeron geetsryírowotsí.

2. Gízowotsí bomáámon gala .

A. Moc'ə meyíru gízowotsí:

Moc'ə meyíru gíza eteyíruwotsí moc'onatə maaro arəts keewotsí meyír gízowotsíye.

Aríyosha: Kewuntsa, Koha, Dangesha, t'iít'a, Eyíshonatə arətsotsí moc'o
Meyíruwots.

,,,,,,,,,,

Arə 2/49 Moc'ə meyíru gízowotsí.

Bí. Meetsə meyíru gízowotsí;

Meetsə meyíru gízowotsí meets baro meyíruwotsíye. **Aríyosha:** Éésha, maaha,
waanga, Gərazonatə arətsotsíye meetso meyíruwotsí.

Cí. Moc'onatə meets meyíru gízowotsí:

Moc'onatə meets meyíru gíza no'etíruwotsí mítwotsənatə meetson meyíru
gízowotsíye

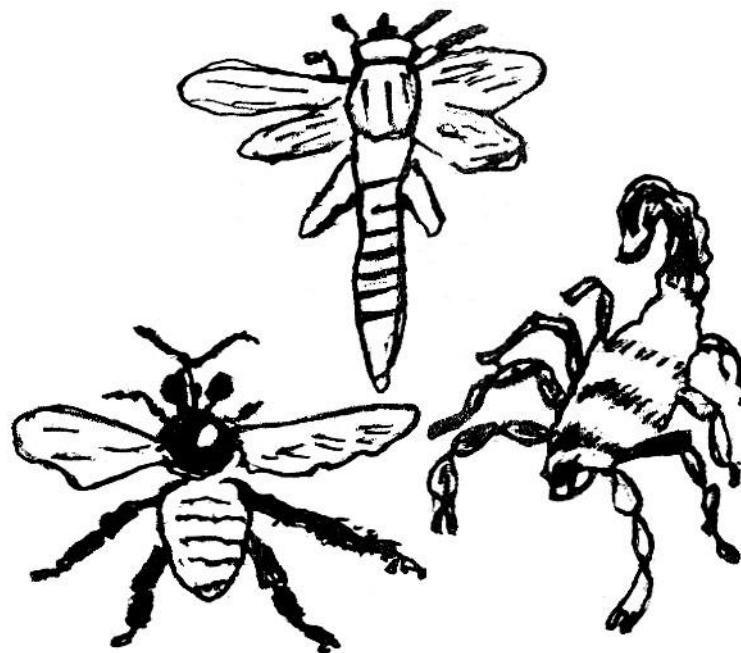
Ashoríyo	Asha natə ííns'one.
----------	---------------------

3. Gízowots bobalan garatse botooko bobazíyíru weeron gala:

Gízowots botooko bobalangaratse bobazíyíru weerotsí /malotsí/ fa'ane.

Manotsu:

- Tohar íkats beyona /jíron beya/.
- Mitats beyonantə íkə mítatse íkə mítats t'oolona.
- Bobeyíru keewotsí ararə.
- Wos'onatə bídonia.
- Bok'alon koshonatə botufo k'ap'ona.
- Bogashon shaas'ona.
- Bomarəzíyon shaas'ona /koshona/.

Arə 2/50 Marəzíyon bobalangarotsí shaas'íru gízotsí.

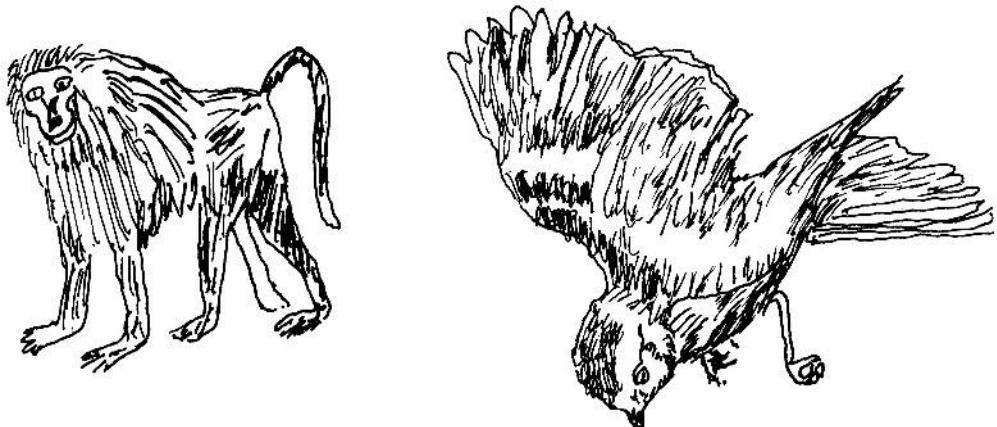
Ok'olisha	Scorpion
Shaas'a	Sting

4. Gízowotsí bobebeyon matsa:

Itə galowotse beyíru gízowots k'oш k'oш beyoko detsəfəno. Beyokə hanotsu
gízowotsəsh bobalangaratse aashonatə bomaano.

A. Mítats beyíruwotsí :

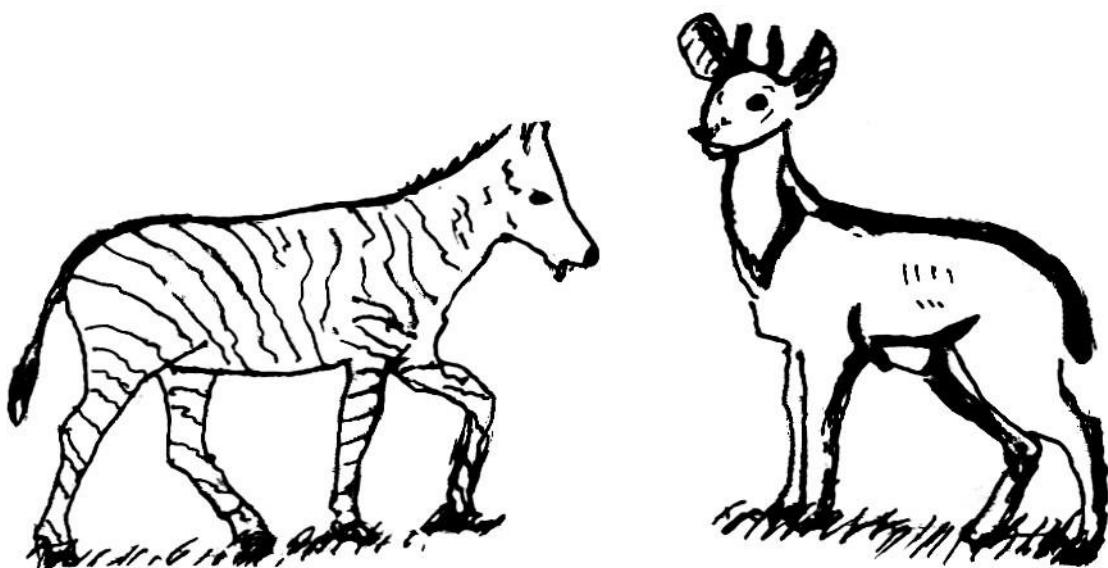
Shako, Sheet'o, Eelonatə k'oш k'oш kafotsí mítats beyíru gízowotsíye.

Are 2/51 Mítats beyíru gízowotsí.

Bí. Bodonatə díinots beyíru gízowotsí:

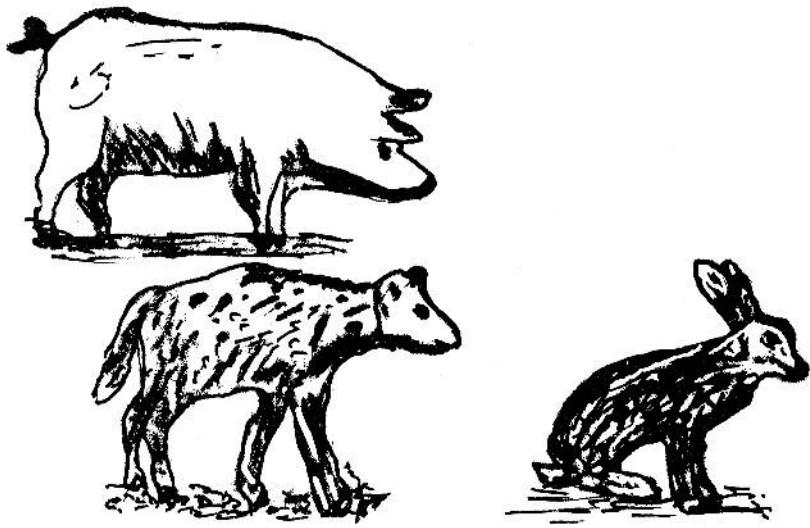
Bodbnatə diinots beyiru gizotsi **Ariyosha**: Dangesho, Daforəsho, Sísatsí Daazo. Gurítso --- arətsotsí bodonatə díinots beyíru gízowotsíye.

Are 2/52 Bodonatə díinots beyíru gízowotsí.

Cí . Gop'owots beyíru gízowotsí:

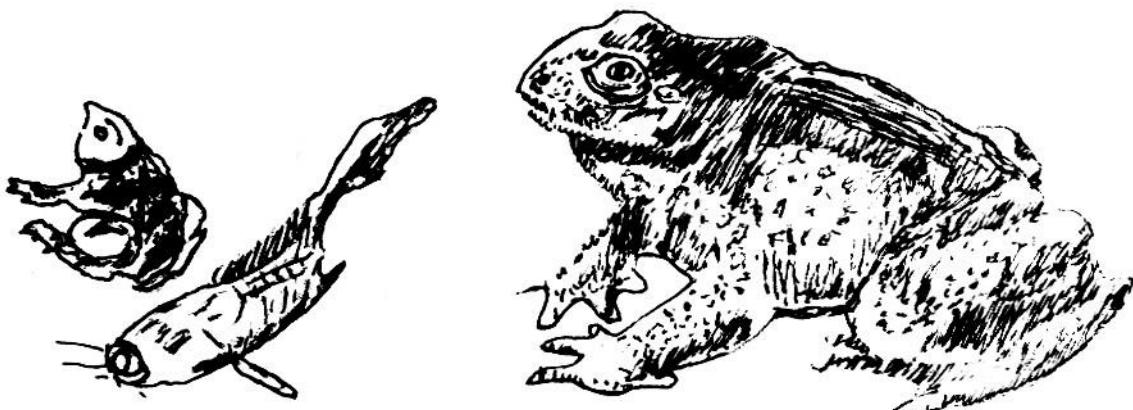
Gop'owots beyiru giza etefotsi: Gərazo, waango, saalunate arətsotsəna- - -
gop'owots befə gízowotsíye.

Arə 2/53 Gop'owots beyíru gízowotsí.

Dí . Aatsots beyíru gízowotsí :

Aatsost beyiru gizotsi; Mus', K'aha, Inconatə Goolona aatsots beyíru gízowotsíye.

GUUPA

- Kashets keewotsí mítowotsənata gízowotsəna erəní gítón(2) kayíyefo.
- Shookets mítots bodaatsefoní boshookokene. Shookotsu gítə kayetsonata íkə kayotsoní erəni bokayefoní.
- Shookots keezə een een keewotsəna bokayefo. **Manotsu:** bate, aawí bate, bos'e etefoní .
- Mítots íkə beyokoke íkokə gíyawotsí bowotýalor boshookotsən íkoke tur íkokə /amosh bad'osh / falítuno. Bobad'íru weerotsu:- yongona, aatsona, gízowotsəna.
- Shookots bos'osha:- aatso yongonata kees'on geyítune.
- Mítots buutsosh, tahowosh, atosh, maa bon agosh k'alítune.
- Mitots eeno bés'íletə keewoní bodaatseyíru boyokon aatso k'ees'o, yongo shawonata datsí bebeyok'oyíye.
- Woréfí maayotsí ashowots bomaa guuratse bogoshíru Féríyo, Bír s'ap'o, kaarotíyo - - - arətsotsíye.
- K'osh k'osh k'ac'owotsí woréfí maayotsí fíínosh k'alítuno. **Aríyosha :** Akafo, Tabo, Jíndə kíshítabo, Goodo - - - arəts kíshí k'ac'owotsíye.
- Gízowotsí maaka bodíika erər gítón(2) kayíyetuwone .Maa gízowotsí ashonto daneyatə ashawosh ayí k'alotsí íímíru gízowotsíye.
- Maa gízowotsí bo'aze nemon, boshapon, boíímíru k'alonañata bomámon matso falítuwone.
- **Aríyosha :**
- Bo'íímíru k'alona, buutsosh, índusətíryí goor k'ac'owosh, gízə daatsí weerosh, angí fíínonata kotí fíínosh jínetuno.

Terəwer 2.7**Haniye dashí aatotsí “Ara” wokín “koota” erər aaníwre.**

1. Bok'olo íkə badets shookí naarí aríyo wotosh falítuwe.
2. Mítowots íkə beyoke íkokə gíwawots bowoterəna boshooko gíwosh falítuwe.
3. Kambəlu maa gízíyalíye.
4. Geyets kano békshodo ashats behiyosh falítuwe.
5. Farəsho c'aanosha book goshosh wateratse.

Haniye dashí baash beyokotsí seentsuwere.

1. Aatsots beyíru gízowotsí _____, _____ natə _____.
2. Itə galowotse daatseyíru gízowotsí bomáámon _____, _____ , _____
3. Natə _____ erəní keezon kayíyefo.
4. 3. Bos'owotsí bobos'əts beyokoke de'e k'oshokə tokona _____
5. Etefoní.
6. 4. Éésho, maahonata kanona bomáámona _____ etefə gízowotsíye.
7. 5. Bi'aro bəbeyíru galok'o aríyon bətooko balangaratse kotíru-----.

“A” shírutse beyíru gízowotsí “Bí” shíruwotse beyíruwotsənot jagíwre.

A

1. K'alets mízowotsí.
2. K'alalə mízowotsí.
3. Kotíffín fíinefoní.
4. Meetsə mááf bodígíza
5. Moc'ə máákə bodígíza
gəraza.
6. Bogeron sha'íru gízowotsí.

Bí

- A. Farəsha.
 Bí. Kanonatə Andura.
 Cí. Mízə beera.
 Dí t'ít'unatə kohona.
 E. Maahonatə
 Fí. Dawuzonatə Daruwa.
 Gí. Kafowotsí

Haniye dashí aatotsí faac'əde'e aaníwore.

1. Haniye dashí gízowotsítse angí fíino fínosh wotítuwots awotsene ?
 A. Mízə beera, kana, Andura.
 Bí. Daaza, Bola, Farəsha.
 Cí. Mereera, Eyísha Kambəla.
 Dí. Jamo aaníye.
2. Mereerí s'íronatə gook'on ebí fíinefoní ?
 A. Gízə daatsí weere.
 Bí. Indusətíriyí goorə k'ac'oshe.
 Cí. Taho fíinoshe.
 Dí. Jamo are.
3. Ashə na'ats míd'o dosh falítə gízo aawune ?
 A. T'ít'a Cí. Eyísha
 Bí . Ek'olísha Dí . Farəsha
4. Gízowots eegon egoneya bok'osh k'oshe ?
 A. Bomáámona.
 Bí . Boshíb shíbona.
 Cí. Bo'atsona.
 Dí. Jamo are.
5. Bomaaro meyíru mítots aawotsene ?
 A. Shuwa Cí. Mangow
 Bí . Toba Dí . Bok'ola
6. Bés'ap'o buutsosh k'alíru míto aawune ?
 A. Kaarotíyonatə bíre s'ap'ona.
 Bí. Shuwonatə səkarí díík'ona.
 Cí. Tobonatə fərýona.
 Dí. K'ashonatə papayona.

Haniye dashí aatotsəsh k'awunon aaníwore.

1. Ashə na'osh sheng kashets keewotsítse keezowotsí keewuwere.
2. Maa gízowotsí shengsh kotí weerotsí /malotsí/ k'o'ere.
3. Gízowots babangaratse botooko bokotíru weerotsítse awudo keewuwere.
4. Bogíndo meyíru mítowotsí keewuwere.
5. Buutsots jageya /desheya/ eto ega ete ?

2.2. Shawonatə aatsona.**2.2.1. Shawa:**

Daníruwots shawa eto eega ete danefete ?
Shawa bégítsotse egə egə keewotsí defsəfa ?
Shawa etoní shísha wotatə abí datsí k'aat'o ípədek'ə beyíruwoní ete sha wa etoní.
Mítowotsí bos'í falítəkə wotatəní mítots s'ap'o detsədek'ə beyíru datsí k'aat'a ete.
Shawoní: mítowotsí datsonto detsoníye beshatəní aatsonatə madeniyó bosh bíiməfoní.
Shawoní : aatso, yongo madeniyó, shutsí tísh tíshowots kashetsonatə kashal keewotsí detsəfe. Shawo békínefoní shutsí tísh tíshowotsənatə kashetsə keewotsənatə kashal keewotsok'one daníruwots shawo bé daatseyí eyoke eyokəneya? Shawona datsí abí k'aat'owotse gurotsatse, s'ísatsonat datsí tíshowotse daatsítuwo. Fokotse, k'arotse, t'up'ru aatsí git'sotse daatsítuwone.

Shawí naarotsí :

Datsə jamuwotse k'osh k'osh shawí naarts daatseyíruno. Nogalowotse madeniyots beyonatə beek'azona, datsí beebeeyo tuwonatə díhon shawí naarotsí k'osh k'oshítuwe. Manətutso shawots bodetsətsə shawí fuushí ayoní kayide'e s'ílo falítuwone.

A. Shawítə shutsí tíshowotsí;

Haniye dambí nobek'ətsok'on shawo békíneyíri shutsí tíshowotsəne.

Shutsí tíshanotsu k'osh k'osh diyametəriyawí angó detsəfəno.

Shutsí tíshanotsu keezon(3) kayetuno .

1. Shal shawa.
2. Shiyets shawa.
3. Mací shawa.

1. Shalí shawa :-

Shalets shawa no'etíruwoní 0.02 dashí mílí metərí shutsí tíshotsí detsəka bēwotíyale. Han naari shawoní aatso beshíraka. Aatsa ayí aawosha bēbezəfo. Hanə naari shawoní ayí madeniyónyo bédetsarorə t'enga bēwotətsotse goshosh shengalíye.

2. Shiyets shawa:

Shiyets shawa no'etíruwoní 0.06 /wokín 2.00 m.m dagotse daatseyíru shutsí tíshowotsí detsətsoníye. Shawu haní shalets shawaníye k'oshe aatsonatə yongon ayídekk'ə beshíka wotatəní aatso deshəde'e dí'on ayíde'ení bé mashefotse ayí madeniyó deshake. Béwotefera báshawnu goshosh shenge /kete/.

Shali shawa	<i>Clay soil</i>
Shiyets shawa	<i>Sandy soil</i>
Mac'l shawa	<i>Loam soil</i>

3. Mací shawa:

Mací shawa no'etíruwoní shalonatə shiyets shawí eehe. Bédetsəts shutsí tíshí shawí angonu 0.02-0.06 m.m dagotse beyíru aatsonatə yongí anga wotatəní bémadeniyonu murasalíye. Han naari shawoní goshosh ayídekk'ə shenge.

Bí. Bo'arí naaroná:

K'osh k'osh beyokotsítse k'osh k'osh shawi naarots daatseyírune. Man wotosh béfatsé keewonu madənatíyotsənatə ok'ə keewotsəne.

Arýosha :

- Ayí ok'ə keewots bo'ayíts beyokokéna shawoní aak'e wokín bérəna bí'arí.
Shawonu shenge yongon wokín dí'on mashets shawoní bí'aro bíre béshawonu shengalíye maayosha.

Bo'aratse tuní shawotsí awudon(4) kayíyo falítune.

1. Sheyíts shawa.
2. Shalí shawa.
3. Shutsí tíshets shawa.
4. Mací shawa.

1. Shale shawa:

Shawu han naaroní ayíde'e bédāatsefoní datsə tuwokəne /gurotsatsəne/ lkə íkə beyokoke muk'on daatseyosh falítuwe. Shawaní nefe, lasətíkok'o bédōtətsotse ***shalo*** bén fíínetuwe.

Bí'aronu : buuda, bíra wokín aak'a bédōtefera badə bogonəmo ***aak'e***. K'osh k'osh shalets shawí naarots daatsetune. Een een shawanots naarotsí: buuda, bíra, aak'a erəní danefo.

A. Buudə shawa:

Shawu haní lasətíki amalonatə bí'aro buudonatə tulok'oyíye. Han naarí shawots ayíde'e bédāatsefoní foki guuratsəne. '***Omo***'eteyíru shawonu íkoníye.

Bí. Bírə shawa:

Han naarí shawoní koní etets beyokoke daatsetuwe. Ayí bír shawotsí bérí madənýo bodetsətsotse bo'aro bíre béshawanu máákərets(baash) datse.

Cí. Aak'ə shawa:

Shawu hán naaroní ayídek'e aak'onatə mí's'eka bí'arí. Ayíde'e bédāatsefonu datsi tuwokəne wokín guuratsəne. Nefo wotatə lasətíkok'o kup'ə amalo detsəfe. Goshowosh shenga eteyíru shawí naarotsítse íko bédōtýalor goshosh mange.

2. Shiyets shawa :

Han naarí shawo nodatsatse bédāatseyír k'oolə beyokoke wotatəní bo'aro ***nas'e***.

Han naarí shawoní mítotətsənatə gízowots ok'o bét'ut'ətsotsəna goshosh shengalíye.

3. Shutsí tíshets shawa:

Han naarí shawo itop'í (worəwon) barahonatə gayí beyokotsítse daatsetuwe. Yootsí shutsí tíshon azekə /fíínekə bédōtətsotse.

S'ali shawa	<i>Rocky soil</i>
-------------	-------------------

4. Mací shawa:

Shawu haní fokotse, tílotsenaté gohotse daatsetuwe. Dí'on masheyat k'osh k'osh beyokotsoke béweyíru wotsena kakuweyaté **eenəkə shawí naare.**

Shawo k'osh k'osh mand woníru keewotsí:

Daníruwots sheng showo gondeshíruwotsenaté shengshíru keewotsí k'aat'owotse keewowere. Shawo mítotsí deshède'e betuwe. Buutsonaté madeniyotsí mítotsesh daatsituwe. Mítotsí aatsonaté madeniyon shawotse daatsítuno. Man béwotətsotse mítots eenosh shawo geyítuwe.

Mítots eenosha gité keewotsí ayíde'e bodaatsítuwok'o geyela datso shengo wotogeyítuwe. Haní dashí shawonaté k'osh k'osh kashets keewotsenaté kashal keewots dagotse bíyír gonkeyo tíwítsuwone.

1. Shawonaté yongona:

Yongoní shawotsí k'osh k'oshíyosh falítuwe. K'osh k'osheyo dowosh bēfalítí : awushona, yongon anaté aawí k'ees'one.

A. Awusha : murets awushoní dí'o dowosh falítuwe. Datsonu mítotsen íp'eraka bēwotíyal manor mashetuwe. Bémashoro sheng shawo mayíde'ení bédametí. Madenatíyotsu datsots bokíndítuwok'o k'alítuwe. Manoro madeniyotsu mítots s'ap'osh boratsene. Manoro mítots míid'etuno. Murə desha awusho shenge. Shawono gííd'atse. Aatso bi'awasherawo datsots kíndítuwé manoro shawo shengetuwe mítotsu shengsh eentuno.

Bí. Yonga;

Yongo shawo shuuk'ítuwe. Shuuk'ëts shawoní yongon foketuwe, wokín mashetuwe.

Cí. Aawí k'ees'a:

Aawí k'ees'oní mítowots eenosh ayídek'ë shenge. Shawotse daatseyíru kashets keewotsí aawí k'ees'o bodaatsora bofíno shengsh boffínítí. Aawí k'ees'o bé'ayíyla mítotsí shuuk'ítuwe. Manatse tutsu kashets keewotsí k'írosho falítune.

2. Yongonaté shawí bebeyonaté gonkeya:

Iké iké beyokóni siisa, iké ké beyokonmo kínde keshe. Kínde keshe beyokokéna dí'o angone bēwos'ëfo. Manoro shawo bēfokëfo siísatse fohaka. K'oshoke bēfokëtsona siisats bēbezëfoní.

3. Shawonaté kashets keewots gonkeya:

Mítotsí wotere gízowotsí kashets keewuno. Datsatse k'osh k'osheyo dowosh falítuno.

3.1. Mítowotsí :

Mítowots aaronatə maaron datsə díhífe. Hanotsu shawonto bogonkeyor bo'ok'etí. Datsosh goofonatə madənýyon íímetuno. S'ap'í shíritsí shawonu shengsh aatso detsetuwe. Shawonu muk'ə keewon fokeratse.

3.2. Bakəteriyotsí:

Bakəteriyotsí aawon bek'era mítí jagotsíye. Een een mítowotsí ok'ítuno. Arəwaaronatə As'í--- maayots s'ap'atsa bobefo. Hanotsu yongotse beyíru nayítərojínýona mítots buutso mandə bowonífoní.

3.3 Gízowotsí:

Shawotse k'osh k'osh muk'ə kashets keewots/gízowots/ daatsetune. Manotsu shawo goofítuno. Manu yongonatə aatson shawotse shengsh béscha'ítuwek'o k'alítuno. Manə weeron ayo k'alítuno. Manotsu ofofəro, ambuk'o k'osh ship'ərotsí---

3.4. Oofəro: shawotse gop'o íshəfe. Gop'əmanu yongonatə aatson bosha'efoní.

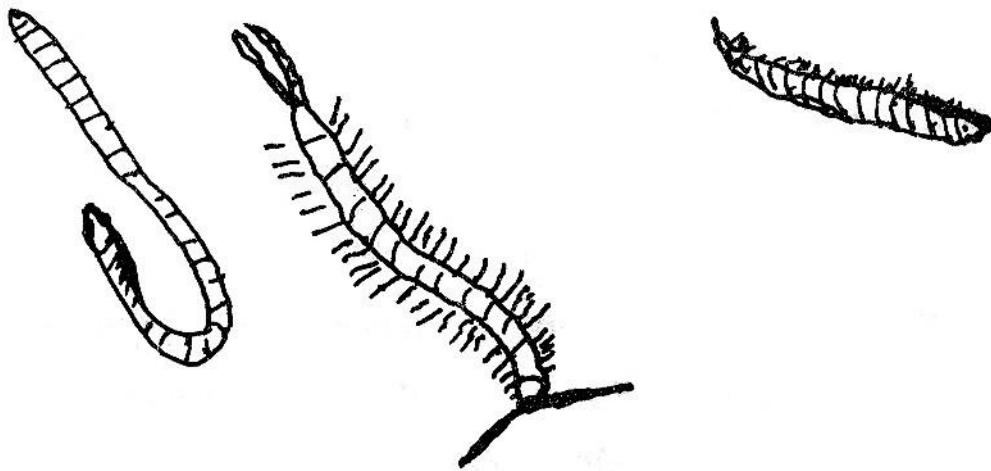
Shawonatə ok'ə keewon eekəfəno. Shawono bémac'owotse k'arítsəde'e kíshon shengshfe.

3.5. Ambuk'a

Ambuk'o shawu shengshíruwotsitse íkoníye. Ambuk'o dungurətso dozəfoníye. Dungurətsí shawonu gosheyor k'osh shawonton eharəní bégoñifoní. Dungurətso eenər békup'ýala goshosh shengalíye ambuk'owotsu maayonatə notoketə bos'on míid'osh falítune.

3.6. K'osh k'osh gízowotsí:

Íns'o, s'aalo, Etərko- - - datso íhíde gop'o íshoshe bo'etor shawo ekəfono. Man wotefetsəní gízanots mítotsí bomeyíruwotse míid'o betsítuno.

Are 2/55 Datsots beyíru shíp'erootsí.

Zanzə shipəra	Maggot
---------------	--------

2.2.2. AATSA:

Daníruwots kashets keewots aatsalo beyofalítuno ?
 Egoshe ? Aatso kasha eíru keewo ega etoshe ?
 Aatso kasho beyosh geyíru keewotsítse íkoníye. Kashets keewotsí ashonatə mítwotws kashon beyosh aatso geyítupe. Koní etets kashets keewo aatsalo beyo falatse.
 Manəshe aatso kasha eteyíri. Aatsoní azeyon daatseyír aze gale. Manu 70% bogə wotítə datso bí íp'eyí aatsone. K'osho oorowa bako noatsí badebog atsí mango aatse. Man etonu aatso koní etets aze gaalotsənto nonokoríyor ayídek'ə daatseyír keewa ete.
 Datsuwatse daatseyíru keewotsítse aatso k'osh nemo /amalo/ detsəfe.

1. Aatso k'umo deshatse: shaawatse s'aamatse.
2. Aatso shook'o /shaak'o/ deshatse: shenga woter shook'ə shaak'o deshatse.
3. Aatso aro /shap'o/ deshatse: aak'alí bíralí---.
4. Aatso keezə weerón daatsetuwe : manotsu kuud'əkon k'ok'əron/
 Shetson /yongon.

Aatsə k'ala:

Daníruwots aatso egə eegə bék'alíruwok'o danəfəte? Itə galowotse daatseyíru ashawots aatso egə eegə bok'aləfo ? Haníye dambe no bek'ətsok'on aatso kashets keewotsəsh geyítə keewe.

Man etoní kashets keewots jamon beyosh aatso geyítupe. Ashawots, gízowotsənatae mítwotws aatsalo eenosh, (shibosh)ayonatae shuneyosh falatse.

Aatsonatae mítwotsəna.

AATSA :

- Shookots bos'ítupe.

- Mitotsəsh geyíro madənýotsənatə k'osh buutsots bomashetuok'o k'alítuwe.
- Buutso mítotsə atsots béscha'ítuwok'o moshítuwe.
- Maarots bobuuts k'anýosh k'alítuno .
- Jamon mítots bo'eenetuok'o bo'atítuwok'o falítuwe.

Aatsonatə ASHONA /GIZONA/ AATSA:

- No'atsí k'ees'o bé'ayerawok'o wokín bémuk'erawe k'o k'alítuwe.
- Ashə atsotse buutso bémashetuok'o woshítuwe.
- No'atsotse buutsonatə yongon béscha'ítuwok'o woshítuwe.
- Kiimotsí no'atse aatson keshetuno.
- Maac'í shuuk'o bozítuwo.

K'osh weerono aatso haniye dashí kalotsí íímetuwe.

1. Moowotsí fíínosha:

Manetonu :

- Ushosh.
- Atsə mashosh.
- Buuts k'anýosh.
- K'ac'e mashosh - - - - - k'alítuwe.

2. Indusəteríyí fíínosh jíntuwe : Aatso índusəteríyo mashosh, ank'əshosh, Ak'iyosh k'ees'íyonatə tawí shababíyo bazíyosh k'alítuwe.

3. Elekəteríkí angə daatsosh wotítuwe : Aatso muk'e weerotsən daatsosh faletə aze gale. Han bəwotətsotse guuríru elekəteríkí ango k'eshon daatso falítuwo.

4. Mus'e meec'osh k'alítuwe: mus'o aatsotse bēbefoní aatsotsəna běshíbefo .
Mus'owotsí meec'osha aatsoniye bogə aze gaalo alíye.

5. Sha'í mítosh: aatsatse k'aleyíru sha'í mítoní k'osh sha'í mítwotsítse ayídek'e rakasa běwotətsotse ashonatə k'ac'owotsí muk'e ambaaron degiwosh shenge.

6. Geenewu daatsosh wotítuno: Aatso waakonatə kashədek'i saayíton aawu Beshiyet beyoke.

7. Galí jeenosh geyít keewe: Aatso galís'ayín kotosh k'alítuwe.
K'oshonu no'atsonatə índusətrí kíimo mashosh k'alítuwe.

8. Madənýotsí daatsosh k'alítuwe :- ayídek'e geyíru madənýotsí; **aríyosha:** Beera, madabíyonatə awutson aatsotsəna nodaatsíri.
Hanatse tunu aats daatse weerotsənatə naarotsəne nodaneti.

Aatsə DAATSE WEEROTSI:

Datsí abon wokín gitson k'osh k'osh beyokotsoke aatso daatsosh falítuwone. Aatsə manotsu bo'aatsí ayonatə arok'o k'osh k'oshene.

Ayídek'ətə eenonatə gawun aatsotsí beero beero bodetsətsotse ashawoter, gízowots, mítowots gerakəne. K'osh muk'ə aatsotsí beero bodeshawotse ashawotere gízowots, mítowots ayíde'ení bogefoni.

Aatsə daatseyíru beyotsí k'osh k'oshəno.

Manotsítse bogə bogotsí :

1. Datsə abatsí aatsa;
2. Datsə gítsítsí aatsa;
3. K'arí aatsa;
4. K'ok'ərí aatsa;
5. Yoongí aatsa;
6. Eezí aatsa;

1. Datsə abatsí aatsa:

Datsə abatsí aatsa etoní datsí abatse daatseyíru aatse. Manu datsí abatsí k'aat'owotse nogalowotse nodaatsíru aatsa etc.

Datsə abatsí bogə bogə aatsí k'aat'owotsí:

- Foka
- Tíla
- T'up'a
- Fokə turí aatsa.
- Asha fínts aata.

A. Foko wotsí:

Nodatsatse ayídek'ə een fokotsə daatsetune. Manotsítse **abawu** foko eenoníye. K'oshwotsu Awash, Baaro, Wabí shebele, Dabus Genale - - - ayídek'ə eenə fokotsíye hanotsi.

BÍ . TILA:

No datuswatse ayí aatsí tílowots fa'ane: t'aní Abayí, Zəwayí, Shale - - - Tílotsí keewo faletuwe.

Cí. Ashe fiints tilotsí:

Ashə fínts tílowotsí no'etíruwotsí; ashawots k'osh k'alowotsəsh fokowotsí kac'əde'e fíínatsə bojítsuwotsí etc. Kas'ets fokotsi; k'oki, maləkani, Wakinənətə Fínc'əna etefəwotsí.

Jamona dates dambí daatseyíru aatsí k'aat'owotsí beeralək bowtətsotse Ashowonatə Gízowotsəsh Mítotsəsh ayídek'ə shengəne.

2. Datsə gítsítsí Aata:

Datsə gítsítsí aatsa etoní; datsoníye dashe kakuveyata beyíru aatsa etc. Man etonu butsíru awsho datsots kakatení etc. Han naarí aatsotsíye k'osh k'osh beeyokoke, fokotse wos'íruwotsí ,t'up'owotse ,t'up'íruwotsí shawo motsíyíruwotsí. Mítowotsə eenosho ayo k'alíruwotsí. K'oshonu awushí aalətsə beyokoke gop'í aatso íhíde'e k'osh k'osh fíñə fíño faletuwe.

3. K'arí Aatsa:

Hanə naarí aatsoní datsoníye dambe daatseyíru aatsə eene. Béwoteferəmo beerets aatsə béwotətsotse Ashowotsi water Gízowots, Mítowots ushosh geratsəne. Sha'í mítosha ayí fine bíimíri.

4. K'ok'ər Aatsa :-

K'ok'ər aatsa etoní; muk'ənana'a shetsə detsəts aatse. Hanə naarí aatsots bodaatsefoní gurotsə c'uushonatə datsí tuwatsəne. K'ok'ər aatsotsə k'ees'o bodaatsor aatso (kuud'əko) mand wonetune.

5. Yoongí Aatsa:

Hanə naarí aatsoní galítsí yongots weerone daatsefoní. Yoongí aatsoní yongonatə motson detsətsə yonga erənīye danefoní. Motsə detsətsə yongoní ayide'e b'i'ak'ora, Daawuno mandə bēwonefoní. Maniye hakono aatso mandə woneyar bēbutsefoní. Yoongí aatsosha awusho geyítuwe shíniní.

6. K'oolitsí aatsa :

Hanə naarí aatsotsə bodaatsefoní datsə k'oolokəne. Aatsə hanotsu datse dambi k'aat'owotse tok'onatə c'afeyotse daatseyíruwotsíye. Aatsə hanotsəna tok'onatə k'osh k'eeuwotsí gíd'əbayíní usho faletuwe.

Aatsə WONAWONEYA :

Daníruwots awusho eyokəneya nodaatsí? Kashets keewots bodaatsíru aatso datsoníye dambéneya bodaatsí? Wokín yoone aatsone? Koní etets kashets keewotsəsh aatso geyítuwe. Aatso bodatsíru awushokəne wokín datsotsəne. Awusho butsosh bēfalírí datsatsí mutsa keewu yongonə bodíru keewotsəne. Awusho k'osh k'osh weeron butsosh falítuwe. Manə etonu motsə detsəts yongots k'osh k'osh weeron datso mand oot'osh falítino. Manotsəno awushí naarara etefoni.

Shetsa	<i>Ice</i>
Woc'a aatsa	<i>Stagnant water</i>

AWUSHI NAAROTSI .

K'osh k'osh awushí naarotsə fano: - **manotsítse** bogə bogotsí :-

- Shishígetsə awusha;
- Awusha;
- Shetsetsa
- Shetsonat awushon eeha;
- Keera;

Daníruwotsə awushí naarotsítse aawotsəne ítə danətsotsí ?

Keeronatə Awushí dagotse beyíru k'osh k'osho danəfate ?

Haniye dambí awushí naarotsítse shengo aawune ? Gondoníye ?

Awushoní bēbutser angetsə awusha ayidek' ayera awusha, muk'ə ayera awusha etefo.

Angetsə awush bēbutser datso wokín shawo mashoníye beshatəní mítwotsí bémid'efoní. Bosh eenosh geyíta madənýotsí datsəgítsots bokíndítuwok'o bēwoshəfoní. Ayidek'ə ayera awushoní mítotsəsh ayidek'ə shenge. Datson míde'e amake. Maarotsats buyíní mítwots buutso k'aniyosh bédozəfoní.

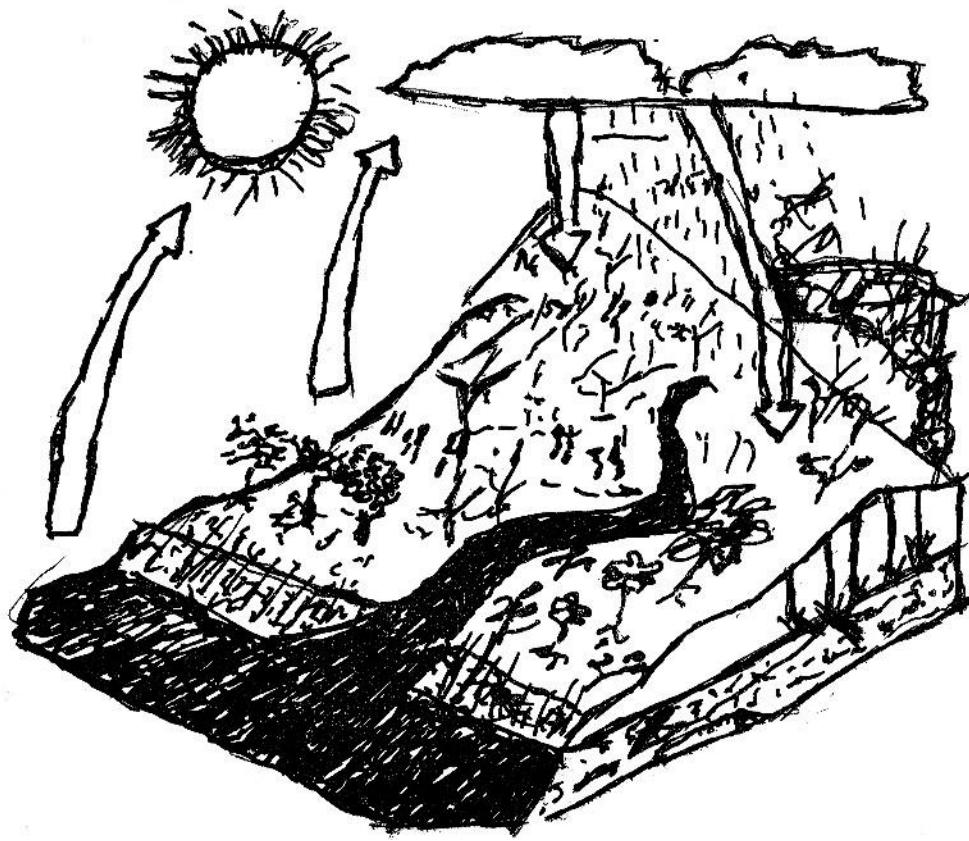
K'oshonu sheng yongo galotse b  betuwok'o b  k'al  fon  .
Awusho shetsonoton ehede'e b  butsora m  towots k'osh k'osh k'aat'owotsi **Ar  yosha**
Fuundo, maaro, boshuwo - - - - ayide'eni b  m  d'efon  .
Awush   (Aatsi) azeya :

Dan  ruwots awusho (aatso) b  azeyir ak'oneya ?
Awush   /aatsi/ azeyo danosha aatsi wonawoneyo dano geyituwe. Manu aatsoni datso
mande tur   yongo b  wotit  ; er  nu daawuno b  wotit  ; l  lo awushon datsomande
b  butseti. Han naari aatsi wonawoneyono **aatsi udetiya** etefon  .

Aatsi udetiya:

Aawon i fokotsi, t  lotsi, k'arotsi. Aatsi t'up'owotsi - - b  k'ees'fr  na ufanon bampulon
yongots b  ehit. Ashowotsi wotere g  zowots kasho bowor  shora mank'owa aatso
b  ufanit  wok'o woshit  we.
Han k'ovo weeron keshiro keewotsi damb   am  t   yongots eh  ri. Datsoniye damb  
yongoni damb   b  am   taawona ak'efera b  am  fon  . Ayide'e ak'ef   b  amoro mangoren  
damb   amake awusho wotareni b  butseti bakona wokin shetso mande b  woneti
bakona. Ayi awushi kakuwetsotsi dawuno mande bowoneti. Dawuno b  ayora
awushonu b  ayefon  .
Aatso k'ok'eroke tur kud'eko(aasto) mand kud'ekoke tur k'ok'ero mand wonawoneyi
weeroni **udetiya** etefon  . Udetiya eton i keewu iko weeron b  wonawoneyore.

Aatsi udetiya	Water cycle
Ak'iya	Condensation
Datsatsi gufa	Evaporation

Arə 2/56 Aatsí udetíya.

Awashi Aatsa :

Daníruwots aatso awashere no etetə egoreya ?

Abəniye k'aat'owotse tohar keeweyar. Ití daníyorowosh keewuwere.

Aatso awashere no etetí aatso béshook'ar ushosh, k'ac'ə mashosh - - - - k'osh k'osh fíinosh jíno bék'azala aatso awashere etefoní.

Awashets aatso shook'e ushosh, bín mashowosh, k'osh k'osh keewosh woteratse.

Aatso awashíyosh falítə keewotsí:

Aatso k'osh k'osh ashə fíinəts keewotsənatə aze keewotsən awashosh wokín bonemo t'uťosh falítuno. Manotsítse bogə bogə keewotsí haníye dashí beyíruwanotsíye.

Manotsu :

- Moowotse fokeyíru k'osh k'osh kíimotsəna.
- Fabərikotse keshíru shíicona.
- Goshí fíinosh jíníru kemíkalíyotsəna....

1. Moowotse fokeyíru k'osh k'osh kíimitsí:

Kíiməhanotsí moowonatə galowotse aatso mand juweýíruwotsíye.

Aríyosha :

Ashə səzo;
 Kíimə work'atonatə tahowotsí;
 Samunonata saamuní kemíkalıyotsí;

2. Fabərikotse keshíru shíic'owotsí:

Fabərikotse keshíru shíic'owotsí no'etíruwotsí ayíno;

Aríyosha :-

* Zayíta	* Bérí tíish tíisha.
* Fuutí zayíta	* Asídiyotsí.
* Anék'esh zayíta.	* Beezíyotsí.
* Pəlasétíkotsí	* Beerotsí.
* k'alamíyotsí	* Dídítíyotsí.

Fabərikotse keshiru keeməwotsi (shic'əwotsi)	<i>Industrial waste materials</i>
---	---------------------------------------

3. Goshí fíínosh jiníru kemiélíyotsí:

Aríyosha : madabaríya, shípərí ata, bodí ata, gízowotsoke keshíru kíimotsə aatsowots kídəní aatso awashíyosh falítuno.

Aaso fíínats jíitsa:

Genewukonatə jeenon beyosha aatso shengsh detso non geyítuwe. Han béwotətsotse haníye dashí weerí aats detsí weerotsí shoyo shenge.

- Ushosh wotítə aatsowotsí nodaatsítí goop'í aatsa, t'upí aatsa, foki aatsowotsí s'ayínən detso nongeyítuwe.
- Fokí, k'arí, tílí, - - - aatsowotsí datso goyide'e goshí taromandə dí'i kasha.
- Aatsí aləts bryokotsoke datso íhíde'e gop'í aatso usho faletuwe.
- Nometsí aatsotsí s'ayín k'ac'əwotsíts beeza wokín faleyar k'ees'ide'e ak'ide' usha.

GUUPA

SHAWA:

- Shawoní mítowots uratsí atso íp'idek'ə beyíru keewe. Shawoní mítowotsí bos'yo falítə wotate mítowots s'ap'o bégéezítuwok'o woshíruwníye.
- Shawoní bégítsotse aatso, yongo madənýo, kashets keewotsən ok'on fíínets keewe shawí naarotsí gitə (2)weeron s'ilo faletuwe.
 1. Shawotsə bodetsəts keewotsən bēwoterəna.
 2. Shawotsə bo'aronáá.
- 1. Shawotsə bodetsəts keewotsəna /shutsí tíishowotsəna/ keezon (3) kayo Faletuwe. Manotsu shalí shawa, shiyets shawa buudə shawa etefo.
- Shalets shawoní shiyets shawonatə mací shawaniye muk'ə shutsí tíisho detsəka bēwoterəna shiyets shawoní k'osho wotsié bogí een een shutsí tíisho detsəfe.

2. Bo'aron (bok'alamíyon) shawots awudə (4) naarəne.
Manotsu:- shala, shiya, shutsí tíshetsa, mací shawa etefo .

A. Shalí shawa:bí'aroní aak'ə darara wotatəní bíra wokín buudə wotosh
Falítuwe.

Bí. Shiyets shawa : bí'aroní nas'a.

Cí. Shutsí tíshets shawa: bí'aro ac'uwo mandə aməka .

Dí. Macə shawa: bí'aro buuda.

Shawu hanotsí hank'o wotosh bofaləts keewoní bodaatseyíru beyokonatə bogítsotsí ok'ə keewotsəne .

Aríyosha : ayí ok'ə shawets datsí aroní aak'a wokín bírena bémoterəna awushon masheyonatə maashon fala bérí madənýo ní'aro bíre.
Jamon shelí shawotsí bodaatse foní gurí beyokokəna shiyets shawotsí datsí k'ooloke bémoterəna, macə shawoní fokotse, tilotse, gohotse - - - bodaatsefoní.

* k'osh k'osh aze keewots shawu amalo woníyosh falítuno. **Monotsítse:**bogə bogotsí.

1. Galitsí yongí nema;

Aríyosha : awusho, yongo, Aawí k'ees'o....

2. Datsí beebeaya;

Ariyosha : síisa, kínde kasha, gura....

3. Kashets keewotsí;

Aríyosha Ashonatə, Gízowotsí, Bakəteriya, Abuk'a, Ofofəra....

Galə guuroki joonga	Atmospher
---------------------	-----------

Aatsa :-

Aatso kashets keewotsəsh geyíru keewotsítse íkoníye. "Aatso kasha". Aatsalo asha wotere gízowots, mítowots beyo falatsəne.

- Aatso aze gale 70% bogə bo'ats mangoníye aatse .
- Aatso K'umo, shaak'o, aro - - - deshatse.
- Aatso k'eezə weerotsən daatso falítuwone. Manotsu kud'eka, k'ok'era yonga.
- Aatso ashosh, gízowotsəsh, mítowotsəsh ayí k'alo detsəfe.

Aríyosh : Ashə na'osh bé'íímíru k'alowotsí.

- Moowotsí ffínosh.
- Indəsutírí ffínosh.
- Elekətərí kí ffínosh.

- Bí'ats sha'osh.
- Bí'ats baasosh.
- Galítsí jeeno kotosh.
- Madənatíyo daatsosh - - - - -

No datsuwotse k'oш k'oш aatsa daatsí weerots fa'ano manotsítsəno een eenotsu :-

1. Dats gítsí aatsa.
2. Dats abatsí aatsa.
3. K'aronatə tílí aatsa.
4. K'ok'ər aatsa.
5. Yoongí aatsa.
6. Eezí aatsa.

Ashowots, gízowotsənətə mítwots aatso bodaatsír awushon wokín dats bəbodíye hakone.

K'oш k'oш awush butsí naarots fa'ano :-

- Shíshshígets awusha	- Awusha
- Kuush awusha	- Awushonatə shetson eeho
- Shetsets awusha	- keerona...

Aatso k'oш k'oш weeron awashosh falítuwē.

Manotsu.

- Moonatə galotse keshíru kíimotsí.
- Fabərí kotse keshíru kíimotsí.
- Goshí fíinosh jíníru kemíkalí yotsí.

Terə WER 2.8

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín koota erər aaníwere.

1. Ayí shawo békíineyíri shutsí tíshotsəna.
2. Shalets shawo aatsonatə yoongo ayíde'eníye békeshífoní.
3. Shawotse kashets keewotsí daatseratsəno .
4. Aatsalo kashets keewots bryosh fala tsəno .
5. K'arí aatsotsí ushosh falítuwone.
6. Aatso bí'ak'or yongo mandə wonetuwe.

Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Fokotse, gop'owotse nodaatsíru shawi naaro _____ etefo.
2. Ayí ok'ets shawo _____ aro detsəfe.
3. Datsí tuwoke daatseyíru shawí naaro _____ etefo.
4. Datsí gítsowotse daatseyíru aatsí naaro _____ etefon .
5. Aatso aawon bék'ees'or _____ etefo mande békeshífoní.
6. Gurí c'ushatse daatsefə aatso _____ etefon.

Haniye dashí aatotsí fac'əde'e arəwotətso aaníwere.

1. Haniye dashí beyíru shawí naarotsítse yongo ayídek'ətə bíltse békeshiruwo awune ?

A . Shalets shawa.	Cí . Mací shawa.
Bí . Sheyets shawa.	Dí . Aaníyo aalí.
2. Shawí naarots ambets weeroneya nodaatsítí ?	

- A. Gítona Bí. Keezona Cí. Awudona Dí. Utsona
3. Ayí aatsə dets faləts shawí naaro aawune ?
A. Shalí shawa Bí. Buudə shawa Cí. Shiyets shawa Dí jama
4. Dagítsí shutsí tíishowots ango detsətsə shawí naaro ?
A. Shalíshawa Bí. Shí shawa, Cí. Buuda Dí. A natə Bí
5. Datsí díhoke daatseyír shawí naaro _____ etefoni?
A. Shutsí tíisha, Bí. Shiyetsa, Cí. Shaletsá, Dí. Buudə shawa.
6. Aatsosh aro keewíruwa _____ ?
A. Shaak'o deshatse. Bí. Aro deshatse. Cí. K'umo deshatse.
Dí. Aaníyo deshatse.
7. Beerə desha aatso daatso nofálítí ?
A. K'arí aatsotsəna . Bí. Fokí aatsotsəna .
Cí. Tíllí aatsotsəna . Dí. A natə Cí.
8. Datsí shuuk'oke gop'o íhíde'e aatso nodaatsítí ?
A. Datsí dambí aatsa.
Bí. Datsí gítsítsí aatsa.
Cí. K'ok'er aatsa.
Dí. Jamo ara.
9. Mítowotsats míid'o betsosh falítə awushí naaroní ?
A. Shíshígets awusha . Cí. Dagítsí awusha.
Bí. Shetsets awusha. Dí. A nanatə Bí.
10. K'ok'er aatso bék'ees'or aamande béwenetí ?
A. K'uud'o manade . Bí. Bampulo mande'e.
Cí. Shetso mande . Dí. A aníyo íimeratse.

2.3. AZE GAALOWOTSI AYIRA /shengsh detsa/:

Dan hanítse nodanetí aze gala eto eega ete. Aze gaalantsí shengshdek'atə nokotír wokín no'ayírír egoshe ?
Aze gala no'etíruwotsí asho békínerawo azeyon nogalotse nodaatsíru keewotsí ete.
Aze gaalanotsí ashəna'osh ayí k'alo detsəfəno. Gítə naarí aze gaalowotsí fa'ano.

Manotsu: kalasosh faletuwonatə falera aze gaalowotsi.

A. Kalasetə aze gala : eteyíru gaalowotsí k'osh k'osh keewotsən bomíid'eyal wokín bot'afiyal botooko woníyosh faletə keewotsí ete.

Bí. Kalasera aze gaala: eteyiru gaalowotsí k'osh k'osh keewotsən bomíid'eyal wokín bot'afayal shaatosh wokín daatsosh falera aze gaalotsíye.

Aríyosha shuutsí ítsítsíro, lambí zayíto, - - - -shaatera wokín kalasera aze gaalene. Jamon íkə íkə shaatets aze gaalotsí botooko shaatosh ayí aawo dek'etəka wotatení t'afatsəno bémotefera, shaatetə aze gaalanotsí k'atsoro bos'uwyala wokín bot'afiyala fatsuwatse t'atosh falítune.

Han bémoto ashawots danobok'azala ashə beyatsə keewo dowosh falítuve. Daníruwots hanatse tuní aze gaalowotsəsh k'alo bégeyítə keewotsí notsíret:

Aze gaalotsəsh k'aletə ayíra.

Aze gaalotsí ayíra no'etora aze gaalotsí shengə weeron detsa, awashítə keewotsatse kota ete.

A. Aatso awashítə keewatse kota:

Daníruwots aatso awashíru keewotsatse koto bégeyí eegoshe ? Keewewere. Aatso kashets keewotsəsh ayíderə geyíkí keewe. Kashets keewots aatsalo beyo falatsəno k'írituno. Daníruwots ítə galotse aatsalo beyo falít gízowotsí wokín míutowtsə fa'ano ? Beyosh falatsəne.

Aatso ayí naarí k'alohəsh wotítuwe. Aatso ushosh, Buutso katsýosh, s'ayíno kotosh k'alítuwe. Bonýí maayotsí goshosh. Elekətírikí ango daatsosh, bíyats sha'owosh shookotsí bos'íyosh - - - míutowts eenosh ayíde'ení bégeyítí. Daníruwots aatso eyokəneya nodaatsítí ?

Ite galowotsí ashawots, ítə maa ashawots ushonatə maa gítsítsí fíñosh wotíru aatsotsí bodaatsír eyoke eyokəneya ?

Aatso no daatsírí :- Awushatsəna, fokotse, t'up'owotse gop'owotse, bombotse... Daatsítuno.

Aatso bí'awasherawok'o s'ayínə koto geyítuwe. Awashətsə aatso na'ats nojeenats míid'o dowosh falituwe.

Aatso bí' awasherawok'o woshír weerotsí :

Aze gaala	Natural resource
-----------	------------------

Aats awashíru keewotsí :

Aatso k'osh k'osh keewotsən awash falítuwe.

Aatso bí'awashíru weerotsí.

- Ashawots k'osh k'osh kíimotsí kuut'eyora.
- Taha mashonatə galowotse fokomandə oot'íru kíimotsəna .
- Aatsí guurats bodítso k'ot'ona.
- Fabéríkotse keshíru k'osh k'osh kíimotsəna.
- Dí'ona amíre kíimotsəna.

Aatso békíimawok'o kotosh k'alo nobəgeyítə weerotsí:

- Aatsotsí guurats wokí nodaatsətsok shíík'aza.
- Moowotsənate k'osh k'osh shuuk'ə kíimotsí daatsetsokə juuk'aza.
- Usheyíru aatsots taho mash k'aza.
- Ashonatə gízowosh wotíta aatso gala.
- Fabéríkotse keshíru kíimats ushí aatsots bo'ehlerawok'o kota.

T'up'íru aatsowotsəsh kotobégeyít weerotsí.

- T'up'íru aatsowots mízowotsí wotere k'osh k'osh gízowots bokííməshawok'o guuríde'e kas'a.
- Awusho bēbutsov dí'o t'up'íru aatsots bíkíndawok'o dí'i weero kisha /kííka/.
- T'up'íru aatsots guurona ashonatə gízowots boshírawok'ə k'ala, kíimotsí béguuratse aawu jamo s'ayítsa .
- Aatso kíteyora bēguronatə aatson bē kíimawok'o s'ayítsa, dí'i weer kisha.
- Aatsí gashats sheeshí moo agək'aza, kíimə kuut'i goop'o íshək'aza - -

2. Goop'í aatsosh k'alo bégeyí keewotsí:

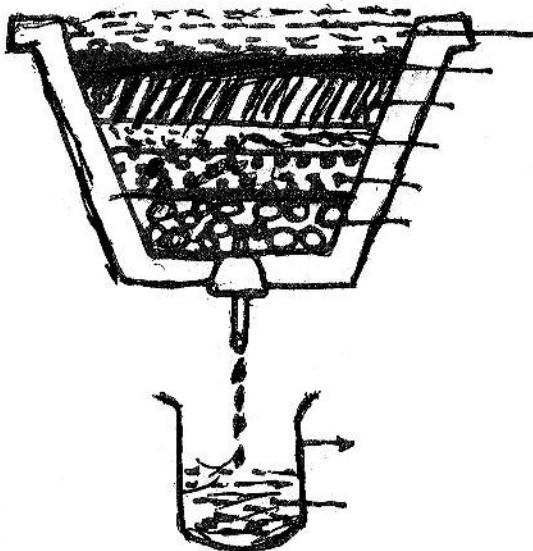
- Kíimo békíndawok'o goop'í noono dambə tuuza .
- Goop'osh ípə dooza.
- Goop'í giitso danəts ashon mashíya.
- Aats bín geetseyíru jokonatə gomon s'ayítsa.
- Goop'í guurats sheeshí moo agək'aza.
- Goop'í guurats kíímí kuut'í goop'o íshək'aza.
- Goop'owots dí'o békíndawok'o dí'i weero kisha .
- Aatsí goop'í guuro bétok'eerawok'o shutson guurýa .
- Aatsí goop'o mandə naana'o woter gízowots bokíndawok'o béguuro
- Kas'a dooza, fegesh k'aníya erər k'oləfa.

3. Fokí aatsosh k'alo bégeyít keewotsí:

T'up'íru aatso, goop'í aatso, boombí aatso bédaatseyíru galowotsəna foki aatso ushonatə maa k'osh k'osh fíñosha bojítsəfoní.

Fokí aatsoní mízowotsən, taha mashíruwotsəna, **kítítsí** wokín **galítsí** kííməshosh falítuwe. Han bémoto danəní koní etets ashoní foki aatsots bo'awasherawok'o s'ayín koto bégeyítuwe.

- Fokí aatsé ikoní ayí kabalíyotsí /k'orotsí/ kítowotsí guurotsí k'ut'ətə békeshíruwotsəna ushosh wotere k'osh k'osh maa fíñosh bojítsor gawo bongeyítuwe. Foki aatso kímatse kotosh mange bémotefera haníye dashí kotowots wosho geyítuwe.
- Foko kayide'e k'osh k'osh fíñosh jítsa.
- Ushí aatsona mízowotsənatə taha masheyíruwoníye dambe kíta.
- Kítets aatso gufide'ení ak'ide'e usha.
- Aats s'alí k'ac'on k'anide'e foki aatso bín s'ala.

Are 2/57 Aatsí kiim s'ayítsí mala .

4. Awushí aatsí s'ayín kotí mala /weera:

Iké íké beyokoke awushí aatso ashaw ushosh bojtsəfo. Awushí aatso k'undonate íké iké kashets keewotsən awasho falítuwe.

Han bēwotətsotse awushí aatso nokakuwor haníye dashí weerotsə koto geyítuwe.

- Awusho bēbutətsok' on kaarí k'ac'o masha, íp'a.
- Bíts nototíru k'ac'o datsatse damban tuuza(beeza) .
- Bíít nototíru barmílīyo kondo,Tíc'o koro, shop'o - - - jamə aawo masho geyífuw.
- Awushí aatso ushosh nodek'ala gufide'e ak'íde'e usho geyítuwe.

Bí. Shawí masheyo bazúya (kota):

Daníruwots shawo egosh egoshe bék'aləfoní ?

Shawo bí'azefoní muk'əna'a shutso tíshonatə mítwots, gízowots ok'one. Bé'ok'əfonu ayí aawoníye okone. Shawoní bégitsotse mítwotsəsh geyítə madəníyotsí eenosh geyít keewune..

Manotsítse een madəníyotsí:

Kalsemíya, potasemíyonatə nayítərojíniya etefo. Madəníyonotsí mítwots eenosh geyítə keewune. Hanots bo'alíyala mítwots eeno geyetsok'o wateratse. Han bēwotətsotse shawotsí shengsh detso geyítuwe. Man etonu shawu kota etoní mítwotsí kote mítwotsí shengshdek'ə kotərone etoní gízowotsí ashawotsí kotəro ete.

Datso k'osh k'osh ffínotsəsh nojítsora datsots awusho, yongon dí'on masheyar datsí k'otso t'ut'osh falítuwe.

Dats shengsh kota eton jamə aawo datsí k'otso bét'udawok'owa ete. Shawo awusho wokín yongon bémashayarara maayí aawo murase ete. Haníye dambí nobek'ətsok'ona mítotse eenosh geyítuwe. Madəníyots masheyarə k'ayí

Boamara mítwots eenatsəno. K'írituno, bok'írolo datso baasha wotosh falítuwane. Han bēwotətsotse datso shengshəde'e detso geyítuwe. Daníruwots shawo bémashetuwo'ko woshíru keewots egə egəno?

Datso dí'on bémashetuwo'ko woshíru keewots haníye dí'on béra shetuwo'ko woshíru keewots haníye dashí keewanotsíys **manotsu:**

A. Galítsí mítwotsí weeral k'ut'ona weyíru keewots:

Galítsí mítwotsí weeral k'ut'ona weyíru keewotsí shawo dí'on mashetuwe, datsotse beyíru motsəkeewo beshuu'awok'o k'alítuwe. Mítwotsí weeralo k'ut'eyala wokín míseyala datso aratsítuwe.

Bí. Mízowotsí /Gízowotsí:

Mízowots ayí moc'o bodaatsísha,mízowotsəsh wotítə síiso, ayíyo geyítuwe. Mízowots bo'ayíyala síiso ayo wokín gawun geyítuwe.

Ayí mízowotsí íkok jíneyata moc'o karíniye bés'uwtí. Datsonu aratsarəní dí'on yongonatə aatson /awushon/ bémashetí ete.

Daníruwots ítə galítsí ashawots shawo yongon wokín dí'on békokerawok'o woshosh ebí ebí bok'álefoni?

Shawo dí'on wokín yongo bémasherawok'o woshosh bok'álef keewoní haníye dashe fa'e.

1. Mítwotsí toka :

Shawo yongon wokín aatso bémasherawok'o woshí maltose; Ikoní mítowotsən datso ípe. Mítowotsí datso bos'ap'on gep'əde'e beefone; shawo, yongonatə aatso bémasherawok'onaatə shawí motso ayí aawosh bēbetuwok'o míte took geyítuwe .

2. *Datso moc'on ípiya:*

Shawo; yongonatə aatson bémasherawok'o wosh malotsítse íkoní datso k'osh k'osh moc'í naarotsənatə míton ípo geyítuwe. Aríyosha moc'owotsən maarotsənatə k'ombon - - - - geyítuwe.

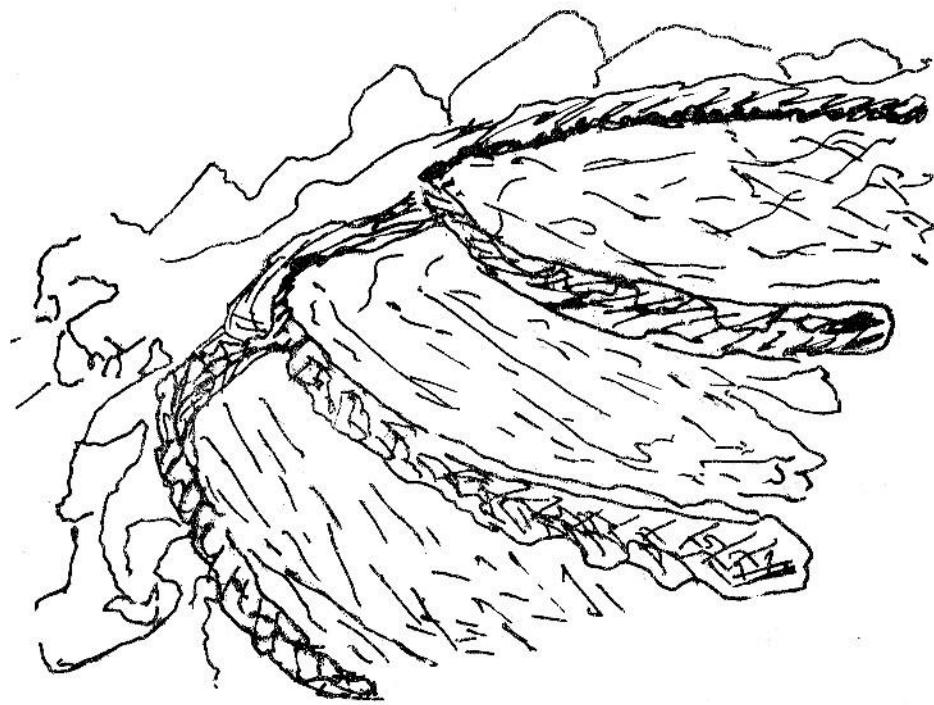

Arə 2/58 Shawo moc'on ípewora.

3. *Irəkení fiína /shutson kas'a:*

Daawotsí tarotsí nogoshora d'i'on bomasherawok'o woshosh **irəkení fiíno** geyítuwe.

Man etonu beshar beshar shutson kas'e.

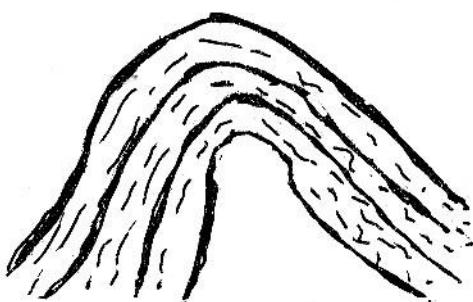

Are 2/59 Irékaní fiínets datsa.

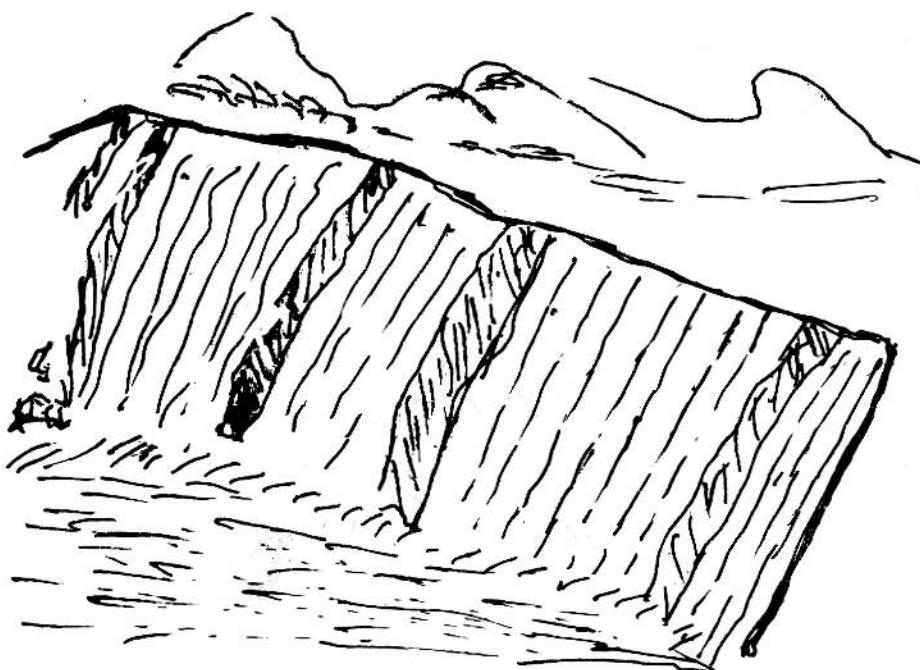
4. Gíremano gosha:

Gurets wokín datsí tuwets taro nogoshora gíremano gosho non geyítuwe. Datsí tuwoke goshona gíremano dí'o íhíde'e kísheyala awusho bélbutson bínbí bí'ametuotse maayats gondo dooratse.

Kíshets dí'o dashe damba bélwotíyala awusho bélbutson dí'o angon bél'ot'etuwotse maayats míid'o dewetuwe.

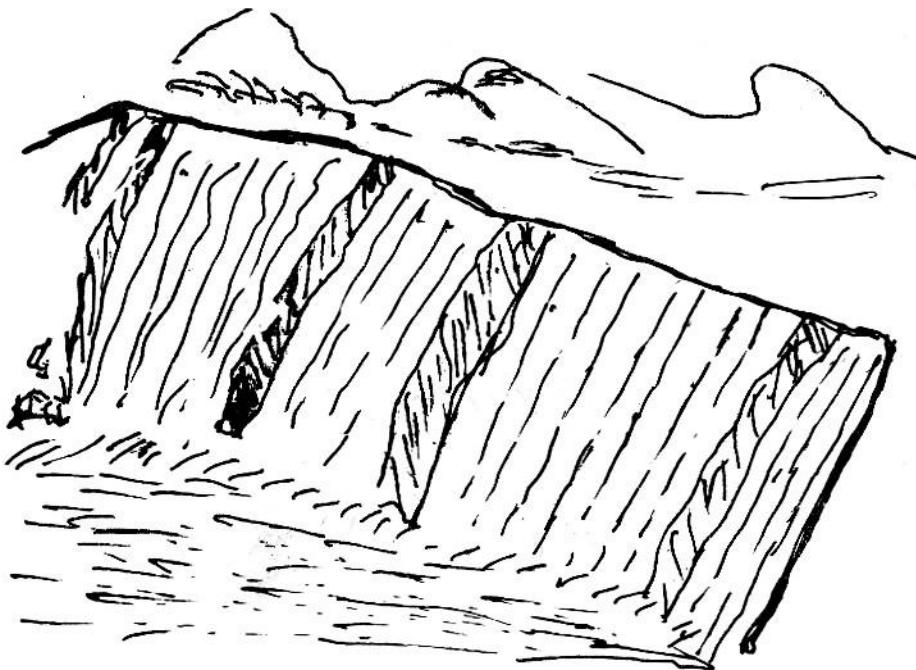
Are 2/60 Dashe dambə goshets tara.

Are 2/61 Gíremano goshets tara.

6. Beshar beshar gosha:

Nogoshíru taro daawa bémotíyala gíremano wokín díí kíshí baaro bémoterawona maayotsí tarídíatse bazíyosha beshar beshar gosha k'azo /geyítuwe. Shawí dí'on masheyo bazíyosha goshera beshets datsats moc'owotsí wokín mítowotsí toko feyítuwe.

Arə 2/62 Besh beshatə míc'ə tuulets tara.

Cí. Mítowots shengsh ayíra /kota:

Daníruwots gema no'etor eega ete ? Ashə na'ots gemoke ebí ebí bodaatsír ? Gema no'etora muk'əna'a na'a mítowotsoke tutə eenə míto wotsok bos'íru t'ík'ə etəts mítowotsíye. Muk'əna'a natoníye shínona nodatsu 30% wotítə datsoní gemon íp'eké béteshí. Man bémotefera hambets 3% wotítə geme fa'oní . Ashowots buutso katsíyosha, míta bosh k'aləfe. Moo fíínosh, kas'o fíínosh, goshí datso k'eeləfəno. Hanotsən tutsona gemotsə t'afosh bofalírí. Haníye dambí beyíru keewanots ítə galotse gemats bodíruno ? Gemotsí weeralo k'eealo(k'ut'o) bédowíru kíc'owotsí :-

- Datsí baashonatə masheyona.
- Yonogo wona woneyarəní awusho bébahiti .
- Shuuk'onatə k'aak'o dewetuwe.
- Bodí gízowots moo bot'ut'eti - - - - -

Han béwotətsotse daníruwots **gemo** nodatsush wotere noguurosh ayí níwiyí fííno fíínosh bägeyítuwok'wo danərəte. Kaawon wotere guurə guuratə ayí k'alo detsəfəno.

Manotsu :

- Shawo s'ap'on detsədek'əní ashon bémasherawok'o běwoshiří.
- Bodí gízowots moonatə buutson běshengetu wok'o.
- Aze yongo korəde'e yongo bewona wonerawok'o k'aas'o běwarawok'o woshítuwe.
- Gemi beyíru beyokokí yongo motso bědetsətsotse awusho běbutsetuwok'o woshítuwe.
- K'osh k'osh meyí fííno wokín k'ac'ek'a c'owotsí fíínosh k'alítuwe.

Aríyosha : Moo, Jooro, t'arp'eso, Worak'ato, Atonatə k'osh k'osh
Keewotsí fííno faletuwe mítowotsən .

- Gíze (Ambar) daatsí weerəno;
- **Aríyosha:** It'anonatə ít'aní míton kem ambaar daatsetuwe.
- Foko, aatso béshuu'awok'o bazítuwe.
- Bín baatsosh k'alítuwe;
- Aze keewotsí t'uwítsosh k'alítuwe.
- Jamona gemoní na'í na'osh beshírí beyo, ikonomíyo ayí k'alo bédetsoníye beshatíní ashonatə gízowotsəsh ayí k'alo bílmíri.

Han bəwotətsotse gemotsí koto no jamets fine :

Gemə kotí malowotsí:

- Gemotsí weeralo k'u'onatə k'eelək'aza.
- Mítowotsí nok'ut'ora gítə keezə(2/3) woshəde'e tokonatə kota.

Arə 2/63 Ashowots mítwotsí botokora.

Bodí gízowotsí kota /Ayíra :

Daníruwots bodigíza no'e terowots kon kone ? Eegoshe bodí gíza ete ? Ash na'osh ebí ebí bok'aləfo ? Bobefoníye eyoke ? Bodí gíza etofotsí datsats beefotsí, aatsots beefotsí, mítats joorefotsí, yongats bídəfotsí bogeron geetsefotsí, jamotsí detsətsoní **bodigíza** etefotsí. Maagízowotsíye k'oshotsíye sísatse, bodotse, barahon, gayon, worəwon jamon datsatse aatsots beyíruwots koní etets s'aats íshíru keetsə keetsíruwotsí, dawuzí naarotsí kafí naarotsí, kashets keewotsí detsətsotsí ete.

Bodí gízowotsí ashatse wokatə wokín ashə bora beyokonə beyíruwots asho bobek'or aashítune, tek'ítuno. Bodígízowotsítse een aze gaal íkoníye. Itop'íyotse aze gaalotsə fa'ano. Ayí naar bodígízowots fa'ano;
Ikə íkə beyokotsítse Eésho, Maho, Gərazo, Waango - - - - - gízowots fa'ano.

K'oшhowotsí : nýalo, bír waango waalíyi /koho/ c'ílada sheet'o - - - Itop'íyo baarotse daatseyíru bodígízene

Bodí gízowots k'alotsí;

Bodí gízowots ayí k'alo detsəfəno. Bo'íímíru k'alotsítse een eenotsí :-
=> Bomeetso buutsosh, bogook'o lokambíyosh, c'aamosh, tahowosh K'alítuwe.
=> Gízo /Ambaaro/ daatsosh :- turəsətýots datso bos'ílor boka falítə Ambaaro datsosh.
=> Atosh, shítuwoo bínfíinosh, bodí gízots k'alítuno.
Han bewotətsotse bodígízotsí shengsh detso geyítuwe

Bodí gízowotsí detso bägeyítə weeroni;

Bodígízowotsí haníye dashí weerone kota bägeyítí .

- Gízowotsí bobeyíru moowotsí /beyokotsí/ kota. Gemo íkə íkə keewotsen(k'u'erawok'o) bok'elerawok'o kota.

Aríyosha :

- Gízowots bojíníru beyokotsí sheng buutso, aatso bodaatsítuwok'o wosha
- Koní etets asho gízowotsí bí'azawok'o wosha.
- Bodí gízowotsí weeralo azonatə ud'on məgətoke aatítəka bēwoto ashawotsəsh daníya keewa.
- Jamon bodí gízowots koní etets aze keewotsəkok'o kashon beyí mabetíyo bodetsok'o daníya .
- Koní etets asho bodígízowotsí koto geyítuwe.

GUUPA

- Aze gala etoní aze galotse nodaatsiru k'osh k'osh ashə na'osh k'ale íímíru keewotsí etc.
- Aze gaalotsí shatetəka wokín shateraka ererəní gítonto(2) kayíyefoní. Shatetə aze gala no'etíruwotsí botooko shaato faletuwots. Shawo, gemo, aatso, gízowotsənatə - - - bowotora shaatera aze gaalotsí bon no'ishíhakon botooko shaater aze gala etc.

Aríyosha: madənía, shutsí ítsítsəra, lambí zaayíta - - -
Aze gaalo shengsh detsa no'etora aze gaalotsí sheng weerón ayí aawosh bo'awasherawo bodetsore. Aatso bí'awasherawok'o, Shawa bémashera wok'o, Gemo bék'elarawok'o, Bodí gízowots bogoyawok'o bo'orore.

- Gemo shengsh kotevora gemotsí weeralo k'elək'aaza, míts k'aza, íkə míto k'ot'eyor gítə keezo toka etc shengsh kotoní.

Shawo shengsh kotə k'aza/shawu awashiru weerotsi:

- Gurets taro dashe dambo gosh k'aza.
- Gurets taro nogoshor gírəmano gosha.
- Tar íkats íkə naarí mayo woríwotə woton goshék'aza.
- Gurets tarotsa mítə tokék'azonatə dí'í kishék'aza.
- Ayí mínzowotsí íkə jini beyokokə/sisats/ aawu jamo jínək'aza - - -

Aatso bí'awasherawok'o woshosha:

- Ushosh jíníro; Foki, wokín goop'í aatso s'ayínon detsa.
- Jam aawo sayítsa.
- Fokí, tilí - - - aatsotsí dí'o kísh de'e. Goshí taro madə daamíde'e bon maayí bos'íya.
- T'up'íruwonatə wos'íru aatsí aaləts beyokəna goop'í aatso ushefe.

Bodí gízowotsí shengsh detsa:

- Sheng buutso, aatso beyoko - - - - bodaatsítuwok'o wosha .
- Koní etets asho beshuntsok'o bé'ud'wok'o kotíya.
- Paríkíyo doozíya, bodí gízowots k'alo galítsí ashowotsəsh daníya.

Terəwer 2.9

I. Haníye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota".

1. Shawo, aatso bodí gízots shaatera wokín kakasera aze gaalene.
2. Aze gaalotsí koto bégeyí məngətə baaroshe.
3. Aze gaalotsí ayíra etoní aze gaalotsən fiin k'aza ete.
4. Aze gaallowotsí shengsh detsa etoní na'ína'osh beshíya ete.
5. Gemo weeralo k'eloní shawo bémashetuwo woshítuwe.

II. Haniye dashí baash beyokotsí s'eess'uwere .

1. Aze gaalotsí _____ natə _____ erəní gítón kayíyekəne.
2. Gosheyíru tarotse besh beshate k'azíyíru goshídatsə wokín míco _____ Etefoníye.
3. Gurets goshí datso _____ woshəde'e gosho geyítuwe.
4. _____ Etefotsí ashatse wokatə asho bobek'or botek'efoní.
5. Shutslí ítsitsíronatə lambí zayítona _____ etet azegaalene .

III. Haníye dashí aatotsí faac'əde'e arə wotətso aaníwore.

1. Haníye dashí beyíruwotsítse shaatera aze gaalo aawune ?
A. Shawa Bí. Gema Cí. Bodí giza Di. Jama
2. S'ayín wotəts aatso daatso nofalít eyokəneya ?
A. Aatsí t'up'okəna. Bí. Aatsí tílokəna.
Cí. Boombotsəna. Dí. Fokotsəna.
3. Haníye dashí beyíruwotsítse ashə n'aosh k'alo íímawo aawune ?
A. Gema Bí. Shawa, Cí. Bodí gíza , Dí. Aalí
4. Haníye dashí beyíruwotsítse shawo bémashetuwo woshíruwo aawune?
A. Mítowotsí weeralo k'ela.
Bí. Daawets taro shutson teep'a .
Cí. Gírəmano gosha .

- Dí. Dí'íkísha.
5. Bodí gízə woterawa aawun ?
A. Sheet'a
Bí. Waanga
Cí. Kambíla
Dí. Géranza

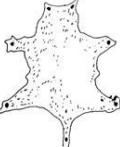
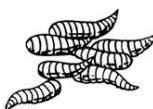
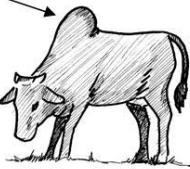
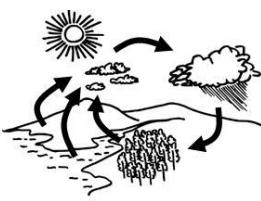
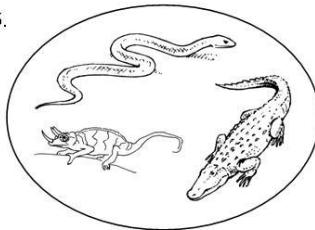
Iv. Haníye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Aatso awashiyosh falítə keewotsí keezo keewuwere?
2. Gemo weeralə k'eelo /k'oto/ bédowetə keewotsí keewuwere?
3. Bodígízowotsí kotə geyítə keewotsí keewuwere?
4. Shawo bémasherawok'o woshíru keewotsí s'eere?
5. Bodí gíza no'etíru gízowots konə kone?

K'OT'OKə KEEZA

UNIT 2 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'enotsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

1.	s _____	9.	r _____ soil		
2.	f _____	10.	l _____		
3.	f _____	11.	s _____		
4.	i _____	12.	h _____		
5.	e _____	13.	t _____		
6.	m _____	14.	h _____		
7.	d _____
seeds	8.	w _____
cycle	15.	r _____

disperse	hump	hide	frightened	injection
louse	reptiles	scorpion	tadpole	sand
rocky soil	maggots	erosion	filtration	water cycle

UNIT 2 - English Practice Page

II. Dano bəgeyit Inglizi aap'otsi.

1. Geyor Inglizi aap'otsi kashets keewots shuutsona, erə itə dabətarats guud'ere.
Shinona ariyere ikono,

xpscorpionunebedbugwbstingj

2. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, erə itə dabətarats guud'ere.
Shinona ariyere ikono.

rockaloamcjgiclayrvsandu

3. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, erə itə dabətarats guud'ere. Shinona ariyere ikono.

icetlcondensationbwwevaporationpl

4. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, erə itə dabətarats guud'ere. Shinona ariyere ikono.

utlabourgkincomepjqindustryb

III. Haniye dashi borəni aap'əwotsi ingalizonton jagiwere. shintse ikono itəsh fiinere.

<u>1.</u> 1.result	A. aze gaala
<u>2.</u> 2. domestic	B. woc'a aatsa
<u>3.</u> 3. guard	C. goor k'ac'otsi
<u>4.</u> 4. classification	D. galə guuroki joonga
<u>5.</u> 5. stagnant water	E. bos'otsi tooki denga, madabiya
<u>6.</u> 6. industrial raw material	F. kota
<u>7.</u> 7. afforestation	G. maa giza
<u>8.</u> 8. atmosphere	H. inədusətir goore k'ac'otsi
<u>9.</u> 9. natural resources	I. daatsets k'awutsa
<u>10.</u> 10. seed bed	J. mitotsi toka
<u>11.</u> 11. raw material	K. gizotsi kayiya

AZE WOTOTSI T'IWITSA

3.1 *Kup'onatə angona*

Daníruwots shuts íko dates k'aawude'e sha'ore aanar datso mandə bowor s'ílere.

- Shutso datsatse t'op'osh ebí bégeyí ?
- Dambe shap'owoshe?

Koní etets aawu jamí noffíníru fíínotsí fíínosh **ango** geyítuwe. Fíino fíínosh, k'osh atsə gíwusho shshutso shap'owosh, aatso kítosh --- ango geyítuwe.

Daníruwots koní etets fíino fíínosh nodaatsíru ango eyokènaya ? Ashə na'o ango bé daatsír **buutsokəne**. Maa shíniyots, motobílots, wobécíyo - - - fíino fíínosh ango bodaatsír **lambonatə bízíníyokəne**.

Angoní eedəts keewotsí gíwusho gíwíru keewotsí eed'íyo béfalítuwok'o dano non geyítuwe. Haníye k'oshoní ango keewots aro woníyo falítuwe.

Ariyosha :

Daníruwots kuuto ítə kaashor kuuto k'aposh wokín eed'íyosh ango geyírosa iko k'apəts kuuto íko bíeedíyor ango geyíratsa?

Datsatse bryíru kuutu nok'apor bégíwu gíwuts wokín shap'eyatə wats kuutu no'eed'íyor ango geyítuwe.

Ariyosh:

Angon keewots aro woníyo faletuwe. Keetso wokín dume tok'o ítə kíshon ítə t'arəs'ora t'up'etuwe. Hanoro béshapo ítə wonetuwe. Manəshe ango keewots aro wonítuweno'etí.

Aze wototsi t'iwitcta

Natural phenomena

Are 3/1 Angon keewots aro nowoniyora.

3.1.1 DATS GEETSA:

Kuuto wokín shutso darots sha'ore. Itəshap'əts shutso bī'aenor ítí bétowawok'o korede'ere. Itə shap'əts keewo ebewot ? Ee dambə amet ooro bék'azi? Fokotse aatso bēwos'or bek'e danefete ? Jamon bēwos'əfo dambetu dashemo ? Dashe tu dambe ? Daníruwots eegoshe ? Datsuní kone etets keewotsəna dashe bēgetsəfoní manəno **datsí geetse** etefoní .

Datsí geetso bī'aalík'e ítə shap'əts shutso aanar warowuk'e bētesh. Aatsonu dambə wos'o falíyak'e bín bazítə keewo.

Daníruwots ítə tookí, atsí mango danefete ? K'ac'o kílon kewatə danefete ? K'ac'e íki mangoni k'ac'əman geetsíru datsí geetsí angonto taale ítə mango 50 kilo gəramíya bēwotíyala 50 kilo gəramíyo ítə wotí detso 50 kilo gəramíyo wotítə ango bēgeetsíruwotsəne.

- Datsí geetso bī'aalík'e ítə mango ebí bēwotíyok'o ?
- Datsats beyo falíyak'ete bētesh ?

Datsí geetso bī'aalík'e keewo íki /k'ac'e íki/ mango tatso faleratse. Datsatsə beyo wokín geyo faleratse.

Datsə geetsa	<i>Gravity</i>
Manga	<i>Weight</i>

Fada :

Gítə taalə mangə detsəts k'osh k'osh keewots dambe bede'e dashnofakəshiyal kaarıfad'ituwo danosha haníye dashí fadan s'ílone.

Bégeyítə keewotsí :

- 100 gəramí shutsa.
- 100 gəramí t'ud'a.
- Ikə k'orək'ora.

Béfiíní shine shuutsoní:

1. K'orək'orona datsats masəkotíyoníye dash ec'ere /jareguwere/ .
2. Dambí masəkotíyats bede'e shutsonatə tu'ud'on k'orək'orats bēfad'ituwok'o woshde'e fakəshuwere iko ikoníye shíno ítə kíshotse bému c'ererawok'o korəde'ere erə taalo fakəshuwere.
3. K'orə k'ores'ets beyokokə bede'e kewere.

Daatsets keewoní:

- Fadanatse tuní haníye dashí aatotsí aaníwre.
- A. Aawune shíno fed'í ? Ílə fed'ə tsoníye ?
Bí. Eegoshe ítəsh bí'arí ?
Cí. Fadanítse ebí ítə daní ?
Taalə mangə detsəts keewotsí dambetu dash bo'oot'ora taale bofed'ítí.

MANGA:

Datsí geetso bábetsotsána koní etets keewo dasha bégeetset datsu bēgeetsíru bətookí taalo mande'e manga etoní. Datsu keewu iko bēgeetsíru geetsí anga ete. Ashutsu, Aawuwu, k'eenots boganoke beyíru keewo bogeetsíru keewoníye geetsí angone. Hanots bogeetsíru geetsí naaronomo k'osh k'oshe. Aríyosha Ikə naarí mango detsətsə keewotsí datsonatə ashítsatse notatsíyala k'osh k'osh mango detsəfəno. Dates ayí mango detsətsə keewoní ashítsatse kete. Eegoshe datsu bədetsətsə datsí geetsoní ashítsu bədetsətsə ashítsí geetsoníye bogefe.

3.1.2 Angə kup'íya.

Ketə motobílotsí :

Ketə motobílotsí etoní fíino keton fíinosh jíníru k'ac'owotsí ete. Ashə na'oní ketə motobílotsí deshəde'ení ayí ango bí'shawo fíinotsí fíínítuwe.

Ketə motobílo haníye dashí fíinotsí fíinosh falítuwe.

1. Muk'ə angona íkə mangə keewo k'aawosh k'alítuwe. **Aríyosha** shuts P'ed'ərəsha dedənə t'awula /saank'a/.
 2. Fíino kaarítuwe.
 3. Angí kaato woníyíní keewu íkí mango t'op'o faletuwe .
- Aríyosha :** goop'owotse aats geetsíruwoní.

P'ek'ərəsha :

P'ek'ərəsha no'etíru keewoní mangə keewula íkona tep'o gerəde'e muk'əna'a angon pek'ərəsho wokín gíwusho falít ketə motobíle ete.
 Anglo dabosha mangə keewo k'aawosh ayí k'alo detsəte shutso p'ek'ərəshosh, misəmaro waat'osh, k'ac'owotsí kurosh - - - fiínosh ayo k'alítuwe.
 P'ek'ərəsho keezə een een k'aat'owotsí detsəfe.

Manotsu : ange tep'onatənī mangone.

Arə 3/2 p'ek'ərəsh k'aatowotsí.

A. P'ek'ərəshí naarotsi :

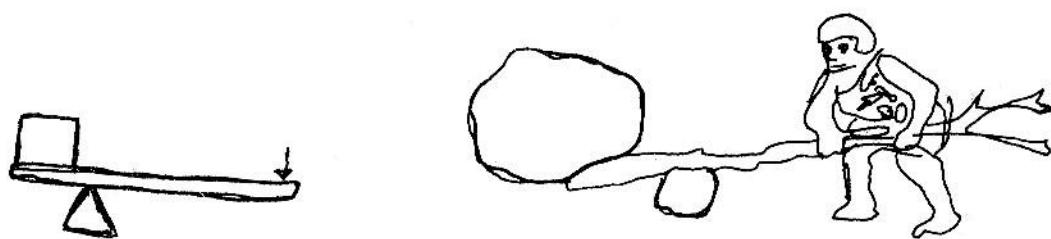
Keezə naari p'ek'ərəshots(shirots) darajots fa'ane;

Manotsu :

1. Shín daraja(shirə) p'ek'ərəsha
2. Gítələ daraja(shirə) p'ek'ərəsha
3. Keezələ daraja(shirə) pek'ərsha

1. Shín darají(shiri) p'ek'ərəsha;

Han naarí p'ek'ərəshoní tep'o mangonatə angon dagots békayore. **Ayorosha :** Shutso shangon p'ek'ərosh nogeyora shutsonatə shango dagotsa tep'o beeze. Manoro shutso ketə weerón p'ek'əroshosh wotítuwe.

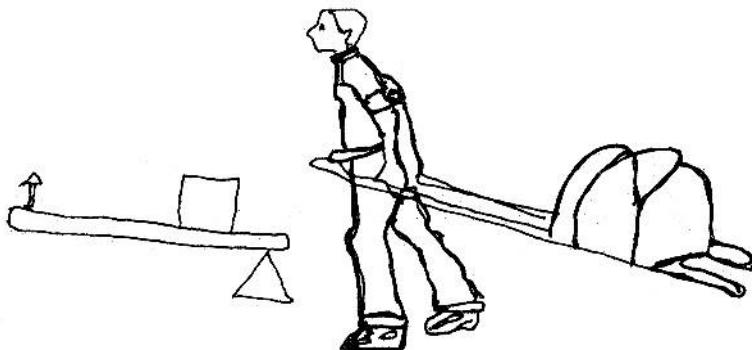
Arə 3/3 Shíní shiri p'ek'ərəsha.

Shanga	Lever
--------	-------

Teep'a	<i>Fulcrum</i>
Manga	<i>Load</i>
Ketə motobilotsi	<i>Simplemachine</i>
Mazaweriya	<i>pulley</i>

2. Gítələ darají(shiri) p'ek'ərəsha:

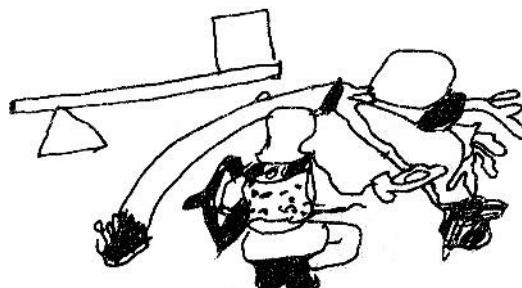
Mango shutsonatə angí dagots bēwotiyala gítələ daragí(shiri) p'ek'ərəsha no'etəfoní Aríyosha :- masəmariyo marətelon waat'eyora; gítələ daragí p'ek'ərəsha no'etetí

Arə 3/4 Gítələ daragə(shiri) p'ek'ərəsha.

3. Keezələ daraə(shiri) p'ek'ərəsha.

Han naarí p'ek'ərəshoní ango mangonatə tep'on dagotsə bēwotore.

Arə 3/5 Keezələ daragə(shiri) p'ek'ərəsha.

P'E'K'ə rəshiruwo FIINA:

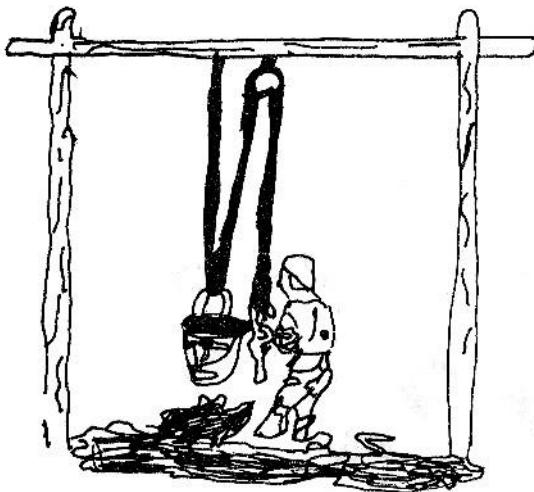
P'ek'ərəshíruwoní muk'əna'a angona ayí fíino /mangə/ fíino fíinosh falítuwe. Han běwotətsotse ítə galowotse daatseyíru keewotsən k'osh k'osh p'ek'ərəshotsí ffínore manu mang fíinotsí keton fíino falíyítuwe.

Gaagəla / ڳاڳلا :

P'ek'ərəshon keewotsí nogíwushok'owa gaagəlonə ketə motobíle fíinosha /aats/ kítosha.

Pek'ərəsho mangə fiinosh ango dabosh baaro běwoterəna gaagəlo weero k'oshní fíino ketiyosh k'alítuwe.

Arýosha : Gaagəlonə aatso goop'owotse kítə /geetso/ faletuwe.

Arə 3/6 Gaagəlon aatso goop'owotse geetsewora.

Mazaworía : /ماڻوڙيا/

Mazaworíyoní gaangəlok'owa angí weerə woníyon fíino faletuwe fíinono kaaríyítuwe. Mangə keewona ketə weerón fíino falítuwe.

Dedənkə saanək'ə /es'a/ (هڻاڻا ڦڻا);

Dedənkə saanək'ə es'oní íkə íkə mang keewotsí motobílatse orəshonatə kíshosh k'alítuwe.

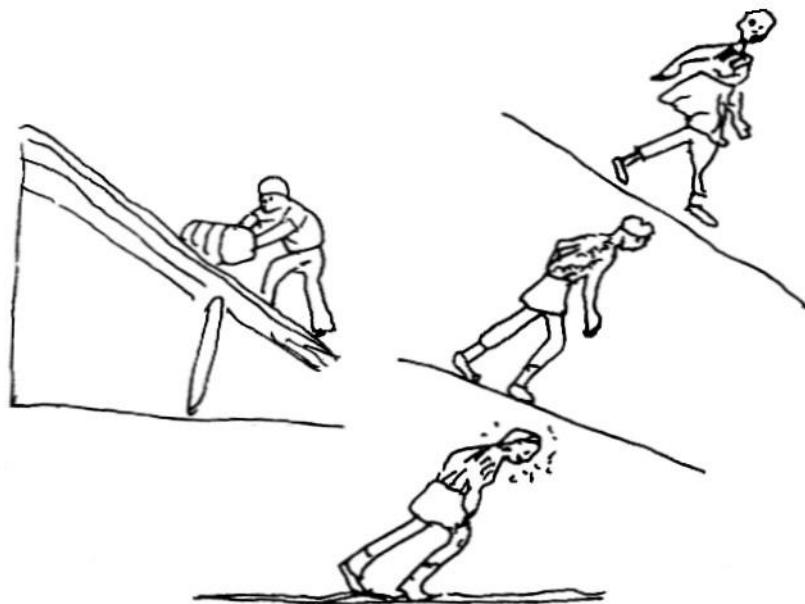
Arýosha : barəmelí s'een lambo motobílatse orəshosh wokín kíshosh

Keewotsí muk'ə angó fíínosha shengə keewe.

Arə 3/7 Saank'í es'a.

Haníye dashí arotsí s'iləní aawu ayí angó bégeyíruwok'o keewuwer.

Arə 3/8 Saank'í es'a.

Dawatse t'uk'onatə giniyona	Inclined plane
--------------------------------	----------------

3.1.3 Yongí anga :

Yongí angoní aatsí angok'owa gaangəlo guuríyos falítuwe.

- Daníruwots yongo angə bédetso danəfete ?
 - Eguraho k'ondo bətuzor, moo bəgaakor, bek'ədanfete ?
- Yongoní mítotsí gíwushəfe, keewots bogíwítuwok'o woshəfe.

- Han béwotətsotse yongí angó fííno nofíínítuwok'o woshituwe.
- Daníruwots guuríru work'ato fíínate bən kaashə danəfete ?
 - Fíín danəfete béwotíyal egəneya ítə fííní ?
 - Worék'ato béguurítuwok'o woshíruwo ebí ?

Eguraha	Prevailing wind
---------	-----------------

Arə 3/9 Maayo yongosh íimeyora (feesheyora).

Daníruwots abənýe ítə bek'əts keewuhani fíínor. Itə fíínítə worék'atəmaní moowotse wokín yongí aaləts beyokoke ítə gíwushawo deshəde'e eed'ore.

- Eebí ítə bek'ətsoní ? Eegoshe bí'arí ? Yongí beyíruwo mand ítə fíínts worék'atə maní de'e woc'ere manor worék'atuwo ebéwotí ? Eegoshe ?

Gufí /Fufaní/ anga :

Gufo(fufano) t'uk'í wokín keetsí angó detsəfe. Gufí angó danosha haníye dashí fadotsí fíínore.

Fadə 1

Gufí angó fííno bēfíínish geyítə keewotsí .

1. Gítə íp'ets nat'ira.
2. Guuríru worék'atuní.
3. K'een k'a (əsəp'ílýa) /ŋtəŋ/.

4. Mítí geeza.

5. Aatsa

6. Tawa

Gufi anga	Heat energy
-----------	-------------

Are 3/10 Gufi anga.

Béfíinoní :

Nat'ír íko ipona muk'ushède'e furere.

1. Ité k'aníts guuríru worék'atona k'eeek'ona ité deshiye hakona míte geezots shakuwere.
2. Guuríru worék'atu detsöts mítatsa futets ípatsa bégurítuwok'o bélbabngó nat'írí gaad'o kaawon dashonaté dambé bémotítuwok'o fíínor.
3. Nat'ír haníts aatso s'eentsöde'e guuríru worék'atonto tawots beezuwere.
4. Ité k'aníts gaad'o bíípo ité gaad'awona eré tawots gerere.
5. Gítel nat'írots aatso dabuwere bíípo ité gaad'awona eré tawots gerere.

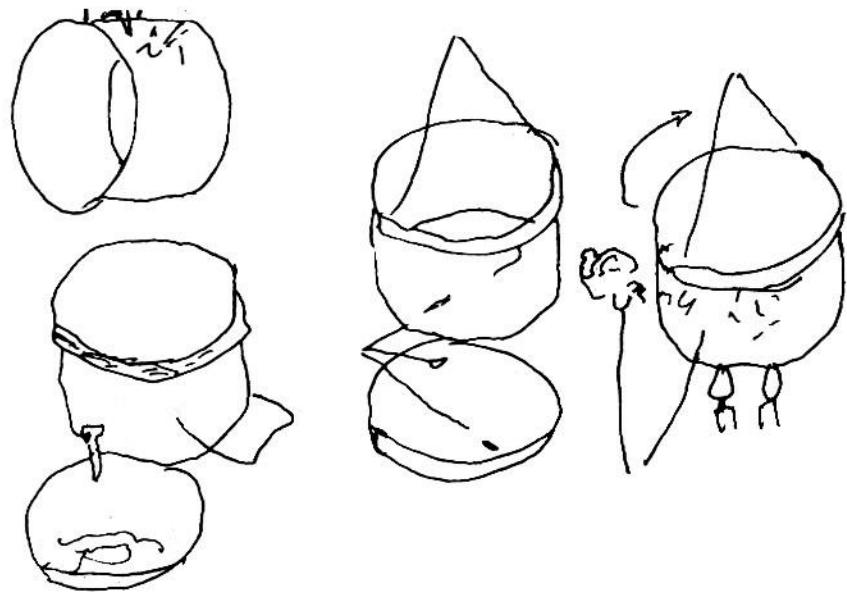
Daníruwots;

A.Aatso bē gufor ebí etebek'í ?

Bí. Guuríru worék'atu ebémotí ?

Cí. Gaad'e desha nat'íro ebémotí ? Gaat'eyík'e ?

Dí. Gaad'o ípeyík'e guuríru worék'atats ebíbodí .

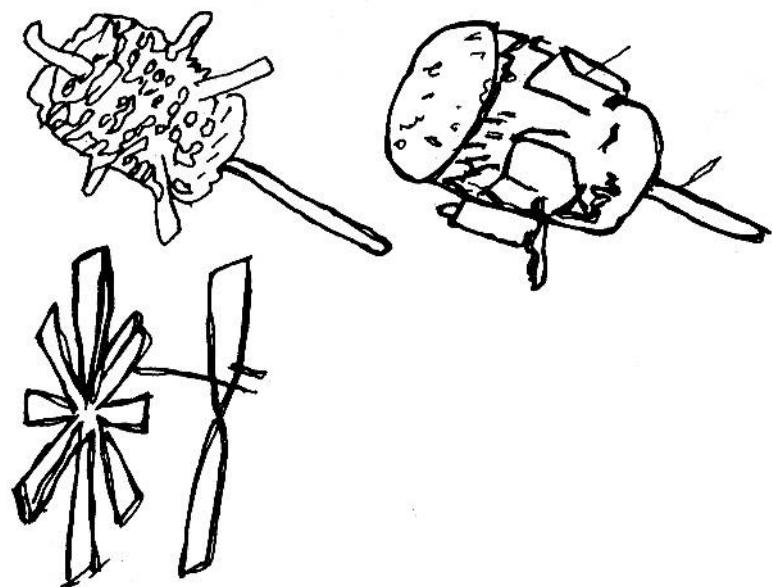

Arə 3/11 Gufí angon bēguurora.

Aataí anga :

Aatsí ango íkə íkə keewotsí gíwusho faletuwe. Aatsí angon wobéc'əyo gíwusho faletuwe. Aatsí angon keewotsí gíwusho faletuwowok'o danosha haríye dashí fadotsí ffínore.

Fadan danosha **guuríruwo** dano geyítuwe. Haníye dashí guuríru naanotsí s'íilere.

Fadə 1 :

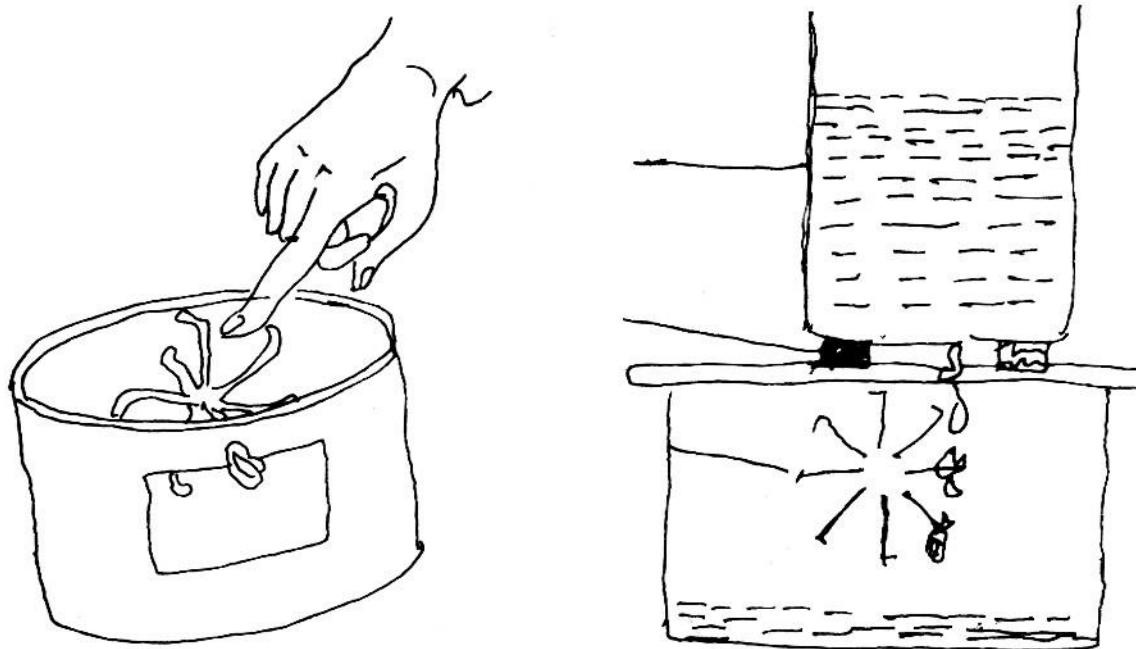
Aatsí angon guuríru keewo aak'o bágíwíruwok'o danosh geyítə keewotsí haníye dashətsanotsíye ;

1. Haníye daməbí ítəbek'íru naar'o k'aníya k'orək'oro /mítə/.
2. Ikə gawun een nat'íronatə ikə geez nat'ira.
3. Aatsa.
4. Mísəmara.

Fíína:

1. Geezə nat'írona dashí weeron furere.
2. Een nat'írona hak'etse bak'etsona bénoní guuratse gítə gaad'o mísəmaron dooza.
3. Guuríru zanəgíyona gaad'on beshíwere.
4. Geezə nat'írə een nat'írats bébetuwok'o woshuwere.
5. Geezə nat'írotsa aatso s'eentsuwere dashe oot'íru aatso shengsh Guuríuwots bé 'oot'etuwok'o woshuwere .
6. Geezə nat'íritsí aatso bás'utetso s'oríyore.
7. Eenə nat'íritsí beyíru guuríruwo shengsh bábe'eyísh ítə geyíyala nat'iro shíkon furəde'e doozo falítute.

Guura	Rotation
-------	----------

Fadanatse tuní haniye dashí aatotsí aaníwere.

A.Guuríruwo egə bémoterəneya ítəbek'í ?

Bí. Aatso muk'efe bémorə wokín bés'uwíye hakon ebí ítə bek'í ?

Cí. Fadanatse ebí ítə daní ?

Haniye dambí fado ítə bek'ətsok'on aatsí angon guuríru bangotsats k'ot'atəní guuríruwo béguruítuwok'o bémoshí. Aatsí angon k'osh k'osh ayí fíinotsí fíino faletuwok'o motoriyotsí gíwusho faletuwok'o danərəte.

Fadə 2: Gufo angə bédetso fadon aría

Geyítə keewotsí;

= Fuufiya

= ketə ípa /mítí ok'a/

= Tawa

= Aatsa

Fíiní weeroni;

1. Fuufiyots aatso dabuwer;
2. Ayide'e ítə kup'írawo bípon ípore;
3. Tawats k'oc'ek'erar wokəde'e beewere;
A.Fuufí ípo ebéwotí ?
Bí. Fadanatse ebi ítə daní ?

Haniye dambí fatatse ítə bek'í guuríruwo bəguuroní, bípono bəshap'oní, guufi angó bédetsoní, keewotsí gíwusho bəfalo danərəte. Han bəwotətsotse guufí angó k'osh k'osh fíinotsí fíino falituwone.

ANGO indefə K'AC'A.

Keewotsí k'osh k'osh keewotsən /k'ac'owots/indo faletuve.

Arýosha :

- **Geezona** :- kílomeetəron, meetəron, seentí meetəron...
- **Mangona**: kilo gəramíyon, gəramíyon, mílí gəramíyon...
- **Woro /Aaw/**: sayiton, dek'ik'on, sekondíyon - - - indo faletuwok'o bek'ərone.

Daníruwots angó no'índefə k'ac'o ebí etefo ? Geezə indefoni meetəra etefo. Angó no'índítí bogíwíru wokín boffíníru fíiní angone.

Terəwer 3.1

I. Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erərə aaníwere.

1. Koní etets aawu jamí fíino fíinosh angó geyítuwe.
2. Angon keewots shapo woníyo faletuve.
3. Ketə motobílotsí no'etíruwotsí fíino keton fíinosh falítə k'ac'owotsí ete.
4. P'e k'əreshoní angon dabonatə mangə keewotsí t'oop'osh wotíru ketə Motobílotsí.
4. Shíní darají(shiri) p'ek'əreshoná no'etíruwoní mangoní tep'onatə angí dagots bémotore.

6. Aatsí angon íkə íkə keewotsí gíwusho faletuve.

II. Haniye dashí baash beyokotsí s'eetsuwere;

1. Datsu keewotsí bétookí taalo mand bägeetsíru ango _____ etefo.
2. Gífení wokin geetsí keewo _____ etefoní.
3. Geezo índefo _____ na.
4. Anglo daatsefo _____ wokena.

I

III. Haníye dashí aatotsí k'awunon aaníwere

1. Keezə p'ek'érəshí naarotsí k'o'ere ?
2. Ketə motobílots k'alotse keezo k'o'ere ?

3.2 K'aara:

Daníruwots k'aat'otse s'ík'ə erər k'ewere ambəts naanír k'aare ítə shíshí?
Ambə ítə aawo ípore, ítí daníyíruwo k'osh k'osh duubí k'ac'owots k'aaro shíshíwe,
k'aarotsí ítə shíshíye hakon eegí k'aara bēwoto ítí daníyíruwosh keewuwere.

K'aari azeya:

K'aaro aak'oneya b'i'azefoní ? K'aaro b'i'azeyíruwok'o danosha haníye dashí fadotsí
fíínone.

Fadə ika : k'aaro aak'o b'i'azeyíruwok'o danosh geyítə keewotsí

- Masəmeriya /bín jindo kisheyíruwoní/.
- T'arəp'etsa.

K'aara	Sound
--------	-------

Arə 3/14 k'aaro bí'azeyora.

Béfíínoní :

1. Masəmerí atsí bado t'arap'esoníye beshíde'e beezowere.
2. Bí atsí badona t'ara p'esatsə kup'íde'e deshere.
3. Beshəts masəmarona dambə geetsəde'e fakəshuwere.

A.Masəmeríyo ebéwotí ?

Bí. K'aaro shíshərəte ?

Cí. K'aaro aak'owe bí 'ázeyíri ?

K'aarí azeyo danosha haníye dashí fadotsí fíínore.

Fadə gítə :

K'aaro aak'o bí'azetuwo'k'o danosh geyítə keewotsí;

- Mas'a fonatə
- Dabətarona

Fííní weeróní :

1. Mas'afí wokín abətarí c'uusho gírí kíshí uronatə índə kíshí jaabon deshere.
2. Mas'afí k'osh c'uusho k'aní k'osh urononatə índə kíshon deshere.
3. Dambətsonatə dashí mas'afí k'índo deshəde'e worək'atí dagotsə əfəf erere.

Daatsets keewoni :

Daníruwots fadə hanatse tur haníye dashí aatotsí aaníyore.

A.Worək'atots eebəwoterəniya ítə bek'í ?

Bí. K'aarone shí shírəte ?

Cí. K'aaroníye aak'owe béshíshírí ?

K'aara no'etíruwoní keewots bogaweyor waazon noshíshíruwoníye :k'aaro bi'azeyish geyiru keewotsi;

- K'aaro azíyíru keewotsí worək'ato bégíwora;
- Keewotsí gíwushíruwoní **yonga**;
- K'aaro bí'azeyo shíshíruwoní waaza;

K'aarí sha'a sha'onatə bébeshíru weerotsí. Daníruwots k'aaro wokon shish danəfete ?

Ítə waazoshe aak'owe béshíshayí ? K'aaro waazosh shíyosha bébeshíru keewotsí geyítuwe.

K'aaro bébeshíru keewotsí;

- K'ok'ərona.
- Kuud'əkona (aatsona).
- Yongona.

K'aaro daron beshítuwe. Daníruwots dara eto eega ete ?

K'aaro bébeshíru weerotsí shengsh danosha haníye dashí fadanatsí fíínore.

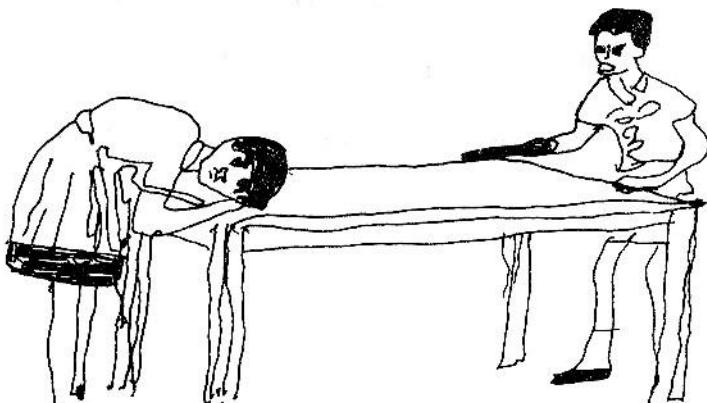
Fadə 1;

1. Kəbərítí batō bētaalatse furere.

2. Furə matso s'aaro tífere.
3. S'aarí cuushəmano de'e am gítələ kəbərítí batats tífere.
4. Gítə borə wokəde'e eed'ore erərə iko békewora bénōono kəbərítí batots gerəde'e iko k'ewe .Nírə níyíron keewowere.

Haniye dashí aatotsí fadanatse tur aaníwere.

Kəbərítí batotse K'aaro shíshərəte ?
 Bí. K'aaro ítə shíshar eegoneya békeshí ?
 Cí Fadanatse ebi ítə daní ?

Arə 3/15 K'aaro k'ok'er keewotsítse beshítuwe.

Fadə 2

K'aaro, mots /Aatsotse/ békeshítuwok'o dashosh bégeyítə keewotsí :-

- Aatson s'eenəts shela.
- Gitə shutsotsí.

Bə Fiíní weeróní :

Aranatse ítə bek'íruwok'ona gítə shutsotsí aatsots gerəde'e gawíwere.

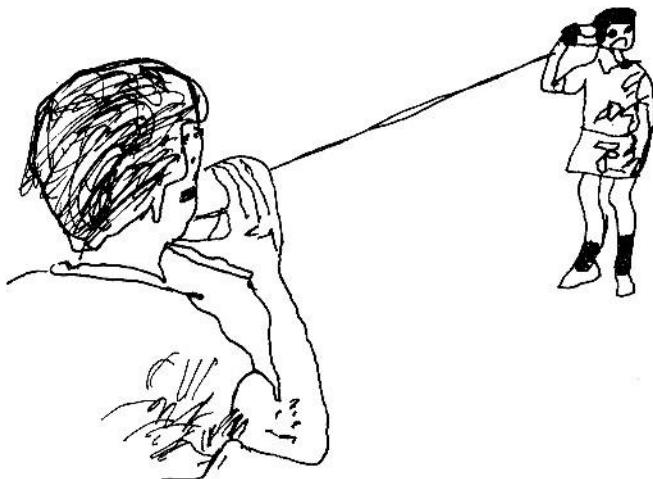
A.Gawetsə k'aaro shísho falítuwe ?

Bí. K'aaro waazats bodo békewora bénōono kəbərítí batots gerəde'e iko k'ewe .Nírə níyíron keewowere ?

Are 3/15 k'aaro aatsotse békeshora.

Haniye dambí gitə fadotsatse nobek'ətsok'ona, k'aaro k'ok'əronatə kud'əkə /Aatsotse/beshítuwe. Itə mookə wokín itə daní mook bedek'atə dawolíyo shíshetune ? Dawulí k'aaro itə waazots eegoneya békíndí ? Itatse ayo wokəde'e beyíru na'o alango bét'up'ire wokín daazo bék'are shísho falítute.
Hanatse nodaníruwoní yongon k'aaro békeshíruwok'onatə nowaaazats bé budíruwok'oní.

Are 3/17 k'aaro shubon /s'aaron/ békeshí ruwok'oní.

Yootsí duubí k'ac'owotsí fíína; Daníruwots yootətsonatə andí duubí k'ac'owotsí moodelíyo fíínore. K'osh k'osh duubí k'ac'owotsə k'aaro shíshatə danəfete wotosh falítute. K'aaro azeyosha keewu íko jaado k'ewo/ geyítuwe.

Yootsí duubí k'ac'owots keezon kayítuwone:

1. **Shas'ií duubí k'ac'owotsí :** Gootets shas'otsən wokín shubotsən k'osh k'osh k'aaro íímetuno.
2. **Aríyosha :-** t'ímba gíítaríya...

3. (**Fugi**) **Imbí duubí k'ac'owtsí**; Fugona weeron k'osh k'osh k'aarots azetune.

Aríyosha: turara, feera ,turumba...

- 4.Jot'í /gíp'í/ duubí k'ac'owotsí; Jot'on k'aaro azetuwe.

Aríyosha : bamba, sarëma ---

Daníruwots ítə galotse daatseru yootsí duubí k'ac'owotsi keewuwere duubí k'ac'ə hanotsən duubə danəfəte ? T'imbemo, bambe duubo ítə dantsoní ?

Haniye dashí íímets turəkə doozí weeron turəko doozəde'e wore.

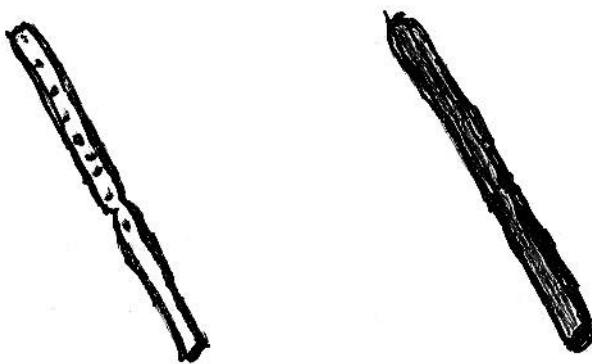
Turəko fíinefoní.

Fíinosh bégeyítə keewotsí

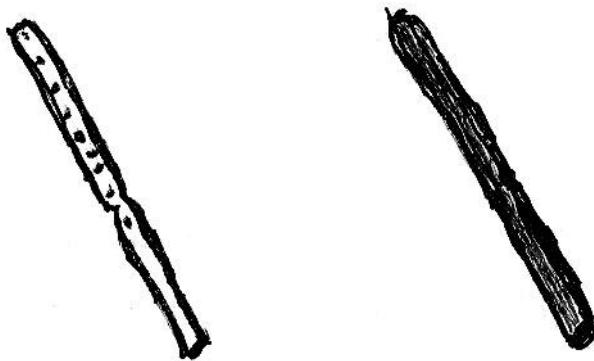
- Ikə ində wotítə eləta, wotatə keezə /awud/ gímbetsa.
- Masəmara.
- T'eng shuba wokín c'íc'ə béra .
- Tawa.

Béffínoní :

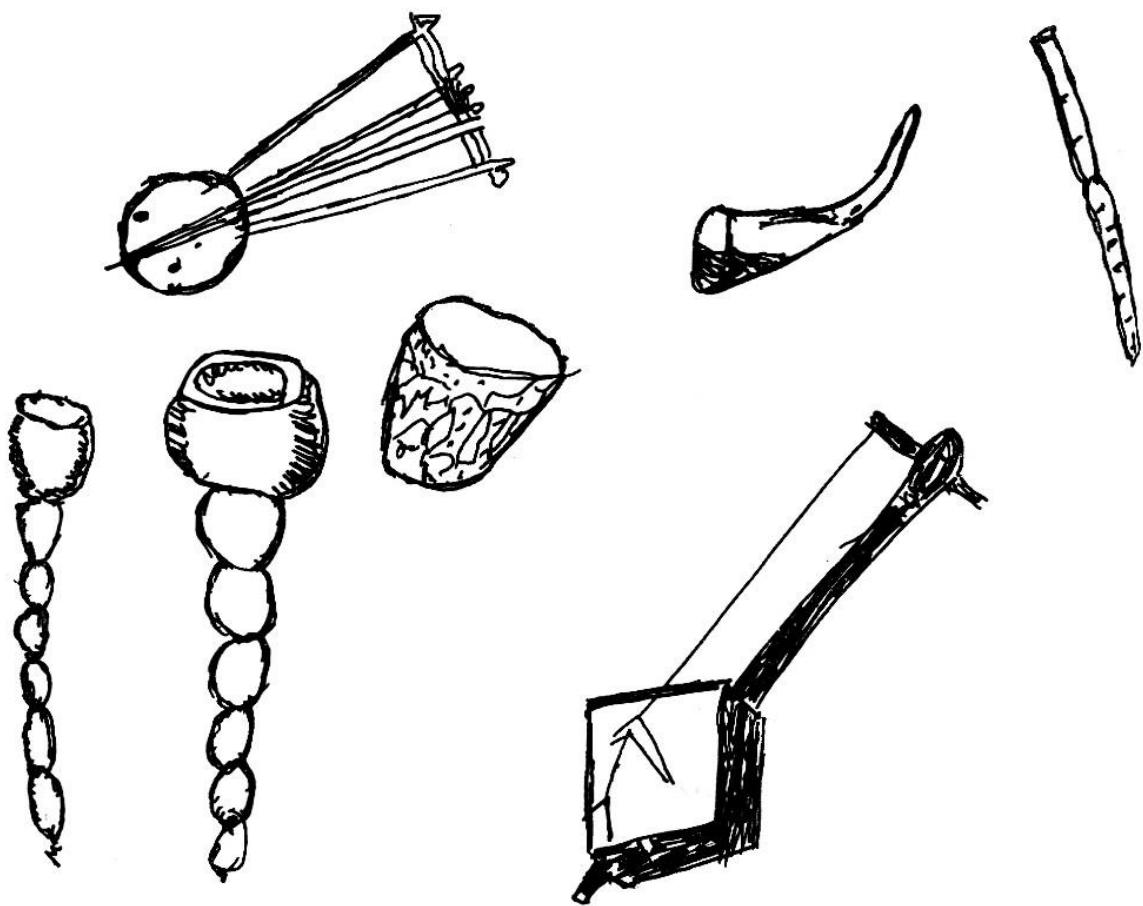
1. Elətí gímbotsí bérí zangíyon shaga.
2. Erəní mísəmaro tawots kees'íde'e fuurere.
3. Itəfutor 10 sentí meetərí wokon fuurere.
4. Gətelə furo 4 sentí meetəro wokide'e bégabo mande furere.
5. Keezelonata awudelə furo shine shutson 4 sentimeetəron furere.
6. S'aadə weer elətí gugoní ooro geyítuwe.

Arə 3/16 Turarı fíina.

Arə 3/19 Fugi(imbi) duubí k'ac'owotsí.

Arə 3/19 Shas'i duubí k'ac'owotsí.

GUUPA

- K'aara no'etíruwoní keewots gaweyar waazosh boshíyere.

- K'aarí azeyosha (beyosha) sha'osh k'aarə beshíru keewo geyítuwe.
- Kaarí beshíru keewots k'ok'ərona kud'əkon /aatsona/ yongona...
- Angoní aawu jamínofiíneru fiíno fiínosh k'alíruwoní.
- Angoní gíwír keewotsí eed'ýosh eed'íru keewotsí gíwushosh, keewots shapo woniyosh falítuwe.
- Ketə matobílotsí ashosh fiin ketíru k'ac'əne.
- Ketə motobíla etefotsí p'ek'əsha guuríru wonatə saak'í es'a.
- P'ek'ərəshí angon mangə keewotsí keton k'aawoniye beshatəní, shuts p'ek'ərəshosh masəmaro waat'osh, k'ac'owotsí kurosh /k'as'osh - - - - k'alítuwe.
- Yootsí duubí k'ac'owo keezon(3) kayítuwo :- ***manotsu***
- Shas'í duubí k'ac'owotsí.
- Imbí /fugí/ duubí k'ac'owotsí.
- Jot'í /gíp'i/ duubí k'ac'owotsí.

Terəwer 3.2

I. Haníye dashí aatotsí “Ara” wokín koota erər aaníwere.

1. K'aaro yongon besheraka.
2. K'aara no'etíruwoní keewots bogíwora erə waazosh bobeshíyore.
3. K'aaro waazosh beshosha bəbeshíru weero geyítuwe.
4. K'aaro bí'azeyísh woshíru keewotsítse íkoní. Keewots bogaweyore.
5. Waazo k'aarə shíshíru k'ac'e.

II. Haníye dashí baash beyokotsí s'eetsuwere.

1. K'aaro bí'aze _____ ne.
2. K'aaro bébeshíru weerotsí _____ ne-----.

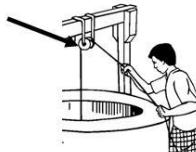
III. Haníye dashí aatotsí faac'əde'e aaníwere.

1. Shas'í duubí k'ac'o eebi?
A.Turəka Bí. Bamba Cí. T'imbá Dí. T'urumba
2. Haníye dashí beyíru k'aarobi'azetuwo'k' alíruwo ?
A. Gíwushíru keewa . Cí. K'haar kuríru keewotsí .
Bí. Bésha'íru keewa. Dí. Jamoní.
3. Haníye dashí angí t'uup'o aawune ?
A. Aatsa Cí. Gufa
Bí geetsa Dí. Jama

Pərojekəti fiína

1. Gaare gaareyon wotarə yootsí duubí k'ac'owotsí fiínotsí fiínde'e warə itə tohotsənto keeweyore.
2. Itə fiínets duubí k'ac'owotsí itə k'aat'ots deworə bodoozetsok'onatə bok'alonatə bok'aron shíshíwere. Manatse furən gaareyon wotare;
Shas'í duubí k'ac'owotsí kaayere.
Bí. Fugí /Imbí/ duubí k'ac'owotsí kaayer.
Cí. Gíp'i /togi/ duubí k'ac'owotsí kaayere.
Dí. Ikən shas'í,fugí, jot'í ,duubí k'ac'owotsí kaayere.

UNIT 3 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

1. p _____

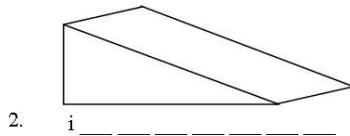
3. l _____

5. e _____

4. f _____

2. i _____

p _____

lever	fulcrum	load	pulley	inclined plane
-------	---------	------	--------	----------------

II. Jagiwere Borəni aap'anotsi Inglizi aap'osento dashi beyiruwamotsətona. Ariyosho iko finere.

☐ F 1. natural phenomena	A. gufi anga
☐ 2. gravity	B. guura
☐ 3. weight	C. eguraha
☐ 4. simple machine	D. k'aara
☐ 5. prevailing wind	E. manga
☐ 6. heat energy	F. aze wototsi t'iwitca
☐ 7. rotation	G. dats geetsa
☐ 8. sound	H. ketə Motobilotsi

4 IKOKə NOBEYIRO GALO T'IWIISA

4.1 Guurí eegwota :

Daníruwots ítə guurí shuutso koní ereníya s'eegefo ?

Məgəsəto bətookikə wotəts datsə k'eezonatə naarə naarí wokín datsí beebyonatə daaroníye guura etefoní.

Guuro ayí zooníyonatə k'oro /worado bé gítsotse detsəkə k'eezíru ashe. Non odaatseyíru guuro guur 6/ shərərní keezə zooníyonatə gítə k'osh k'ora /worada detsəfe.

Manotsu 1. Matakala;

2. Kamash;
3. Asosa etefoní;

Zoniya (Guda)	Zone
K'eeza	Administration

Haníye dashe beyíru woradotsí /k'orotsi **matakalotse** daatsetíruwotsíye :

1. Womberí;
2. Maambukí /dangurí
3. Dabaas'a;
4. Mandura;
5. Bulení/Babeni;
6. Guba;

Haníye sashe beyíruwotsí **kamash** woradotsíye /k'orotsíye:

1. Agalo mít'eyí;
2. Belo jengafoyí;
3. Sírəba abawí;
4. Yasoyí;
5. Kamashí;

Haníye dashe beyíruwotsí **Asoson** daatseyeru k'orotsí wokín woradotsíye :

1. Asosa;
2. Bambasí;
3. Sher k'oleyí ;
4. Mengeyí;
5. Ooda buldíglu;
6. Komosha;

7. Kurəmukí;

Guurotse daatseyíru k'osh(Bok'ə) woradotsi /k'orotsi/;

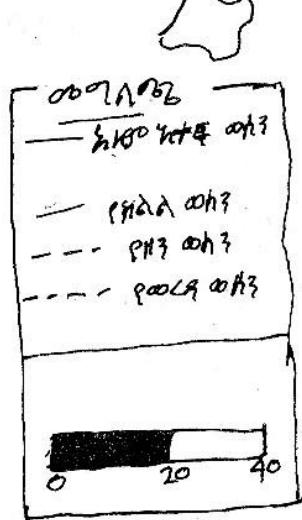
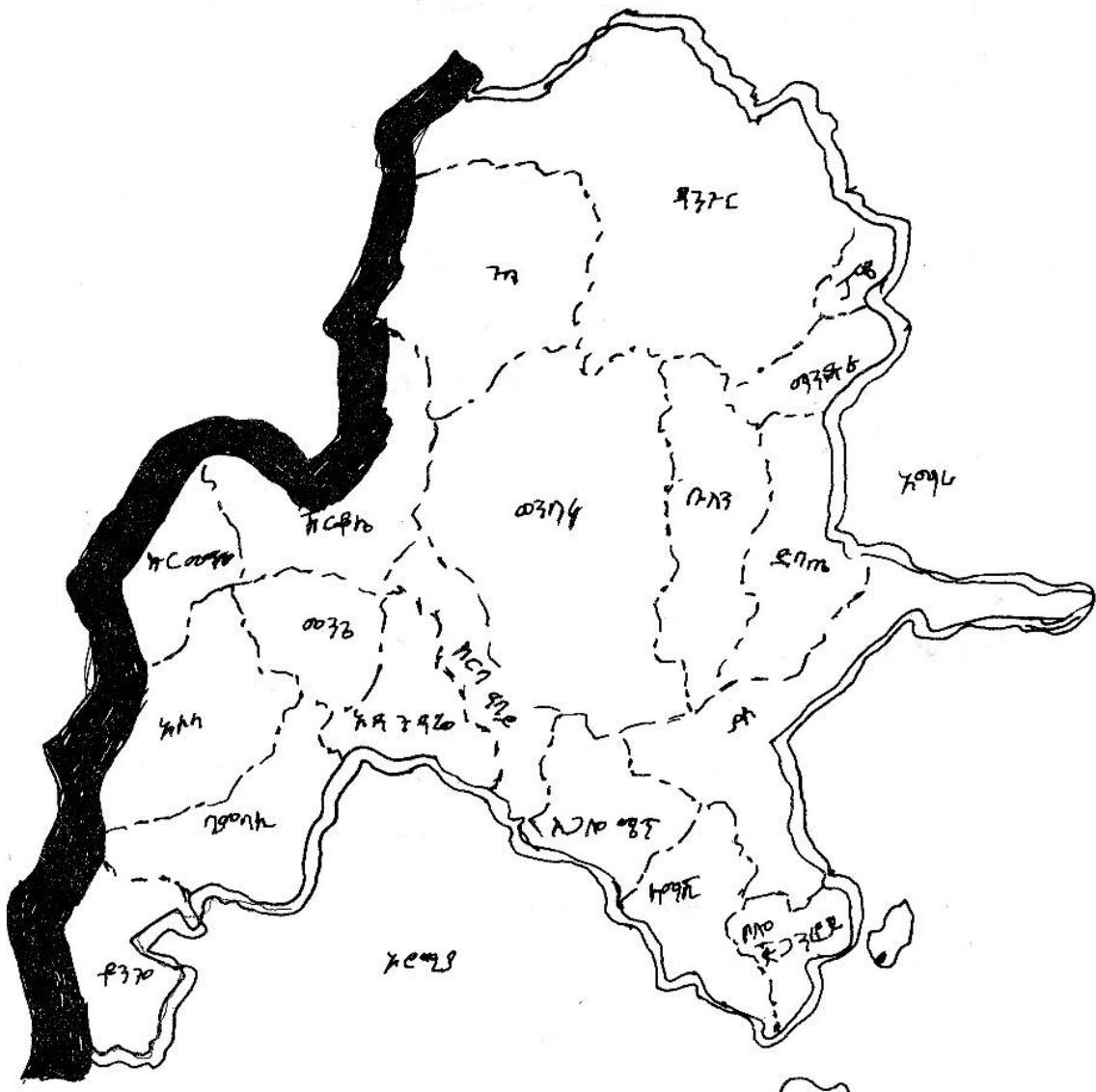
1. Maa'o koomí k'osh(bok'ə)k'ora /worada/;
2. Paawí k'osh k'ora(bok'ə) /worada/;

= Daníruwots guurotse daatseyíru zooníyotsə shuutso k'oro /worado s'eere?

= Ben shangul guuro /guurə shərətə/ bédāatseyírə aawu ltop'í kaatoneya ?

= Bíinton daareyíru /gonkeyíru/ guurotse kon kone ?

Guurə shərətə aawu kíndí ltop'iyon daatseyíru guura wotatəní aawu keshíru garə weerona **oromíyontoni**, garə aawu kíndona **Gambela**, murə weerona /kaatona/ **domí guura**, Aawu kíndí kaatona **Suudaní** datsontoní bédāareyí noguuru een kítoní **Asose** etefoní.

4.1.1 Kaarətí bítsa;

= Daníruwots kaarəto eebí ?

Kaarəta etoní = darsí beebyeo jarəgədek'ə kíitsíru are.

= Galə íkí guuronatə daaro kíitsíruwoní.

= Dats íkí guurotse daatseyíru aze keewonatə tohatə beyíru
Keewotsí kíitsítuwe.

= Bí'aro muk'əshdek'ə worək'aton kíitsíru datsa.

Kaarəto datsí beebyeo jarəgədek'ə kíitsíru are no'etira; kaaroto datso k'aat'ədekk'ə
daaron kayíru worək'atatsé kíitsíru keewe. Ikə beeyoka no'etora galots dagotse beeyíru
daara ete.

Galə gítotsə dagotse beeyíru aze keewotsí tohar beebyonatə k'osh k'osh on
kíitsíruwoní ete.

Kaarəta :

= Datsí beebyea;

= Beyokə /galə/ íko k'osh galonato nonokoríy়or békítsíruwo;

= Galotsənatə kítots beebyeo;

= Ashə beebyeo;

= Ikonomíyonatə tohar beebyeo;

= Galə íkotse daatseyíru mítwotsí, shawotsí, fokotsí, gízowotsí - -

Kítsítuwe.

Kaarəton datsí gawun jamo worək'atatsé kítsó falératse. Datsí gawunonatə bítsə
daatseyíru keewotsí muk'əshəde'e worək'atats kítsó faletuwe.

- Daníruwotsí kaarətə nababarto eega ete ?

Kaarətə nababa etoní kaarətosh bíts íima ete. Kaarətats ímets keewotsí work'atats
aap'on /aron/ nobeezətso k'owa kaarəto s'íləní k'aaṛətatse nobek'ero keewotsəsh bítsə
íímetuwone.

Kaarətatse beyiru círotsə eego bokítsíruwok'o keewíru nəbabíyotsí shíno t'íwítso
geyítuwe. Manore kaarəto nababo faletí. Datsatse daatseyíru k'osh k'osh aze
keewotsənatə ikonomíkí keewotsí kítsosh kaarətatse k'osh k'osh c'írotsí beezo
geyítuwe.

Arýosha : Nogalotse daatseyíru keewotsí (Aze keewotsí) shapo, gízowotsí
Mítwotsí kaarətín kítsuwere.

Daní moo, Jeen kotí moo, Ik'ə moo Mesəgídíyo - - - - -kaarətats daatseyíru c'íro s'íír
bodaatseyíruwok'o dano falítuwo.

Kaarətatse bede'e galə íkí wokín datsə íkí kaato danosha awudə kaatots fa'anə.

Kaarətatse keewotsí kítsíru c'írtsə fa'anə; keewu íko bédaatseyíru kítsíru Joogo
/k'asətiyo/ fa'e.

Kaarətí K'ala :

- - Gawun keewo muk'əshəde'e worək'atats kaarəton kítsona daatsə íku
- Guuratse daatseyíru keewotsí keton danosh k'alítuwe.
- - Beyokots kaato dano faletuwe kaatatse .
- - Kaarətə íko kaarətə íkon bék'osh k'osh noshe kítsətuwe.
- - Kaarətoní beyokə íko, ashə beebyeo, mítonatə bodí gízowots naaro, ikonomíyo
- - - kítsítuwe.

Kíítsíruwon

- dats jamí daara
- Guuríndaara
- zooní daara
- woradí /kítí/ daara

Benshangul
Guurí kaata

4.1.2 Ben shangul gumz guurí mègèsétí arèmonatè duubona

A. Arèma:

Arèmaní mègèsét wokín dèrijítí íkí k'osh woto kíítsíru are. No guurí arèmoní noguuru aze gaalonatè ashowots beyo kíítsíru woshadék'è K'aníyeke.

Benshan gul guméz guurí mègèsétí arèmoní haníye dashí araníye b'iari :

- = Eléton guurèke.
- = Bétaalo awutsí maro detsèfe.
- = Awutsets marona (zoodo) detsèfe.
- = Guuro bédetsèts aze gaalonatè andí índusètírya bédetso kíítsíruwe.

Are 4/3 Benshangul guməz guurí arəma.

Bí. Duuba : Notookí guur məgəsəto nodetsok'owa noguuro bētookíkí wotəts duubo(mazəmuriyo)deshatsəne.

Noguuro notookíkíwotəts duubo faleyak'e.

No guurí həgí məgəsətotsəna .

= Noguuri həge məgəsətí shínomandí beyo kíitsíruwe.

= Ashowots dímokərasíyo nemonatə tohar bee'beyo.

= Ashə ashawots shíno maatsí goo kíitsíruwe.

4.2 Eenə ennə aze gaqalowotsi:

Benshan Gulməz datsi beeya

- Daníruwots ítə gaalí datsí bee'beyo, itə s'íflor ebí ítəsh bee'eyíruwo ?

- Datsí bee'beya eto eega ete ?

Datsí bee'beya etoní datsə íko/galə íko bēbee'beyo kíitsíru **aap'a** wokín **are** . Datsí bee'beya /beyínaarotsí/ gura, gop'a, pəlatowa, síisa, foka. Oora - --- eteyíruwotsíye.

Benshangul guməz guuro jamon bédetsəts gawunoní 50,380 kare kílomeetərw.

Guurə haní datsítuwotsí datsí díhotsənatə k'osh k'osh fokotsí detsəfe.

Guurahaní aatsə k'aroníye dambəna 580-2731 meetəra tuwu detsəts beyoko fa'e.

Datsí tuwo detsətsə beyokoní **dangur** woradatse **baley gure**.

Datsí díhökí beyokotsí **abayí foka**, **Itop'iyonatə suudaní** daarona k'ut'etə **sharək'oleyíye**.

Guuru detsoní **75%** bogoní aatsə k'aroníye dashoní **1500** meetəra bēwoterəna **barahe** etefoní.

= 24% wotítuwoní aatsí k'aroníye dambe **1500-2500** m.

Bodetəka bēwotətsotse ayídek'ə **ak'arí k'ees'alí** .

= Orətso **1%** aatsí k'aroníye dambe 2500 meetəroní **gaye**.

Yonga:

Benshangul guuro býongo ayídek'ə k'eest'a býoterena aawí k'eest'oní josh joosha 20-25 dígéri seentí geredíye. K'aawa 35-40 dígéri seentí geredíye.

Ayí k'eest'ə worotsí 4 /awuda/ manotsu(Jaana,k'aabəjaana,k'ojiti,Færshotsi)

Foka : elekətərikí angosh, aatson goshosh, níwiya angets aatsotsí fíínats jíítsetuwe. Díidesə, Balasə, Daabusə Abayí - - - - - fokotsí keewo faletuwe.

4.3 Benshangul guməz polotíki matseyoni guru məgəsəti naashí kayotsí.

Guuru məgəsəti Shine shuutso;		
Hagí kíishíruwoni	Hégí fííníruwotsí	Hégí bítsíruwotsí

Guuru shiyeyí mooní guru məgəsəto hégí kísho falituwe. Ene naasho detsətsoní guru shiyeyí mooní məgəsəta býoterena bofíinefonu boashowotsəshe. Guuru eenə hégí fííníruwotsí guru k'eezíru shiyeyí maa.

Guuru jamí angəshí mooní guru hégí bítsø falituwe. Béfínonu taal bíts íime zoodok'o wotar fíino geyituwe.

Fayets gítə ashawotsí bofayo s'ííloní taal weeron angəshíya.

Higiy kiishiruwoni	<i>Legislative</i>
Higiy fiinats jitsiruwoni	<i>Eæclutive</i>
Higiy bitsiruwoni	<i>Judiciary</i>

Benshangul gumz məgəsəti naashonatə fíínona;

- Guuru íkonomíyonatə nawí əstəratejíyo k'anír fíínítuno.
- Guuru hégíyonatə k'osh keewotsí kíshítun fíínítuno .
- Feederal məgəsəto békíshíru hégíyona aze gaalotsí k'eezítuno.
- Nətooko nətookon nək'eezítuwok'o guuru bék'eetə weero doozítuwe, hégíyo jamóniye boga býotonatə dímokərasí tero danítuwe.
- Guurə k'eezíru ashawots wokín fííníru ashawotsí fíínítə hégíyo kisha.
- Guuru poolissi ango/jiro/ayituwe. Guuru jeeno kotetuwe.
- Guuru gízo býdaatsíru weerotsí **erero** /takəsíyo/ kakuwítuwe, guuru bejetíyo matsítuwe.
- Datsí **erero** bodashetuwo k'alítuwe.
- K'osh k'osh kís'owotsí fíínítuwe, ízítuwe.

4.3.1 Guuru shiyeyí (ízí) maa ashawotsí:

Guuru shiyetí (ízí) maa ashawotsí k'aaron faac'eyora bofaac'etí bo'uutsə(5) natone.

4.3.2 Polotíkí naashemoní;

Guuru shiyeyí moowotsí ashawotsítse ayí jooro daatséts dèrejítíyoní guuru k'eezíru naash eneo woto falítí.

4.3.3 Fííníru naashotsí:

Benshangul gumzé guurí mègèseti een fííníru naashonemo ímeyí naash eenoshiyeyí maa ashawotsí tohar shiyar fíínotsí fíína.

Dats k'eezíruwoní etoní: guru k'eezíru eenatse tuté kíshets fííníru ashawotsí ete manu polísí moowots maremí moowotsí.

Terewer 4.1

I. Haníye dashí aatotsí “Ara” wokín “koota” erər aaníwere .

Polletiki K'eeza	Authority
Higiya	Low

1. Ben shangul Gumez keez k'osh(book'ə) k'oronatə gítə zooníyo detsəfe.
2. Kaarətatse ashawotsənatə gízowots beebyo kíftsetuwe.
3. Daní moowotsí kaarətatse kíftso faleratse .
4. Worado /kító/ bégítsots ayí zooníyotsí detso faləfe.
5. Benshangul guuro aawukíndí ltop'ýone bédāatse.

II. Haníye dashí baash beyokotsí s'eentsuwere.

1. Benshangul guurotse _____ zooníyotsə fa'ano .
2. Benshangul guuro aawu kindí weerón bédāarir _____.
Etetse datsonətobíye.
3. Benshangul guurí mənəgəstí hégí kíshíruw _____ etefoní.
4. Benshangul guurí een fiin fííníru naashəmo íime _____ Etefoshe.
5. Benshangul guurí een hégí fííníru ashawotsí _____ etefoní.

I. “A” Shírotse beyíru aatotsí “Bí” shírotse beyíruwotsento jaagíwere.

“A”

1. Kíítsíru ara.
2. Fííno íímíru moowotsí.
3. Ben shangul een kítoní.
4. Zooníyotsənatə k'orots detsətsə
Dats k'eezíru ashawotsí.
5. Kaarətí bítsa bítsa.

“Bí”

- A. Daní maa.
Bí. Asosa.
Cí. Guura.
Dí. Kaarət nababa.
F. Datsí beebya.

II. Haníye dashí aatotsí faac'ede'e arəwotətso aaníwere.

1. Benshangul guuro daaríru guuro aawune ?
A. Oromíya. Bí. Gambela.
Cí. Domí datsa . Dí. Jamo aaníye.
2. Haníye dashí beyíruwotsítse kaarətí k'aləwoterawo?
A. Mítowots beebyo kíítsítuwe.
Bí. Datsí beebyo kíítsítuwe.
Cí. Dats iko dats íkatse békoko kíítsítuwe.
Dí. Aníyo aalíye .
3. Hanotsítse íkoní k'osh worade ?

A. Bulení	Cí. Dangurí
Bí. Pawí	Dí. Komosha
4. Haniye dashí woradotsítse íko matakal zooniyotse daatseyíruwoníye ?	
A. Womberí.	Bí. Agalo mí'teyí.
Cí. Sher k'oleyí .	Dí. Maa'o koma.
5. Benshangul guurotse daatseyíru zooniyotsítse ayí worado detsətsø	
Aawone?	
A. Kamashí	
Bí. Asosa	
Cí. Matakala	
Dí. Aníyo aalíye	

4.4 *Benshangul guuməz guurí polotíkí matseya.*

4.4.1 Guuru ashawotsənatə bədetsəts gaalona;

Ashənaarotsí / አሽናዣኑስት/

Daníruwots ashə naara eto eega ete ?

Ashə naara etoní ikokə karəneyatə beyíru ashawotsí íkə naarí noono keeworuwots, íkə naarí nemonatə terets ashawotsí ete.

Benshangul guurotse 5/uutsə/ ashə naarots fa'ano. Manotsu **Berəta**,

Ashə naariwotsi	<i>Nation and Nationality</i>
-----------------	-------------------------------

Guməza, Bora/shinasha/,Maa'onatə kooma etefotsi.

K'oshowotsu. Domo, oromo, təgəreyo, agawo, kambato, hadeyo - - - - k'osh ashə naarots daatsetune.

Ashə naarotsí zooniyonatə kítí k'osh k'osh beyokotsoke bad'atə bobeyíri.

- **Berəti:** naaroní ayatə békelye Asosí zooniyots békelye bokeewíru noonu Berəti noone.
- **Guməzí:** naaroní kamashənatə matakal zooniyonatə asosí k'abaliyotse muk'owots daatseyíruna. Bokeewíru noononu **Guməzí noone**.
- **Borí / shinashi:** naaroní matakal zooniyon bulanən, dabas'on dangurən, womberən woradon, asosi kitotse besh beshatə daatseyíru bowoterəna bokeewíru noononu **Borəne**.

Maa'o koomá naara : maa'o koomí k'osh(book'ə) woradonatə bam basí guuratse daatseyíruwonatsiye. Bokeewíru noononu maa'owotsí maa'í noono bokeewuna koomots koomí noone bokeewufoní.

No guurotse daatseyíru ashə naarotsí botookíkə wotəts k'osh k'osh noono detsəfəne. Botookí noonəmanu bí'eenetuwo'k' worəsh geyituwe.

Noono bék'alefoní maneyosh matseyosha. Nonə jamo taale iko ikoniye bowatse, ashə na'ots botookə tookon bomaneyír bomatseyíru noono amanosh, nemosh terosh - - - bo'eenəshíruwonatə bobeshíru k'ac'e.

Noono eenosh béfalítí noon keewíru ashawots íkomomíyo tekəlonojíyo, nemo tero - - - - bí'eenore, towar bí'eenetí. Koní etets noono bétookí nemonatə teron beshíyo béfalíye hakona jamə nooneto taale. Noonots bo'een eeno k'osh k'oshosh falítuwe. Ikə nooní íkoníye eenení ayí beyokotsoke keewosh faletuwe. Han wotosh béfalítə keewonu keewíru ashaworts naaro bad'ar k'osh k'osh beyokotsoke bádaatseyore.

Aríyosha : No guurotse ayídek'ə keeweyíru noononí **Domənē noone**.

Ashawots k'osh k'osh kís'osh bo'etora bobeyíru beyokoke beyíru noono danetune.

Aríyosha : borí guməzí, berətí - - - - ashə naarotsí oromíyí noono keewosh falítune.

4.4.2 TAALAR TOHO BEYA:

Noguurots beyíru ashə naarotsí shuneyatə maneyatəní íkokə bobeyíri. Noguurotse daatseyíru jeen kotí moo, daní moo - - - - tohatə bodaatsíri.

Ikə daní moowotse bodanír, ikə jeení moowotsa bofadíri boshoodona. Bokewíru keewonata bokemíru keewon bodamíru ikə gaawíyotse.

Guurotse daatseyíru ashə naarotsí boguuro eenonatə níwí keewosha toharənýye boshíyefoní.

GUUPA

- Ashə naarotsí etoní ikə beyokokə beyíru bonoon keew ikə wotəts ashawotsí ete.
- Noon jamots taalene.

Benshangul guurotse 5 (uutsə) ashə naarots daatsefune **manotsu**: - Berəta, Bora, Gunəza, maa'onatə koomona.

- Guurots k'osh ashə naarotsu fa'ane.
- Ashə naaranotsí tohar maneyar, mangeyar faleyar bobefoní.

4.4.3 Guuru bədetsəts gaalotsí;

- Daníruwots daatse gala ete eega ete.

Daatse gala etoní galə íko ashawots íkonomíya dats k'eezí naara eto - - - - kíítsíruwoní ete.

Benshangul guuroní aze gaalo gaaletso wotatə goofa ete.

Manə no'etora :-

= Goshowosh sheng goofə datso.

= míti een eenotsí, eləto, een eenmoc'on ípeke.

= k'oshə k'osh míti shuwotsí **Aríyosha** mango, paapayo, k'esho - - -

Detsəfe.

= **Mítí shíimbo**: ít'aní míto k'osh k'osh índusətiriyosh wotítə goore
K'ac'owosh detsfe.

= **Een een fokotsí** : Daabuts, Dídesí k'osh k'osh fokotsí;

= **Bodí gízowotsí** : Ééshó, maaho, kewutso, t'ít'o - - - k'osh k'osh bodí
Gízowotsí detsəfe.

= k'aletsonatə k'alale míñzowotsu daatsefuno.

Guuru yongo k'ees'a běwotətsoshe k'əbatí maayotsí shengsh bos'ítuwe. **Aríyosha**;
Nuwo, Kífo, Ocoloníyo - - - goshetuwe.

K'osho wotsu Bok'olo, Meero, Yango Gaasho - - - bosiyosh shenge guuru hanotsí bosíyo falítuwane eteyalorení shengsh fíínats jísatsane.
 Guurotse ayí mægæstí fííno fííníru ashawots bodaatseyalarəní beyíru fíínotsí bofííníru fíína wotatəní goshone ashawots gizə /ambaaro/ bodatsíru.

Terəwer 4.2

I. Haniye dashí aatotsí “Ara” wokín “koota” erər aaríwere.

1. Nooní k'aloni ashawotsi maneyosh wokín mas'eyoshe .
2. Koní etets noono bédoozə nemo tero bébeshýala K'oshonto taale.
3. Noononí koní nəwoto keewíru /kíítsíru/ k'ac'e .
4. Noon jamots taalene.
5. Borí noono borəne etefoní .

II. Haniye dashí aatotsí faac'əde'e arəwotətso aaníwere.

1. Berəti ashə naarots ayídek'ə bodaatseyíru zooníyo _____ ?
 A. Matakáli; B. Asosa;
 Bí. Kamashí; Dí. Maa'o kooma;
2. Benshangul guurotse daatseyíru ashə naarotsí.
 A. Taalarəní bobeefo.
 Bi. Daní moowots toharəní bodanəfo.
 Cí. Nemon teron wona wone kəno.
 Dí. Jamoní
3. Guməzí noono ebí ?
 A. Borəna
 Bi. Doməna
 Cí. Guməza
 Dí. Təgeréye

4.4.4 Nətooko tərafíkí sababiyatse kota naana'atse weero tərafíkon kota;

Naana'otsi weeratse tərafíkon kota;

Naana'o weerats béscha'ora tərafíkí tero korəde'e sha'o geyítuwe. Naana'otsí motobílí weerats kuuta waterer ejəd'o kaasho geyíratse. Motobílí weerón b0'amora tuffí weero deshəde'e sha'o bon geyítuwe. Tuffí weero bá'alətsə beyokəna motobíló boshínatse bábe'etuwox'o bogíri aaron deshəde'e sha'o bon geyítuwe. Weero k'ut'osh bo'etoro shine shuutso s'ílo bon geyítuwe.

- Daníruwots ítə weerots ak'owe ítə kotəfoní ?
- Tufí weero motobílíkoníye k'osh tufí weero desha weeratse ítə sha'or ebí ítə k'aləfoní ?

Daníruwots ítì jaatsí datso k'eezítə/dek'etə/ naana'a ítə wotətsotse tərafíkí sababí weerotsí shengsh dano geyítuwe.

Dats jamuwotse andí sayíton ashawotsí ayídek'ə míd'íru /íshíru/ keewotsítse íkoní tərafíkí sabababíya bémoterəna afərikotse daatseyíru galotsítse /datsovotse/ ltop'íyo jamoníye shínafane.

Hanatse oorosha tərafíkí sabababí weerotsí shengsh danonatə daníyon no'asho wosh geyítuwe.

Tərafíkí sababíyo bəbodíru ashawotsítse ayoní daníru naana'otsíye bəbodíru danímookə bo'amore wokín daní mooneye bomookə bowore manoro tərafíkí weero korakəne.
Motobílí weeratse kuuto bokashor gísheyar bowos'or sababíyo bəbodetuotsəna shíno mooke bosh bo'ind boního keewo bon geyítuwe.

Daníru naana'otsí bodano bo'íshiyé hakona bodaní k'ac'owo kakude'e bomoomandə amo bongeyítuwe. Weeratse gísheyar wos'o ,k'ap'eyar wosər farosh bo'efora tərafíkí sababíyosh woshítuwe.

Muk'ə naana'owotsí daní mooke fakesheyora daní maa fegeshatse bokeshtətsok'on t'oolar motobílatsə bokeyawok'o ízo geyítuwe.

Naana'ots bésəkəletíyo danosh bojookor díhír motobílí sababaíyosh wotosh falítune.

- Daníruwots sababíyo bəbodoníye shíno ítə tooko koto ítí geyítuwe.
- Daní mookə bo' amoronatə bowora motobílí weero gíronatə k'anon dano bon geyítuwe.
- Naana'ots weeratse aməfets wokín kaayífets sababíyosh bowoterawok'owa bondaatsítə ashə /eenoni/ weero deshde'e bosha'ítuwok'o ízo geyítuwe .
- Motobílí weero bék'ut'íruwokəna naana'osh eenots ízonatə daníyo geyítuwe.

4.4.5 Peedalí bésəkəlítíyo jookíruwotsəsha;

- = daníruwots 100% sababíyoní bésəkəlítí jookotse bəbetsotse shengsh Korəde'ere.
 - = It'osh /be'ewosh/ erər ítə t'ameyara sababíyosh ítəwotiti.
 - = Itə bésəkəletíyatsa asho /k'ac'ə/ mango kurík'ayere.
 - = Itə bésəkəlítə ítə gíwushora fəreníyo fəreco, taarəgo, dawulíyo - - - Bébeyo shíno s'ílere.
 - = Naana'o weeratse bəbeyonatə bī'alo s'ílere ízuwere.
 - = Tərafíkí weerí nemonatə tero ítə danowo weerats t'oolar Kíndək'ayere .
-
- = Weerə eenots kíndəfətse shíno bítse gewúru motobílətsə Bobeyonatə bebok'azo dano geyítuwe. Nogíronatə k'anon s'ílo Geyítuwe.
 - = **Kərayíyo /wíshíron/** bésəkəletíyo jookíro naana'otsí sayítə Bī'amawok'o erə karaoke sababíyosh wotosh falítuwe.
 - **Tərafíka:etóní datsatse: Motonílo, Baaburo, aatsatse: Marəkabo, Bídəro** Bésəkəletíyo t'uwon jookoní c'eeshalo kashats sababí kewa bəwotətsotse korəde'e jooko geyítuwe.
 - Daníruwots tərafíka eto eega ete ?

Yongatse: Ayeríyo /Orop'ilo/ bəworíshru gíwa wokín sha'e.

Arýosha : Motobílo Baaburo, Asho, weeratse bəsha'ora Bídəro /Marəkabo aatsatse bəsha'ora, sələko, telegəramíyo wosho bəbeshíyor gíwotsíye tərafíka etefoní.

Terəwer 4.3

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erər aaníwore;

1. Naana'o weeron bəsha'ora tərafíkí nemo dano geyítuwe .
2. Datsuwotse sababí jiitsíru keewotse eenoni təratík sababíye.
3. Naana'ots motobílí weerats kuutə kaash geyítuwe.

4. Tərafíkí sababíyona tərafíkí dano daníyon bazýosh faletuwe.
5. Tərafíkí sababíyo bəwafoní weerí kínde kesho darone.

4.5 Guuru nemonatə k'ərəsiyona

4.5.1 Daníruwots nema eto eega ete ?

= Nemoní ashawots beyotse shýano, genee'o - - - békotor b Tookon bok'alə bo'aayefoniye.

Nemoní íko nomí gíwats tuwít amanonəto gonkeke.

Nemoní geezə worí k'ərəsiya wotatəní na'í na'osh beshítə keewe.

Nemo gítə bog bogə k'aat'on kayítuwone:

Manotsu nema :

Ashə na'o békíni weeron bofíníru fíino bo'awon bék'ed'efer bek'osh faletə keewotsíye.

Aríyosha : Goshgosho, taha taho, máá móó, beebeeyo boro békoshéfoní mínzí beeron békoterəna besh beshatə tabone.

Ikə ikə ashə narotsí k'oshíru keewo békayala botahíru tahoníye.

Ashowots botahíru tahoní ashawots nemonatə yongí naarok'owa(wotok'o) k'osh k'oshe.

Arə 4/4 Borí taha taha.

4.5.2 Guuru naashəmonatə k'ərəsiyona:

- Daníruwots detse gala ete eega ete ?
- Shah /salat'ana eto eega ete ?
- Shah /salat'ana/ : etoní jiík'omande aanek'aza, shíno mandə eena ete.
Salat'anoní jiíshíru ashonatə bénemok'oyíye.

No beyíru duraní sayínísíyonatə tekəlonojí eenətə ashə beyo běwoníru sayíte.

4.5.3 Salat'aní weerotsí:

Salat'anere eteyíru bábe'etí sayínísíyonatə tekəlonojíyo haníye shíní běbeyíru beyokoke k'osho mande / eneo mand/ b'iamore.

Salat'aneyo índo nofolítí na'o béníheye běbogora běwoneyore. Yootsí ashowotsí bomaayo bokeməfoní wonawoneyone. Muk'í teshətəní awutsona, beero woneyo bofalí ando salat'anatəní Ambaaron /santímon/ bowoneyí. Nodatsu yoots bék'efoní datsí eenasho wotsəne bětesh. Eenashotsu ashowots dagotse beyíru kico běshíní naadətso bokítsífoní běteshí. Andəmo məgəsəto həgýyonatə teron békishəna ashə jamots bine bok'eyír bine bokíseyíri.

Yootsí ashowotsə bobefə beyokoní guratsa, goop'əwotsa, díinotsa - - - bomááfonu mítíshuwo mec'arení, díní s'ootso azíniye běteshí. Muk'í teshətəní gízowots bodaní moontona. Mítónatə mak'ətsona goshət ashowots muk'í teshətə, k'osh k'ac'owotsən bogoshi goshona shengshədek'ətəní. Manatse tutson **s'ílas'sílonə** bəron, ambaaron, awutson, dangeshí gashon - - - bofíiní.

4.5.4 Salat'aní k'alonatə k'awutsona salat'aní k'alotsí:

Salat'ano ayí k'alo detsəfe. Sayínísíyonatə tekəlonojíyon k'áníyets k'ac'owotsən fíínoní fííno ketíni fííno mangonatə ashə gík'if keewotse oorítuwe. Haníye shin teshəts beyo jílk'ə ooratə teshekə běwoterəna, Andətsoní salat'aní dura wotatəní eenosh shenge.

Sanat'ala

Civilization

K'ərə síya:

- Daníruwots k'ərəsiya eto eega ete ?
- Itə galotse eegə naarí k'ərəsiye fa'o ?
- **k'ərəsiyon:** níhon abon beyeru beyo k'osh k'osha běwoto fíínets fííno k'op'ədek'ə gedets taarikiyasete.
- k'ərəsiyotsí kotonatə ayíreyara na'i na'osh wotareñi ayí gízə /ambaar/ daatsí weero wotítune.
- k'ərəsiya etoní Noona, Amana, Taarékí beyokotsí, ashə duukeýíru beyoko, k'op'ets worék'ato - - - etefotsí.

K'ərəsi íko k'ərəsiye etetuwyok'o k'alíru keewotsí:

1. Ashowots aze fííni kawutsa / bofíínts fíína.
2. Ashowotsənto ayí nato beere wotare .

K'ərəsi naaro gítón(2) kayítuwonw;

1. Gíwa k'ərəsiya ;
2. Gíwukə k'ərəsiya;
1. **Gíwa k'ərəsiya :** bo'ed'tsoke gíwawotsí ayí nato íshətəní na'i na'osh beshətotsíye.

Aríyosha: gedamíyo, doowots fíínets shutso(kosha), həns'o ...

No guurotse daatseyíru gíwa k'érəsíyotsítse; **doowatsi Baaben shutsí gop'onatənī, Aba gidimə mituni ariyosh** wotítune.

2. Giwiru k'érəsíyotsí :

Taaríkíyon, nemon, teron ayídek'ə danekène. Gíwítə k'érəsíyotsí amanosh, jaakosh, maa gítsítsí fíínosh, s'ilalosh, mangonatə baatsosh fíínekə keewune.

Gíwítə k'érəsíya no'etíru k'érəsíyotsí; beyoké íkoke íkoké gíwo falítuwotsíye.

Aríyosha : Awutsonatə ambaaron fíínets s'ilalotsí.

- = Yootsí masék'alíyotsí.
- = k'osh k'osh tahí naarotsí.
- = Gína, geepa -----

No guurotse daatseyíru gíwíru k'érəsí yotsí :-

Asoson she hojel taha, alanga, joora, Bori gíno, Geepo, shíka...datsetuwe.

K'érəsíyotsí kotonatə bok'alona:

- K'érəsíyoní k'op'o bébefetse shína salat'aní shine shuutsok'owa bodek'əfoní.
- K'érəsíyotsí ashawots botookə tookon bodanetuwo k'oshítuwok'o woshítuwe.
- K'érəsíyotsí ashawots k'oshə ashawotseke bok'oshítuwok'o k'alítuwe; Botaha tahon bomáámóón bonemon boteron -----
- K'érəsíyotsí gézə daatsí weerosh wotítuno.
- K'érəsíyotsí noffíníru fííno kup'íytuno.
- K'érəsíyotsí botaaríkíyonatə bodaatsíru íkonomí weerona ayí k'alo detsəfeno.

K'érəsíyots awashiru /t'afiru/keewotsi:

K'érəsíyotsí gítə(2) weerotsən t'afosh/ awashosh falítune :

1. Ashə fííníru sababíyona.
2. Aze sababíyona.

1. Ashə fííníru sabababíyotsí;

Gíní kaaron, ump'on, bíík'on, kemon míid'o bodosh falítuwe. K'érəsíyots otera beyokokə beyar awashítune.

K'érəsíyots bo'awashefoní dufeyone/ gínone/.

2. Aze sababíya:

Yoongo bé k'osh k'oshora weeralí dí'ona, ak'onatə k'ees'o bəwonawoneyora aawí k'ees'ona ----- lkə íkotsí ayí nato beyarení woníyo/ kalaso/ k'azaeyare bo'awashefoní tíísharəní.

K'érəsíyotsí kota:

Daníruwots k'érəsíyotsí kotefo ak'owe ? K'érəsíyots bo'awasherawok'o koto geyítuwe. Ashawots bo'ats sababíyo bodorawok'o koto geyítuwe.

Terəwer 4.4

Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín "koota" erər aaníwere.

1. Nemonatə teroní na'í na'osh besho falítuwe.
2. Ashə na'o bísh shíyeyíru keewona noon keewa baron bémoterawo k'op'on beshíyofalítuwe.
3. Na'osh fuur k'oot'íyo sheng tere .
4. Tera etoní ashawots beekítse .

5. Faazígí wogo mangiyefoní c'agíno bíítseyore.

"A" shíírutse beyíruwo "B" shíírutse beyíruwonto jagíwere.

<u>A</u>	<u>B</u>
1. Ashə fííno índíru sayínísíya.	A. líkə aawa.
2. Ashə na'o békííníru aawon bek'etuwo.	Bí. Gíwa kérésíya.
3. Gíwa k'érésíyoní.	Cí Sheng nema.
4. Gondə tera .	Dí . K'ac'í tera.
5. Fararí 23 mangiyet woge .	E.Mauts na'u gofə damíya.
6. Wogo béwonet aawoní .	Gí. Aduwí woga.

Haniye dashí aatotsí faac'ede'e aaniwore.

1. K'ací tero woterawo aawune ?
 A. Maayí gosha . Cí. Taha taha.
 Bí. Beebeya. Dí. Duubə duuba.
2. Haniye dashí beyíruwotsítse k'ac'í teron ?
 A. Duuba . Bí. Amana.
 Bí. Aro k'op'a . Dí. Maayí gosha.
3. Dats jamuwatse **bos'aazon** k'eyíruwots aawo mangiyer eegotse ?
 A. S'ek'əri 17
 Bí. Gon aats 23
 Cí. Gon aats 27
 Dí. Fararí 23

Aze kic'a	<i>Natural disaster</i>
Aze gond keewa	<i>Hazard</i>

4.6 Gondə terotsí.

1. Maats na'a gufə damíya;

Matsə na'u gufə damíyoní ayíkíc'o dowosh falítə keewe. Gufo bí'amora bín weshetuwe, Ayí s'atso kud'ítuwe, k'ut'ets manu gaawosh falítuwe, bín k'ut'eyíru mélac'íyo wokín k'osh k'ac'o Ecə ayí bíyo dowosh falítuwe. Muk'í tenu k'ut'ets gaawu maní na'o bəshuwora bəshu moo béshuntsok'o bégeetserawok'o woshən na'o bí ít'or kíc'íyítuwe. Nugushotsí gofə amo bon geyítuwe. Man bəwotora s'əker galíts ashawotsən bəwoterawo hakímiyotsok amo geyituwe.

2. Na'on maats ama :

Maatsə na'ots boshunawo na'on boníhowots angon maatso damíyosh falítune. Manoro na'o boshuwíyala míd'osh falítune. Na'on maats amíru maats naana'otsí daní gowatse jíík'o mand oorítune. Bomoono na'a bowotətsotse beerakəne, bíishe bobíishefoní. Na'on maats aməf maats na'otsats bodəfə keewotsí : **Aríyosha:** na'o bomac'ora na'a ít'o falatsəno, manatse tunu k'irosch falítuno. Han bəwotətsotse na'on maatsə amo bé dowíru míd'owotsí keewonatə na'on maatso bo'amok'o wosho non geyítuwe.

Gondə yoots keewotsi	<i>Harmful traditional practice</i>
----------------------	-------------------------------------

3. Fuur k'oot'íya;

Na'í maac'o nefítuwe etení fuuro na'o bék'oot'etuwo'k'o woráshetoní fuur k'oot'íyoní sayínísíyon areyera wotaténí aratse wokéts koote.

Fuuroní naana'í maac'owosh bémangítuwotséna bonac'uwiyosh wokín cooshiyosh falítuwe.

4. Atsə k'at'a:

Noguurotse daatseyíru gondə terotsítse íkoní atsats c'írə kisha /atsə k'at'e.

Berátonatə guməzona bo'atsonatə bobaro k'at'efene.

Sheng terotsí :

- Daníruwots sheng tera no'etíruwots aawotséna ?
- Itə galosh sheng keewo gawuféte ?
- Itíye eenotsésh wosheféte ?

Sheng terotsí /sheng amalotsi:

Manotsu := Faleya

= Dabeya
= Mangeya
= Jaleya

4.7 Amala

Ashə amalo índíru sayínísíyoní sheng amala etefo. Amala etoní sheng bémotonatə gondə bémoto kíitsíru sayínísíye.

Amalots bog bogotsi; mangeya, dabeya, faleya, jaleya - -- kats keewa.

1. Faleya:

Faleya no'etora ashə íkí amalo etoní; níbék'ono, mumədo, tookə shuno - - faləní ashonto tohar beya ete.

Sheng toho kíshosha sheng malo **fale**. Ashə íko ashə íko gondə fílnona sha'ar keewo wokín k'oora bémoterawona ízo bíñ geyítuwe.

2. Dabeya (AYEYA)

Shýanora woter genewor tohar dabeyo geyítuwe. Ashowots nosh k'alo bon geyítuwe no'etíru keewona bosh shíno nok'alo geyítuwe.

Dabeya no'etora ízon, angon, gízon, wokín ambaaron - - - geyítuwe.

3. Mangeya :

Noguurotse k'osh k'osh ashə naarots beyírune. K'osh k'osh ashə naaronotsu tohar beyon, íkonomíyon, polotíko - - - gonkekéne. Botookí wogo, bonemonatə teron bomangíyoro íko íkoko bémagífoní.

Eno muk'o muk'onu eeno, boního, bo'índo botoho - - - mangíyon danekéne.

4. Jaleya:

Ashowots tohar jeenon beyosha íko íkona jalo geyítuwe.

Jamə aawo asho jalo nék'azala toho woter nénibí toho daatsatséna.

Arə keewonatə sheng fíino nonemok'o detso non geyítuwe. Ashowots bofííníru fíino shengonatə are woto geyítuwe.
Ant'eləc'onatə na'iyona ashawotsoke shít'ekə keewe. Arə keewoní ashawotseke toharə beyosh íkonomýosh, polotíkosh, tohar eenosh shenge.

Sheng moralíyotsí (Amalowotsí)

- Taalon s'iila.
- Sheng gawa /asaba/.
- Jaleya.
- Nemonatə teron mangiya.
- Shuneya.
- Íímets fíino fíina.

A. taalon s'iila:

Gízo daatsosha erər ashə íko ashə íkatse eenəsho wokín muk'əshoní shengalíye/ taalíyalíye/
Taalon ashawotsí s'iila etoní íko eenəshər íko muk'əsha bē woterawo sheng weeron bofíínok'o íima ete.

Bí. Ashawots sheng fíina /k'uma):

Ashowots keewotsí k'osh k'osh weerona bos'ílə foní ikə íkə ashawotsí boshíshətsə keewonatə bobek'əts keewotsí k'osho mandə bobéshəna íkə íkowotsí shengo mandə bobítsəfoní. Hanənaarí ashawotsí sheng fíinets /k'uməkə/ asha etefoní.

Cí. Jaleya :

Sheng ashawots amolotsíte íkoní jaleye.
Jalar k'ac'owo ashawotsəsh ítə íime bo'ítə jalok'o ítəsh jalek'azosh falítune.
Jaleyoni :maa ashawosh, jagosh datsosh eenosh ayídek'ə geyítə keewe.

Dí. Hégíyi nemonatə teron mangiya:

Hégíyi nemonatə teron mangíyoní ayídek'ə geyíru keewe /sheng amale/. Hégíyo koní etets keewoníye boga békoto danəni daníruwots, ítu hégíyo mangíyo ítə geyítuwe.

E. Shuna : Ayí shuní naarots fa'ane; maa ashawots, gíyots, ashawots
Dagotse beyosh falítuwe. Dats shuna no'etora datsush geyítə keewu jamo k'ala /fíina/
ete. Man etonu nawíyon, koton, fíínon, - - - k'alona.
Daníruwots ítə guurosh k'aleyír níwíyá fíinosh tudenəfəte ? Tudenəfəte wotíyala shenge níwírute.
Jagonatə dats shuna gteyíru woníye.

Fí. Íímets fíino shengsh fíina:

Danə dano ítə mabétiya békoto danəfəte ? Itə dabətaro nababar sheng k'awutso
daatsíyoní ítə gədete məgəsətí fíino fííníru ashawotsí boshe íímets fíino shengəsh fíino
bon geyítuwe. Koní etets ashoní bímets fíino fíínonatə k'alo bín geyítə keewotsí dano
geyótufe.

Gí. Nəmabətíyo kotiya :

Asho asha békotətsotse bédartsíru mabétiyoní ashosh íímets mabétiya etefoní.
Manotsu; noon keewí mabétiya, nesh arets keewo keewí mabétiyo, nəshuntsokə sha'í
mabétiyo - - - arəts mabétiyotsí man geyore.

4.8 Bebeya

Beebeyí malowotsítse k'ac'owots teroní íkoníye. Ben shan gul guurotse daatseyíru ashowots bobeyosh aawu aawun bofínefē fíínotsí **jaakonatə goshone**.

4.8.1. Máá máá

Borí nemí máá máá:

- Daníruwots borí nemí máá móó danefete ? Borí k'anifē buutsí naaroní **beda** bëwoteréna, k'aniyets butsə mana tohar matse nugusho bémááfoní maratsəna naana'osh. obí'alí íímetoní

Arə 4/5 Borí nemí máámáá.

4.9 Shayírí (bek'era) nemotsí :

Tookotse keshíru keewotsí, tohar beebeyo, k'osh k'osh keewotsí aawon bek'era kíshon detsera keewotsí ete shayírí nemotsí etoní .

Aríyosho : Duubo, jaawo, arék'gut'o,garaara, sayínísíyo - - - etefotsíye shayírí nemotsí.

Shayiri (bek'era) nimotsi

Spiritual

Duuba, k'afa, jaawonatə fakarona:

Boro, Guməzo, Berəto, Maa'o Koomo, Domo, Təgəreyo, Oromo Agawo - - - ashə naarotsí botookí nemo tero, duubo detsəfəno. Genewí aawots wotere shíyanotsí bokítsíru duubotsí detsəfəno.

Jaawonatə fakarona:

Jaawonatə fakarona ashawots níbo bok'unətoní. Yootso dufeyo bo'amora bosh shiyets keewotsí bokeshəfoní. Manəshe shayírí nemene eteyí.

= Daníruwots abəniye itədants duubonatə fakarotsí keewuwere ?

= Danatsetse wotíyaro itə maa ashawotsənate itə galítsí ashawotsí aatəde'e keewowere.

Arə 4/6 Borí bambí duuba.

Amana :

Guurotse daatseyíru ashawots botookí amono detsəfəno. Boshunətsono amaní mabətiyo detsəfəno. No'amaníru amanonu taale. Koní etets amono konəkoníye bogalíye wokín dashalíye. Amaneyíru lík'o kítseyíru weerots ayíne fuletsotse bo'amaríru beyokoní **lík'ə maa** bówoterəna fulalotsəkoní **məsəgídýa** etefoní. Bonemo bobeshíru weerotsí :- Duubona shiyanaona amanona bomáá móóna botaha tahona - - - hanotsəne.

Gubí K'oron /woradon/ guməzots gofə amo s'íílone; Gofo ametə na'o es'atse ood'əní wolo es'er býats bá bebxdek'eti. Asho bəlalək'ats eed'arəní shawatoto tuura bébetuwok'o bowoshetí. Bəshínats t'arap'esə íko t'íntsəní ítsítsəro saaníyots, zayíto shíníyots gerəde'e na'o békíshonatə bétəfon bémashítuwok'o bowoshít.

Keezə muk'ə bambowotsí de'ewar duuwu duuní t'uwi tatse íkə saayítatse bádoozetet. Guməzí jawetsoní bémēetsí wotítuwane etə bo'asabətsu'atsa; duubots, eep'owots, wamíc'ots, gaawiyotse, bédāatsəts beyokoke bí'ats bédubetí. Duubo bék'ees'ora býokə t'íinəní bék'ubelo wokín bəbuc'o bímetí bín bégawísh. Bíyo bish bín bégawísh íímosh falítuwane. Bomaneyaro bode'etə aawo tííshəní bode'etí.

4.10 Nemí wonawoneya :

Daníruwots nemo aak'owe wana woneyo bēfalítí. Nemoní ashawots beebeyonatə noon keewok'o k'osh k'oshosh falítuwe. Ikə ashə naarí nemo íkoke k'oshe ikoko bí'eene íkoko muk'osh falítuwe.

Ashə na'aní ikə beyokə baarokə bēbeerawo bad'atəní bēbeefoní. Monoro tohar beeyon, íkonomíyon, ashawots wokín datsowots bodatsəts nemoní íkoko ikoke amofalítuwe.

Manoro nemo eenosh falítuwe. Sheng motsí detsetuwe gondotsí jiwetuwe.

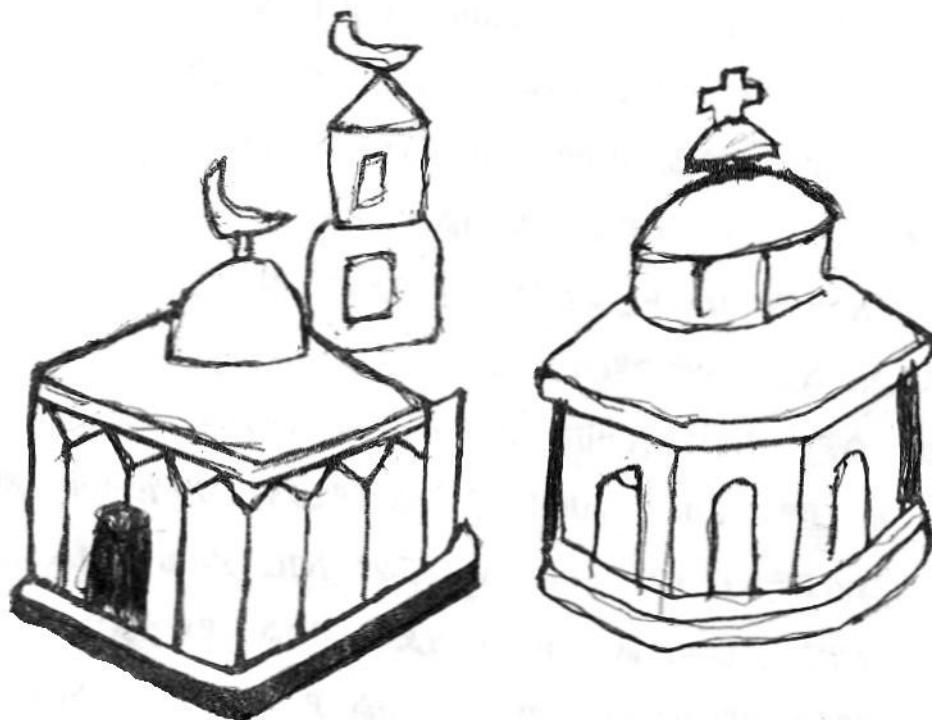
- Daníruwots noguurítsí nemotsí eegoneya íko bowotí ?
- Be k'osh k'oshəts weerotsíye ?

Ikə beyokoke daatseyíru ashə naarotsí bomáámóón, botaha tahan, ikə naarene.

Boronatə Beretona shíyaní aawonatə botaha tahona, bomáámoon k'osh k'oshəne.

4.11 Nemí taalə wota:

No guurots k'osh k'osh nemots fa'ané. Ayí ashə naarots bobeyalorə bo amaníru lík'ə moowotsí taalone síleyíri boshuntsa shoyono falítuno. Noguurutse daatseyíru ashawots boshoyíru amanoni fuletsənatə fulalone. Ikonu íko nemo gac'erake. No guurotse daatseyíru ashə naarotsí; shíyanots genewots - - - aateyar, dabeyar, faleyarəní, tohar bobefoní.

Arə 4/7 Amaní moowotsí.

4.12 Guurutse mangeyíru wogí aawotsí ;

Daníruwots noguurotse mangíyeyíru wogí aawotsí keewewere ?

4.12.1 1. Mekí aawa (ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಣ)

A = Jaane 23 aduwatse kes'o mekets aawoní aawu hana worí wotə noton
Mangíyeyíru woní noníhots t'alíyan gíní ashawots aduwatse bomekets aawa
béwotətsoshe.

Bí. K'aabə jaagə 23 dats jamuwatsí bos'aazon k'e yíru ashawots wogo
Mangiyet aawe.

Cí. K'aabə jaangə 27 mekí aawa erəní mangíyetoní.

Dí. Fərə shos'í 20 lihiyadigo darəgi, ísapo bət'afitsə aawe. .

4.13 Fulets amaníru wogí aawoni:

A. S'ək'ərə 1 worí wotowots bowoneyíru aawe. Han naarí wogoní
Nato bí'ame, handero béwetə aawe mano etefoní **k'aame**.

Bí. Jaləga 29 Ejədī aawa etefoní. Bí'aawuman ízar ízewerí beshuwets aawe etefoní.

Han mangífotsí fulets amaníru asowotsíye.

Cí. S'ək'ər 17 masək'alí woge mangífotsu fulets amaníru ashawotsíye.

Dì. Fararə 11 t'umek'atí wogi etefoní. Wogə haní ízar ízewerí yoredanos
Aatsotse dek'amə lík'ə moo tuuzets aawe. Mangífutsu fuletsotsíye.

E. Fazəga:

Wogí wotan mangíyefoní fulsets amaníru ashawots gítə shaasho boc'agínef /bos'omefə/
wore.

4.13.1 Fulalə ashawots b'amaníru wogí aawotsí.

A. Idə aləfetər woga :

Ídə aləfetər aawo mangíyefoní romadan c'agíno bíshənīye.

Bí. Idə alə alə adəha /arafə woga :

Wogə aawu haní nebíyu íbərahím bénayí bíməts aawe wogə han bomangífoní
romadan c'agíno bítssets 70 aawone /gítə shaashonatə tatsə t'uwnə/
Hají nemo-tero mangíyosh eteyor falalí amanona nəfalíyal kashon
Nəbefetsona bémuk'ya íkənoto beyotsí amər s'ílər wefə wogí aawe

Cí. Shuweya / mewolíd etefə fulalí wogí aawoní nebíyu beshuwets aawa
Béwotətsotse fulalotas bomangífoní.

4.13.2 Ashə jamots wogí aawa:

Ashə naarots botookí dərifítio bo'eed'its aawoní ashə jamots wogí aawa no'etíri.

4.14 Guurutse daatseyíru yootsətsonatə Adí tohatə gonkeyíru moowotsi:

- Yootsətsonatə andí tohatə gonkeru moowotsí eto eega ete ?
- Bo'ímiru k'alotsíye ? Ebí ebí ?

Ikokə beyíru ashawotsí tohar beyosh, fíínosh wokín amonosh bo'ed'iru moowotsíye.
Ashawots tohar beyosh, polotíkosh, Ikonomíyosh --- ayí k'alo íímetuwe.

Tohatə gonkeyíru moowotsí

- Daní moowotsí;
- Jeen kotí moowotsí;
- Weer fííníru ashawotsə moowotsí;
- Amaneyíru beyokotsí, moowotsí;
- Tohorə beyíru moowotsí;

Tohatə gonkeyíru moowotsí giton kayíyetuwe:

1. Yootsətsonatə:
2. Andətsəna:

1. Yootsətso :

Yootsətsə tohar gonkefə moowotsí no'etíruwotsí amaneyíru moowotsənata tohatə boyíts beyeyíru moowotsíye.

Amaneyíru moowotsí no'etíruwotsí lík'ə maawotsí, Falalí/ məsəgídá/ moowotsí - - -.

Bogeyíru keewotsí. Bos'entsíru beyotsí ashots k'eesí daní moowotsí, k'uraní daní moowotsí, ədəríya, Smbata - - - detsəke.

- Daníruwotsí ítə galatse amaní moowonto gunkets daní moowots fa'ano ?
- K'eesí daní moonatə k'uraní daní moowotsí naana'o bo'amaniuwok'o lík'í weero fídelíyo, amaní nemonata teron bodanetuwo'k'o wosheyíru beyokotsíye.

Ashowots boshiýaní aawots wotere genewí aawots k'osh k'osh kíc'í aawots bobíshefoní **idíryone**.

= Daníruwotsí maa hanots ítə galotse fa'ano ?

2. Andətsə tohar gonkeyíru moowotsí:

Andətsə tohar gonkeyíru moo no'etíruwotsí:

- Daní moowotsí;
- Jeen kotí moowotsí;
- Weer fííníruwots moowots;
- Aatí s'ayíno kotíru moowots ;
- Beyíru moowotsí fííní moowots;

1. Daní maa : tohatə gonkeyíru moowotsítse íkoní daní mee. Maa haní guurutse daatseyíru moowotsítse ayí k'alo ashawots, nana'osh íímíruwoníye.

2. Jeen kotí maa : Noguurutse daatseyíru íko tohatə gonkeyíru maa wotatəní békínoní ashawots jeen kote. Manotsu Kéliníkíya, Jeení t'aabíya, Hosəpitálíya.
Noguurotse jeen kotí moonatə kélíníkíyon daatseyíruno.

3. Weero s'ayín aatso beyí moo fíínonata k'osh moowotsí:

Hanotsí noguurotse daatseyíru ashawotsəsh aatsí s'ayíno, weero, beyíru moo, k'osh k'osh fíínotsí k'alítune.

Arə 4/8 Andí tohar gonkeyíru moowotsí.

4. Nashí /dats k'eezíruwots moowotsí:

Nashí/dats k'eezíruwots maa etefotsí: Ashowots bok'eyíru, bobeyíru nemonatə teron fíínatsə jíítsíru ashowotsí mooneye. K'anotsí k'anýítəní ashowotsəsh nawí fíínosh, Ikonomí eenosh ayí k'alo detsəfene.

Bokatə k'aton daatseyíru tohar gonkeyíru moowotsənatə Ikonomiyon fadíruwotsí.

Jeen koti maa	Health center
---------------	---------------

Guurutse daatseyíru naashí beebeeyotsí:

- Guuru shíyeyí maa;
- Zooní k'eezíru shíyeyí maa;
- Woradí shíyeyí moowotsí;

Naashí maa hanotsəsh naashíyets ashowots fa'ano.

-1. Shíyeyí /ízí maa:

Shíyeyí mooní guuru eenə shíyeyí naashona bějísheyíri.

-2. Zooní shíyeyí moonatə woradí shíyeyí moowotsí;

- Lík'əberiyó
- Gítələ lík'əberiyona

Naashí /datsə k'eezí/ moowotsí;

Naashí /datsə k'eezí/ moowotsí angəshí moowotsí dabítuwe.

Bííts íímíru moowotsí(Angəshi maa) eteyíruwotsí :

- Fərədí maa /Angəshí maa/;

- Polísí maa;
- Tipí maa;

Bírts íímí maa fíino fííníru maa hanotsí guurun zooníyon ,woradonaté k'abalíyon fa'ané.

Ferédi maa : maa haní ashawots bofayeyor, bogaweyor, bodagotse beyíru keewotsí p'ec'ede'e kíshíní guuru békíshéts nemonaté terí, k'eyí weeron gítelo bonadawok'o béworéshítí bonadéts nadono típo mand wokín ambaaro mand woníyo falítuwé ete.

Polísí fíínoní :

- Daníruwots ashé íko bífawashíyal shíno konéshe ítē keewí ?

Polísí fíínoní ashawots bogaweyor, bofayeyor ayí keewots bo'améfátse shíno ayí keewatse kote, bazíye ashawotsé dagotse beyír kíc'owotsí galáde'ení ferédi moosh beshíya.

5. Ashowots Ikonomí moowotsí :

Maa hanotsí ashawotsésh eenosh ayí Ikonomíyo íímíru moowotsíye. **Manotsu;**

1. Baankíya,
2. Ambaaro gushon íímíru mooní(Taashi maa);
3. Faayínasí bírowa,

1. **Baankíya** : Baankí fíínoní ashawotsésh ambaaro íímetuwe, bo'ambaaro beeziituwe, ambaaro hakebake daamítuwe no guurutse íké baaré baankíyo daatsetuwe. Baankímanu Asosi guuruwatse daatseyíru jaakétsotsosí ashawotsésh, mágéssétoch - - - - ayí fíino íímetuwe.

Ambaaro gushonaté k'uzé íímíru moowotsí íké naarí k'osonaté shunts ashawots bo'eed'íké maa maa haní ambaarotsí beeziituwe, gushon íímetuwe. Gushéde'e t'awash béshuwon aaníyofaletuwe.

- Daníruwots ambaaro gushonaté k'uzé íímíru moo danéfete ?

Shísh danéfete wotíyal eebí eebí bok'aloní ?

Bok'aloní :

- = Ashawotsé k'uzonaté gushí nemonaté teron danéní botookon shengsh Shíno mandísh danetuno.
- = Gaareyí fíino shenga bémotonaté kíc'owotsí tohar ak'o bíítsefok'on Danetuno.
- = Ashawotsí ayí shuwosh gush dek'atse orítuwe.
- = Ashawots baankí fíino bobeyíruwoke bodaatsítuwok'o woshítuwe.

3. Ambaarí wokín Fayínasí bírowa:

Fayínasí k'opí mooní dats k'eezíru wotsnto shéyeyatení ashawots erero bo'íímetuwok'o shuyo boshushetuwo k'oosh k'oosh gízowotsí bokaku wítuwok'o woshíruwe. Kakuwets ambaarono fíínats aanaré ashawotsésh bémotíuwok'o k'alítuwe.

Teréwer 4.5.

I. Haniye dashí aatotsí "Ara" wokín koota erér aaniwére.

1. Ashawots bok'eyíru nemonaté teron békeshetuwo k'o woshíruwoní dats K'rezíru naashí mooneye.
2. Dats k'eezíru maa etoní angéshí moono dabítuwe.
3. Ferédi mooní típon wokín ambaaron kíítsíyo faléfe.
4. Shíyeyí mooní béisheyír een shíyeyí moo k'eezíru naashone.
5. Zooníyonaté woradí shíyeyí moowots bok'eyíri bonaash eenonaté gítelí Naashone.

"A" shíruts beyíruwotsí "Bí" shíruts beyíruwotsénto jagíwere.

<u>A</u>	<u>Bí</u>
1. Amaní moonato deshets daní moowotsí.	A. Polísí moo
2. Amaní maa.	Bí. Jeen kotí moo
3. Andí tohar gonke maa	Cí. Iik'ə moomatə mísegídíya
4. Bí'awashíyor gondo békíñor Férédí moosh íímíruwo.	Dí. K'eesiyonatə k'urani Deni moo.

III. Haniye dashí aatotsí k'awunon aaníwere.

1. Guurutse beeyíru keezə shíyeyí moowotsí k'o'ere ?
2. Andí tohar gonkeyíru mootsí keezo k'o'ere ?

4.5. Bofiin danets ashotsí.

Daníruwots bofíñon danets ashawotsí eteyor Eega ete ? Danefete ? Ashena'o békayíru beyo shengeshosh wokín eeneshosh ayí fíínotsí yootsa wotere ando fíínirune. Bofíñefə fíínə manotsí tohar beyosh, Ikomomiyosh, polotíkosh ayí k'alo detsəfene.

Fííní naarotsu Aríyosh: əsporətýa, Duuba, kíshí fíína, k'op'í fíínotsí sayínísýonatə tekəlonojýona arəts fíínotsí een fíínotsí datsosha etefotsí. Een fíínotsí fíínoní datsí eenosh shenga.

K'osh keewona een fííní fíína datsosha etoní ashawots beyosh ayí fíínots fíínar wokín k'aler bodaatseyore.

Daníruwots haniye dambe bofíñon danets ashawotsí no'etor eega békoto danefete ? Hanə etonu nodatsuwatse Itop'iyotse k'osh k'osh fíínotsí fíínar ayí keewo doofene ashotsí nemo, Ikomomiyó, polotíko - - - ayí k'alo detsəfe.

A. Shengə guut'a (k'op'a) :

Daníruwots shengə guut'a no'etor eega ete ?
 Sheng guut'í fíínotsí fíínatə sheng shuutso daatsətsə ashawots konə kone ?
 Noguurotsəne ? Shengə guut'a no'etora "**níbíshu**" guut'o/**Iəbəwoledíyo** wokín jaawotsí guut'on sheng beeza ete.

Shengesh guut'a (k'op'a)	Literature
--------------------------	------------

K'osh k'osh guut'owotsí Aríyosha :- Jaawatsí, Níbí shu guut'owotsí - - - guut'owotsí guut'íru ashawots guut'íruwotsí etetoní guut'í fíínoní ayídek'ə mange. Guut'ona ashawots beeyo, k'eyo, azeyo, genewa, shíyano ashə na'í shuneyonatə shíd'eyon guut'on beezo faletuwe. Haniye dambí keeweyíruwo guut'í nema békotíyalorení Itop'iyotse ayí ashots guut'í fíínon danetsots ayíne.

Manotsu :s'egaye G/medəní, Adísə Alemayo, Balu Germí, Bəsəratə G/əgəzaber, Dabala Sefu,... arətsotsí bowoterəna.

Guut'íru Adísə Alemayo guut'on daneke.

Guut'íru Adísə Alemayo məgəsətī fííno fíínoníye beshatəní ayí nəbí shuts guut'otsí guut'ere. **Manotsítse** "k'írefets shuneya /doowotsə kindefetso shuneya" (Fek'ir əsəke mek'abər)/**ፋቅር አስከ መቋዴር/**, wonəjelənyawo

Danya/**ወንጀልቻው እና/** "/Awashítsə naasho/" - - - - etetsə nəbí shuts guut'otsən daneke.

Guut'íruwo Adísə Alemayoyí datsatse guratse, dats jamuwatse bédanetuok'o woshətsoní " k'írefetso /doowotsə/ kíndefetso shuneya/**ኩርር እኩ መቋብር**/ etíru béguut'oníye.

Béguut'əts guut'onu bétuwotse tutə bés'ufetso sheng nemonatə tero, arí keewo /taaríkíyo/ detsəts geezə "nəbí shuts" guut'e ayí ashawotsu nababerəno.

Radawaaníyon gítoto beshiyere ashawotsəsh. Inəgəlízi noono mandə wonýyerəno datsə jamuwatse daneka wotere "k'írefetso /doowots/ k'ínefetso shuuneya") etíru guut'oní naána'osh beshítə keewo beeze. Adísə Alamayiyí nodatsuwatse danekə ashe.

A. Sayínísíyonatə tekəlonojíya :

Daníruwots sayínísíya eto eega ete ? Tekəlonojíyoníye ? Sayínísíya etoní:- keewú kísh weero, həgiya etotsí; arí weerón aze keewotsí ashawotsí shengsh danonatə aze beebeysí shengsh t'íwitsíya, fadiya, s'íila.

Tekəlonojíyoní sayínísíyí weerón datseyíru Indəsutíry k'alotsí fíínats jíítsí weerona shengsh daní fíínotsí fíínats jíítsé.

Sayínísíyo s'íila no'etora anədər dano nogalotse daatsosh arí fíínotsí fíínosh ashawotsə bogiwore hanotsəno keewotsí kakuwítune, bíltsetuno, matsítuno, k'orítuno, shengəsh matsəde'e keewítuno, fíínatsō jíítsítuno, k'orítuno, shengəsh matsəde'e keewítuno, fíínatsō jíítsítuno keewanotsu ashə na'o shengə beyo bobeyísh k'alítuwe. **Manotsu**; sheng buutso, jeen koto, sheng tahonatə moon bodaatsituok'o woshítuwe.

Aríyosha :

- Sayínísíyon s'íileyora goshiffíinotsí nos'ííllara goshets mayo bəshengonatə bə'ayona, gízowots bo'ímiru keewots shengshítuwe.
- Jeen kotí weerona k'osh k'osh shoodots dowíru kashets keewotsí t'affyonatə ato daatsítuwe
- No datsuwatse daatseyíru ashawotsí sayínísíyonatə s'ííllí fíínatse ayo bofííníye hako teshərəne adorə fíínirune. Dats jamuwatse man danetsə ashon dokəter

• Akəlílu Lamíye.

- Dokəter Akəlílu Lamíyí sík'ídi mítí s'ap'ona taha mashəfets ato mandə wonítsí Itop'íyo sayínísətíye.
- Ayí Afríkí ashawotsí aatson weyíru Bíləharzíya etets shoodon shoodə teshərəne bətesh. Dokəter Akəlílu Lamíy shípəranotsí udítə ato bon kuríru k'ont'í k'olosh daatətənī k'ont'í k'olots bok'íre bék'ətənī ato daatsəre.

Cì. Taawunetiya:

Daníruwotsí tawunetiya eto eega ete ? Itə k'aat'owotse tawunetí fíínətsots bobeyar bofíínəts keewotsí k'o'ode'e k'aat'owotse keewewere. Tawunetiya etoní guut'ets k'op'o k'anítənī ashawots shínatse t'íntseyíru sheng tífyatəre.

Nodatsuwatse tawunetí fíínən danets ashawots ayíne. Ashə hanotsétse danets ashawní **Wogayo Nəgatuwíye**.

Itop'íyotse danets arətəsətí fííniru asho wotsítse shíní danets ashe bēfíínotsítse **gaawerots gaareya**_etets fííno daneke. **K'írefetso /doowots/ kíndefetso shuneye** etets geezə"níbí shuuts" guut'o radawaníyon bébeshorə sheng k'aaron beshits ashe.

Dí. DUUBA:

Daníruwots duuba no'etor eega ete ? No guuruwatse Asosí kítowotse duubíru ashé shuutso danefete ? Ashé mane bek'édanefete ? Duuba no'etora waazosh shenget sheyeyat noon gíwíshuru duubí k'ac'owotsí ashé k'aaroneto wokín k'aare baron matsek'ë shaawu gara ete.
Nodatsuwatse ayí andí, yootsí lík'ë maa duubotsí ayí danets ashawots fa'ano.

Aríyosha: Adí lík'í duunowotsí ashawots shuno kítséts duubowotsítse t'élawun Gesesiyí, Mahamed Ahamudí, Aster Awek'eyí, Alí Bírí - - - aréts ashawotsí s'eego falítuwone.

Ashé hanotsítse ayí natosh k'osh k'osh Itop'í ayí kís'osh bëduuwe danets ashoní **t'élawun Geseseyíye.**

E. lík'í duuba :

Akësum kíton shuweyaté eenets deeretso Yaaredé lík'ë duubí garo guut'ëdek'ë c'íron beezeots shíní nodatsu bogë ashe.

Deerets Yaared Itop'íyotse lík'ë maa jaawonaté jeewurí garí dana danife bëteshí.

Ilo deeretso Yaared garotsí keezon(3) kayítaní Gé'ízíya, əzélíyonaté Araryona békayí. Manotsu Gé'ízíya etonu shíneka ete, əzélíya etoní gitela ete, Bëwoteréna Araraya etonu keezela ete.

Deeretso Yaared bëguut'ana wokín bë lík'ë duuban k'osh k'osh beyokotsok sha'aréní bëdanifoní bëteshí. Manu shengere wokín geetsoko wotere. Bëshuutson s'eegefë saní moonu Adís Ababon fa'e daní mooní. Daní maamano **Yaared duubí daní maa** etefo.

F. Yootsí gara:

Nodatsuwatse Itop'íyotse yootsí duubí k'ac'owotsé yootsí garot danits ashawots fa'ano.

Manotsítse Asefa abatenaté Merí Arëmden danekène. Jamotse Merí Arëmde Itop'íyotse shíní danets maats duubékë andí duubosh ayí k'alo íímets ashi.

G. Kíshí fíína :

Daníruwots kísh fíína no'etor eega bëwoto danefete ?

Kíshí fíína etíru aap'o eegë eegë keewotsí bédetsétsok'o danefete ?

Noguurutse kíshí fíínon ayí fííno fíínëts ashawotsí maa ashawotsí boshuutso aatade'e

Marë k'aat'owotse keewewere.

Kíshí fíína no'etora: - Arotsí kítsa, shapa , duuba, guut'a - - - - sheng fíínotsí ete. Nodatsuwatse jamon kíshí fíínon datsuwatse danets asho wotsé fa'ane. Afeworek'ë Tekéleyí kíshí fíínon ayídekk'ë daneke.

Meetë Afe work'ë Tekéleyí datsuwaste danetsë ashe. Bé fíínëtsë fíínotsí Aféríkí ashawuts shaan kíshonaté ashëna'o íkë woshëke bëfíínëts fíínotsëna nodatsatse wotere aatse bak'etse bëfíínon íimo datsë ashe.

H. Өsëporëtìya :

Daníruwots өsëporëtìya eto eega ete? Өsëporëtìya etíruwoní eegonaté eegoneya bédetsí:

Noguurutsí ashawotsítse өsëporëtìyon beshetë nodatsuwatse danets ashawotsí guud'ëde'ewar k'aat'owotse keewewere. Өsëporëtìya etoní nokreya eta bëwoterëna, bégëtsotse daamo, ceezíyo, ejëd'o, maak'oro - - arëtsotsí. Meyítsí nokoreyotsí, atsí gíwatsí indëtë tufí kuuto, kíshí kuuta, ooshí kuuta, tenësíyo, wos'o, t'oola - - - etefotsí. Nodatsuwatse Itop'íyotse k'osh k'osh өsëporëtìyon danekène. Jamë өsëporëtì naarotsítse nodatsu bëdaneyí **Atëleyíyone** Itop'í atëletíyotsí datsë jamuwatse

nokereyatəní datsə jamuwotsí ashawtsí **mekərəne**. Itop'í baandírono ashəkoníye bogəshəde'e bēbe'etuwo'k o woshərəne. Itop'í ashawotsə duubono duubérəno. Nodatsu ayí atəletiyotsí:- Ababe Bék'illí, Maamo Wolədeyí, Balayíne Densemo, Darartu Tuule, Faat'uma Roobayí, Hayíle G/səlaseyí, k'ananísa Bak'alí.

J. Polotíka:

Daníruwots polotíka eto eegə etə bəwoto etí danyíruwosh keewer. Noguurutse polotíki fíínonə fííni shengo fíínetsə ashotsí danəfəte ? Boshutso s'egonə k'aa'totse shiyewere. Polotíka etíru ap'o k'ezí sayínísya etíru bitso detsək wotatə məgətə iko bék'eríru ashotsəna ete. K'osh məgəstonəton bədetsəts gonkeyona etə gíwon kítsíru k'ezí weera.

- No datsatse polotíki fíínon shengə fííno fíínets ayí ashotsə fa'ano. Hanotsítse 1878 naton Təgerayínə shuwetso Negadəras G/Hiyotí bayíkedany danets Itop'iyí polotíki asha bəshawatə (7) natonə məs'əwa weerón merkebíyon awəstralíyo amətə muk'ə natosh bədane hakon Jermen mand amətə bə 18 natonə akímíyon dokəterí wotatə bədere.
 - As'e Mínilik bəshodorə akímosh Itop'iyotsə watsə watsítse íkoní. Itop'iyotse ankatə nashəmí beyoko íímere fíinefets məgəstona etə ashə k'eeza etíru mes'afo bəs'af.
- Negadəras G/Hiyewot bəkeewəts keewotsíte "Asho muk'oke wokín Eenoke bəshuweyal bətooko eenoshə shuweyo geyituwe" etə "hayinanotíyo tookəka datso uníka" etíruwotsə fa'ano.

K. Falasata:

Daníruwots falasafa eto eegə ete ? Falasafa ete arə wotətsə datsə keewo bogo azeyí waawo etə jamə keewi jíshí terona etə arəwotətso danosh wokín datsosh wotitə daní naara.

Itiyop'iyotse falasatí fííno naakato fíínetsə ashotə fa'ano. Hanotsítse Zereyak'ob t'ebíbu bogoníye.

Zereyak'ob t'ebíbuna, Woləde híyotən botesh. As'e zereyak'ob məgəstə durona.

Nashona etə falasəto dago galosha falasəto "t'ebíbu" ete. Zereyak'ob t'ebíbuwe danetuwo'k o woshətsə tíino datsuna etə ashonə beyo hayinanotíyo bət'awílawo maramaronna etə towənetíyon danona etə keewo talətə guut'on bəbezənýie "shatona moterawo danonə tukə toho shune magíwe" eta bçetəfo.

Terəwera 4.6

Haniye dashí aatəwotsí "ara" wokín "koota" etonə aaníwre.

1. Eenə fíínə fíínets ashotsí no'etorə ashə na'o bəbeyotse bə fíínetsə azí fíínotsí wokín datsəwotsí ete.
2. Darasí fííno fííní kete.
3. Polotíka no'etorə sheng k'ezá (k'ezí sayínísya) ete.
4. Sporətiya etíru ap'o mootsí nokorewotsí dabatse.
5. K'ac'a baron shegəshetsə garo duba eteratse.

**"Bí" Shírotse íimets fííní naarotsí "A" shírotse íimetsə danetsə ashə
Shuutsonəton jagíwre.**

“A”

1. Abebe bæk’ílí
2. Hadís Alemayewí
3. D/r Akélílu lamí
4. Wogayo nəgatuwí
5. Afework’ə tekəleyí
6. Negadəras G/hiyewot bayíkedany
7. Zere yak’ob t’ebíbu
8. T’əlahun gesesí
9. K’ədus yaredí
10. Merí arəmde

“B”

- A. Guut'a
Bí. Tewənetíya
Cí. Nemí gara
Dí. Polotíka
Eí. Andí gara
Fí. Sayínísíyona etə tekənologíya
Gí. Iik’ə duba (gara)
Hí. Kíshí fíína
I. Falasafa
Ii. Əportíya

UNIT 4 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

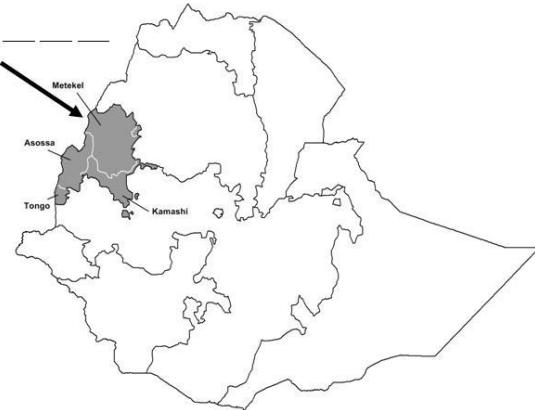

1. h _____
_____ r _____

2. l _____

3.

4. _____

health centre

literature

nation

zone

II. Dano bägeyit Ingilizi aap'otsi.

1. Inglizi aap'otsi geyore nugusi malo keewiruwotsena ere ite dabatarats guud'ere.

fgalegislativewnuexecutivekdisjudiciarylm

III. Haniye dashi borəni aap'eeotsi ingalizonto jagiwere. shintse ikono itesh fiinere.

☐ F. 1. key (of map)	A. aze kic'a
☐ 2. administration	B. taalo s'ilaa
☐ 3. nationality	C. sala'ana
☐ 4. authority	D. gondə terotsi
☐ 5. law	E. aze gonda keewa
☐ 6. civilization	F. shayiri nemotsi
☐ 7. hazard	G. polotiki K'eeza
☐ 8. natural disaster	H. K'eeza
☐ 9. harmful traditional practice	I. higiyia
☐ 10. equality	J. karəti Biitsa
☐ 11. spiritual	K. ashə naarəwotsi

UNIT 4 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

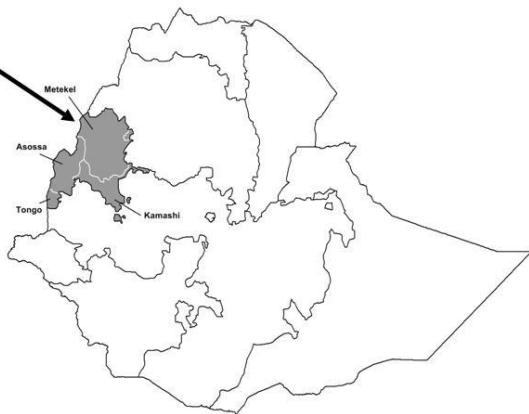

1. health centre

2. literature

3. zone

4. nation

health centre

literature

nation

zone

II. Dano bəgeiyit Ingilizi aap'otsi.

1. Inglizi aap'otsi geyore nugusi malo keewiruwotsena ere itə dabətarats guud'ere.

fgalegislativenuexecutivekdijudiciarylm

J 1. key (of map)

A. aze kic'a

Hi 2. administration

B. taalo s'ilä

Ki 3. nationality

C. sala'tana

Gi 4. authority

D. gondə terotsi

I 5. law

E. aze gondə keewa

Ci 6. civilization

F. shayiri nemotsi

A 7. hazard

G. polotiki k'eeza

E 8. natural disaster

H. k'eeza

Di 9. harmful traditional practice

I. higiya

Bi 10. equality

J. karəti biitsa

Fi 11. spiritual

K. ashə naarəwotsi